

नेपालभाषा

कक्षा ७

नेपालभाषा

कक्षा ७

नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

प्रकाशक : नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

© पाठ्यक्रम विकास केन्द्र

यस पाठ्यपुस्तकसम्बन्धी सम्पूर्ण अधिकार पाठ्यक्रम विकास केन्द्र सानोठिमी, भक्तपुरमा निहित छ। पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको लिखित स्वीकृतिविना व्यापारिक प्रयोजनका लागि यसको पूरै वा आंशिक भाग हुबहु प्रकाशन गर्न, परिवर्तन गरेर प्रकाशन गर्न, कुनै विद्युतीय साधन वा अन्य प्रविधिबाट रेकर्ड गर्न र प्रतिलिपि निकाल्न पाइने छैन।

पहिलो संस्करण : वि. सं. २०८२

हाम्रो भनाइ

विद्यालय तहको शिक्षालाई उद्देश्यमूलक, व्यावहारिक, समसामयिक र रोजगारमूलक बनाउन विभिन्न समयमा पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक विकास तथा परिमार्जन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिईदै आएको छ। विद्यार्थीमा राष्ट्र राष्ट्रियताप्रति एकताको भावना पैदा गराई नैतिकता, अनुशासन र स्वावलम्बन जस्ता सामाजिक एवम् चारित्रिक गुणका साथ आधारभूत भाषिक तथा गणितीय सिपको विकास गरी विज्ञान, सूचना प्रविधि, वातावरण र स्वास्थ्यसम्बन्धी आधारभूत ज्ञान र जीवनपयोगी सिपका माध्यमले कलासौन्दर्यप्रति अभिरुचि जगाउन, सिर्जनशील सिपको विकास गराउनु र विभिन्न जातजाति, लिङ्ग, धर्म, भाषा, संस्कृतिप्रति समभाव जगाई सामाजिक मूल्य र मान्यताप्रतिको सहयोगात्मक र जिम्मेवारीपूर्ण आचरण विकास गराउनु आजको आवश्यकता बनेको छ। यही आवश्यकता पूर्तिका लागि विद्यालय शिक्षाका लागि राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ को सैद्धान्तिक मार्गदर्शनअनुसार नेपालभाषा कक्षा ७ को यो नमुना पाठ्यपुस्तक विकास गरिएको हो।

यस पाठ्यपुस्तकको लेखन श्री त्रैलोक्यमान बनेपाली (अगिब) र श्री पवित्रवीर सिंह कंसाकार बाट भएको हो। पाठ्यपुस्तकलाई यस रूपमा ल्याउने कार्यमा महानिर्देशक श्री युवराज पौडेल, डा. बज्रमुनि बज्राचार्य, श्री वरुण वैद्य, श्री डम्बर आडम्बे, श्री राजु श्रेष्ठ र श्री कुमार घिमिरेको विशेष योगदान रहेको छ। यस पुस्तकको लेआउट डिजाइन श्री भक्तबहादुर कार्कीबाट र चित्राङ्कन श्री कुलदीप जङ्गबहादुर गुरुङबाट भएको हो। उहाँहरूलगायत यसको विकासमा संलग्न सम्पूर्णप्रति केन्द्र हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछ।

पाठ्यपुस्तकलाई शिक्षण सिकाइको महत्त्वपूर्ण साधनका रूपमा लिइन्छ। अनुभवी शिक्षक र जिज्ञासु विद्यार्थीले पाठ्यक्रमद्वारा लक्षित सिकाइ उपलब्धिलाई विविध स्रोत र साधनको प्रयोग गरी अध्ययन अध्यापन गर्न सक्छन्। यस पाठ्यपुस्तकलाई सकेसम्म क्रियाकलापमुखी र रुचिकर बनाउने प्रयत्न गरिएको छ तथापि यसमा अझै भाषा प्रयोग, भाषाशैली, विषयवस्तु तथा प्रस्तुति र चित्राङ्कनका दृष्टिले कमीकमजोरी रहेको हुन सक्छन्। तिनको सुधारका लागि शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, बुद्धिजीवी एवम् सम्पूर्ण पाठकहरूको समेत महत्त्वपूर्ण भूमिका रहने हुँदा सम्बद्ध सबैको रचनात्मक सुभाषका लागि पाठ्यक्रम विकास केन्द्र हार्दिक अनुरोध गर्छ।

विषयसूची

पाठसङ्ख्या	पाठ	विधा	पृष्ठ
१.	भीगु कर्तव्य	चिनाखँ	२
२.	ब्वनेकुथि	लोकबाखं	११
३.	सहिद शुक्रराज शास्त्री	जीवनी	२१
४.	निवेदन पौ	छात्रवृत्तिया नितिं च्वइगु पौ	३०
५.	नेपाल संवत् राष्ट्रिय संवत्	खँल्हाबल्हा	३८
६.	ल्याःचाः ज्वःमलात मां !	बाखं	४७
७.	थःगु कर्तव्य पूर्वकेमानी	मनोवाद	५५
८.	नेपाः भीगु गौरव	(चिनाखँ)	६२
९.	यँयाः	च्वखँ	७१
१०.	मत छ्वय्कः वनागु	दैनिकी	७९
११.	मभिगु सङ्गत	लोकबाखं	९०
१२.	भाषानिभाः प्रेमबहादुर कसाः	जीवनी	१०१
१३.	भीम्ल नेपाः मां	चिनाखँ	१११
१४.	मातृभाषाया महत्व	न्ववाय्गु कला	११७
१५.	सिलुतीर्थ	यात्रासंस्मरण	१२८
१६.	ख्वाःपाः व ख्वपया नवदुर्गा	च्वखँ	१३८

क्वय्या किपाःयात क्वथीक स्वयादिसं । व किपाःत स्वयाः छिगु मनय् छु खं लुयावल व
खं तयादिसं ।

भीगु कर्तव्य

ब्वनाः भीसं देय्या नितिं, हिचःति नं हाय्केमानी
विकासया न्हूगु लुखा, भविष्यया नं चाय्केमानी

मेचीनिसें महाकालीइ, भीगु ध्वाँय् ब्वइच्चन स्व
सहिदया आशीर्वादं, क्रान्तिया सः थ्वइच्चन स्व

मांभासं म्ये हाले भीपिं, मातृभूमिया मूलय् च्वनाः
संखधरयात हे लुमंका, भित्तुना धाल न्हूदँ हनाः

आजुपिसं बियाः हे थकल, भाषा संस्कृति हनेत
इलं ब्यूगु सः ज्वनाः छ, न्ह्यःज्याहुँ देय् थनेत

खँग्वःया अर्थ

हिचःति	हि व चःति
लुखा	दुहाँ वनेगु लुखा, लं
ध्वाँय्	भन्डा
सहिद	देय्या नितिं बलिदान ब्यूपिं
क्रान्ति	अन्याय व अत्याचारया विरोध
मांभासा	मामं स्यंगु भाय्, जातीय भाय्
मातृभूमि	थः बुगु देय्
संखधर	नेपाल संवत्था प्रवर्तक
भिन्तुना	शुभकामना
आजु	पुर्खा
सः	आवाज
न्त्यःज्या	न्त्यःने वनेगु

खँग्वःधुकू

२. क्वय्या खँग्वःया अर्थ वइकथं खंपुइ छ्यलादिसं ।

संखधर, मांभासा, आजु, न्हूदं, आशीर्वाद, संस्कृति

३. प्वंगु थासय् खँग्वः जाय्कादिसं :

मांभासं म्ये हाले भी,या मूलय् च्वनाः

संखधरयात हे लुमंका, धाल न्हूदं हनाः

आजुपिसं बियाः थकल, भाषा हनेत

इलं ब्यूगु ... ज्वनाः छं, न्त्यःज्याहुँ देय् थनेत

बोध व अभिव्यक्ति

१. तगिंया सकलें ब्वमिपिं जाना: च्वय्या चिनाखँ लय् तया: हालादिसँ :
२. क्वय् बियात:गु खँव:या उच्चारण यानादिसँ । खँव:या अर्थ धयादिसँ :
भिन्तुना, ध्वाँय्, मातृभाषा, क्रान्ति, सः, हिच:ति
३. च्वय्या चिनाखँ ब्वना: लिस: बियादिसँ :
(क) चिनाखँ ग्व:गु श्लोकया दु ?
(ख) न्हापांगु श्लोकय् ग्वग: खँव: दु ?
(ग) चिनाखँया उलि हे खँव: दुगु श्लोक गुगु गुगु ख: ?
(घ) चिनाखँय् ज्व:ला:गु खँव: छु छु दु धयादिसँ ?
४. चिनाखँय् छु छु विषयवस्तु व:गु दु धयादिसँ ।
५. चिनाखँया हरेक श्लोकया भाव छु छु ख: ? पालंपा: कनादिसँ ।
६. निगूगु श्लोकयात ब्वना: उकिया भाव गद्यय् हिलादिसँ :
७. चिनाखँय् गुकथं खँव: वयाच्चंगु दु वकथं ज्व:लाकादिसँ :
(क) हाय्केमानी ब्वना: हिच:ति देय्या भीसं नितिं नं
(ख) न्हूगु भविष्यया विकासया नं लुखा चाय्केमानी
८. क्वय् बियात:गु चिनाखँया श्लोक ब्वना: न्ह्यस:या लिस: च्वयादिसँ :
मांभासं म्ये हाले भीपिं, मातृभूमिया मुलय् च्वना:

संखधरयात हे लुमंका, भिन्तुना धाल न्हूदँ हना:

(क) छु भासं म्ये हाले धा:गु दु ?

(ख) गन च्वना: म्ये हाले धा:गु दु ?

(ग) सुयात लुमंकल ?

(घ) छु धया: भिन्तुना हनेगु ख: ?

९. क्वय् बियात:गु श्लोकया भाव च्वयादिसं :

आजुपिसं बिया: हे थकल, भाषा संस्कृति हनेत

इलं ब्यूगु स: ज्वना: छं, न्ह्य:ज्याहुँ देय् थनेत

१०. च्वय्या चिनाखंया सार खं छु ख: च्वयादिसं ।

११. च्वय्या चिनाखं गुज्व:गु राष्ट्रिय व नैतिक सन्देश बियाच्वंगु दु, च्वयादिसं ।

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. न्यनेगु पाठ १ न्यनादिसं व प्वंगु थाय् जाय्कादिसं :

राजमति कुमति व:सा पिरति

हाय बाबा चा

राजमति धा:सा वनेत्यल बुबा

हयाब्यू चा

थँनेया थँहिति क्वँहिति

दथुइ लाक हिति

मरुहितिइ ल: का:वंम्ह लुफिं हाना:

राजमति पाल न्हा

२. 'राजमति कुमति' लोकम्येय् नेवाः म्हसीकाया छु छु खँ वःगु दु ? पालंपाः धयादिसं ।

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. क्वय् बियातःगु अनुच्छेद ब्वनादिसं । ध्वः सालातःगु खँग्वः नां, सर्वनाम, विशेषण व क्रियापद गुकी लाः ल्हययादिसं :

कृष्णेश्वरीं वया पासा लतंमायाया छेय् वन । व वःगु खनाः वया पासा लय्ताल । कृष्णेश्वरी भचिता गंसिम्ह मिसा खः । लतंमाया भतिचा ल्हवम्ह मिसा खः । कृष्णेश्वरीयात स्वयाः मामं न्यनादिल, “छु विदेशं गुबले वया कृष्णेश्वरी ?” कृष्णेश्वरी लिसः बिल, “स्वन्हु दत मां । लच्छि च्वनाः वने, थःगु ब्वनाज्यायात नं ध्यान बीमाल । “व ध्याकुनय् च्वंगु भ्वाथगु तेपताप छ्वासलय् वांछवय् यंकी छिमिसं । अँ, तलय् व फ्रिजय् यःमरि, छवयला, भुटि, थ्वं तयातयागु दु । छिमित गुगु यः वव न न्हा, पुता । जि पलखः पिहाँ वनावय् ।” मामं धाधां पिहाँभाल । “हस् मां । जिमित थःत गुगु यः उगु नय्” लतंमायां लिसः बिल ।

नां	सर्वनाम	विशेषण	क्रियापद
कृष्णेश्वरी	व	वया	वन

२. बाह्रखरी आखः व्यञ्जन वर्ण व स्वर वर्ण जानाः दय्कातःगु खः । ल्हययादिसं :

क + अ = क

क + ए = के

क + आ = का

क + ऐ = कै

क + इ = कि

क + ओ = को

क + ई = की

क + औ = कौ

क + उ = कु

क + अ+ = क+

क + ऊ = कू

क + अः = कः

क + ऋ = कृ

थन क,का,कि,की..... या बनावट क्यनातःगु जुल । छिक्पिसं आः ख, च व त वर्णया बाह्रखरी थुकथं हे च्वयाः स्यनामियात क्यनादिसं ।

३. क्वय् बियातःगु मिलाफुति व सिन्हफुति दुगु खंग्वः ल्ह्ययादिसं ।

व लँ सिथं न्यासिवन ।

छं आखः बांलाक व्वं ।

वं भ्वजय् वनेत न्हूगु लं फित ।

वं आखः बांलाक व्वं ।

मिलाफुति (¨)	सिन्हफुति (´)

४. क्वय्या लिफुति दुगु आखः बांलाक ल्ह्ययादिसं व लिफुतिया थासय् लुयावःगु आखः नं बांलाक ल्ह्ययादिसं :

द्यः

द्यव

क्वः

क्वख

ख्यः

ख्यल

भ्याः

भ्याल

प्वाः

प्वाथ

लः

लख

भाषिक प्रकार्य

१. छित सुनां छिगु ज्याय् ग्वाहालि यानाबिल । छिं वय्कःयात छु धयाः सुभाय् बियादी ?

सिर्जनात्मक व परियोजना

- (क) छिं थः अभिभावक (मां, बा, अजा, अजि) पिंकय् पुलांगु म्ये बारे न्यनाः छपूनिपू म्ये ल्ह्ययादिसँ । व म्ये तगिंक्वथाय् पालंपाः हालादिसँ ।
- (ख) छिकपिं थौंकन्हे युट्युवय् गुज्वःगु नेवाःम्ये स्वयादीयागु दु । छपू म्ये ल्ह्यया पासापिंत न्यंकादिसँ ।

(न्वनेग व न्ववायेगु पाठ १ म्ये राजमति कुमति)

राजमति कुमति

राजमति कुमति जिके वःसा पिरति
हाय बाबा राजमतिचा
राजमति मबिल धाःसा कासि वने त्यल बुबा
हयाब्यू राजमतिचा
सँ धाःसा कुलि कुलि, मिखा धाःसा बाला बाला
सकुमिया म्थ्याय् मचा ला
ख्वाः धाःसा तुयु ख्वाः ख्वालय् निगः ती दु
दाहननिया राजमतिचा

थँनेया थँहिति क्वँनेया क्वँहिति
बिचय् लाक मरुहिति
मरुहितिइ लः काःवंम्ह तःग्वः ल्ह्वहँतय् लुफि हानाः
राजमति थस पाल न्हा

तरि थकुया तायः दु चिरि थकुया पायः दु
राजमतिके बिजकनि दु
विजकनि मदुम्ह मय जित कलाः बुबा
हयाव्यू राजमतिचा

चन्दालम्ह लमिं यानाः म्हा म्हा धाय्क बियाछ्वत
लात मखुला सँभ्याः मदुगु छैय्
धिक्कार जनम राजमतिया करम
वैसय् हे भाःत मदुम्ह

क्वय् बियातःगु किपाः क्वथीक स्वयादिसँ । व किपालं छु अर्थ बिइत्यंगु दु ? थःगु बिचाः बियादिसँ ।

ब्वनेकुथि

“आः, छिपिं ब्वनेकुथि वनेमाः । थुल ला ?” मामं धाःगु खँ न्यनाः भौचात अजू चाल ।
मांया ख्वाः स्वयाः भौचात थवंथः ख्वाः स्वल । इमिसं मांया खँ मथुल ।

इपिं तितिन्हुयाः ख्याः यानाच्चन । अबलय् हे तापाक्क छम्ह खिचा खन उकिं इपिं बिस्यू
वन । मांम्ह भौचां थ्व फुक्कं स्वयाच्चन । अबलय् हे चःति तिकितिकि नंका छम्हेसिनं म्हे
पाछायावःगु खन । हाकुम्ह भौचां व मनू ब्वनेकुथि वनेत्यंगु खः ला धकाः न्यन । भुयुम्ह
भौचां वयाकय् व्याग मदुगुलिं ब्वनेकुथि वनेत्यंगु मखु धइगु विचाः तल ।

“व ब्वनेकुथि वनेत्यंम्ह मखु । व श्रम याइम्ह मनू खः । व म्हे पाछाया बुइं वनेत्यंम्ह मनू
खः ।” मामं थुइकेगु कुतः यात ।

“अय् ! जिपिला व्वनेकुथिइ वनेगु ।” तयुम्ह भौचां माम्हसित धाल ।

“का ज्यू ज्यू कन्हेनिसें छिमित व्वनेकुथी छ्वय्गु जुल का, जिल ला ?” मामं मचातय्त धाल । भौचात तितिन्हुया: “व्वनेकुथि वनेगु, व्वनेकुथी वनेगु” धका: लय्ताल । इपिं थवंथ: लित्तुलिना: म्हितल । वहे इलय् छम्ह व्वनामि मचा लिहाँ वयाच्चंगु खन । व नापं छम्ह बुरिम्ह नं खन । भौचात व्वाँय् व्वाँय् वया: मांम्हसित क्यना: भुयुम्ह भौचां इपिं सु धका: न्यन । व मचा चीधिगुलिं हुलमुलय् लाइ, मोटरं दुर्घटना जुइ धका: वया अजिं व्वनेकुथिं कयाह:गु खँ मामं कन । नापं मामं भौचातय्त कन्हेनिसें व्वनेकुथि छ्वय्गु खँ हानं लिसा कया: धाल ।

मचातय्सं थुल धका: छयं ल्हुकुल्हुकु संकल । दङ्ग जुया: हे हे हे याना: न्हिल । “जिमित नं मामं का: भासँ न्हि ला ?” भुयुम्ह भौचां धाल । मामं ‘ज्यू, आ:यात द्यं’ धाल ।

कन्हय् खुन्हु सुथनिसें मचात तितिं न्हुया: “जिपिं व्वनेकुथि वनेगु, जिपिं व्वनेकुथि वनेगु” धका: म्हिताच्चन । मामं छुं वास्ता मयासें सुंक द्यनाच्चन । यक्व तितिं न्हूगुलिं इमित त्यान्हुल अलय् छम्ह छम्ह यायां मांनापं द्यन । अबलय् हे छम्ह भौचायात सुं छम्हसिनं ताराक्क दाल । वं जुरूक्क दना: थुखेउखे स्वल, सुं मखना: कक्कु लथ्याना: द्यन । हानं मेम्ह भौचायात ताराक्क दाल । व नं जुरूक्क दना: स्वल सु नं मखं । अथें द्यन ।

पलख लिपा हाकुम्ह भौचायात नं ताराक्क दाल । व नं जुरूक्क दना: चाकछि, स्वल । वनं अन सुं नं मखन । दा:गु ला पक्का हे ख: तर उलि याकनं दाया: सु बिस्सुं वन । इपिं अतमत कन। मचातय्सं सल्लाह यात । इपिं द्यं थें याना: मिखा पुलुपुलु कना: स्वयाच्चन । छुं ईलिपा ताराक्क दाय्त व:गु चिज त्याप्प छम्हस्यां ज्वन ।

“ज्वन, ज्वन, दा:म्हसित ज्वन ।” धाधां तितिन्हुल । तर इमिसं ज्वंगु व वस्तु मांया न्हिप्यं जुयाच्चन। इपिं त्वालाहाँ जुया: थ: मांयात स्वल । मांम्ह भौचा मुसुमुसु न्हिला: धाल, “छिपिं पास जुल ।”

मांया खँ न्यना: भौचात भन् हे अलमल जुल । इपिं व्वनेकुथी वनेत तितिन्हुयाच्चपिं । व्वनेकुथि हे वंगु मखुनि, मामं पास जुल धयादिल ।

“जिं छिमिगु मनया खँ थुल । स्व मचात, छिपिं व्वनेकुथि नं वनेधुंकल पास नं जुइधुंकल छाया:सा भीगु छें नं छगू व्वनेकुथि हे ख: ।” भौचातय्सं मांया खँ ध्यान बिया: न्यनाच्चन ।

म्वाय्त सचेत जुइमाःगु व दुश्मनया चाल सीकेमाःगु खँ थुइकल । भौचा म्वाय्त छुँ ज्वने सय्केमाः । इमिसं ज्ञानगुण विइगु थाय्यात हे ब्वनेकुथि धाइगु खः धकाः थुइकल । “का छिमिसं आः छम्ह छम्ह छुँ ज्वना हिँ ।” मामं उजं ब्यूगु खनाः मचात बुलुहुँ भौपलाः छिनाः छुँ मालेत प्यखेरं बायावन ।

खँग्वःया अर्थ

ब्वनेकुथि	-	आखः ब्वंकीगु छेँ
थवंथः	-	थः थवय् दथुइ
चःति	-	म्हं पिहाँवइगु
अजू	-	आश्चर्य, मन मखंथें जूगु
उत्सुकता	-	जिज्ञासा
पाछाया	-	छु वस्तु म्हल्यूने तयाः ज्वनीगु
कुबियाः	-	पाछाइगु, म्हल्यूनेसामान तयाः ज्वनीगु
हुलमुल	-	ग्वाग्वा
ल्हकुल्हकु	-	छयं संकीगु
ताराक्क	-	दाइगु अनुकरण खँग्वः
पुलुपुलु	-	मिखां खँथें मखँथें स्वइगु
वाःचाय्के	-	ज्ञान दइगु, चेतना
भौपलाः	-	बुलुहुँ पलाः तइगु

खँग्वःधूकू

१. क्वय्च्वंगु खँग्वःत ज्वःलाका ल्ह्ययादिसं

व्वनेकुथि	मनं मख्थें जुयाः त्वालाहाँ जुइगु
चःति	मिखा खःथें मखुथें यानाः स्वइगु
अजू	चेतन वइगु
उत्सुकता	आखः व्वंकीगु थाय्
पाछाया	जिज्ञासा
पुलुपुलु	छुं वस्तु म्हल्यूने तयाः ज्वनीगु
वाःचाय्के	मिहिनेत याइबले म्हं पिहाँवइगु
	बांमलाःगु खँ

२. क्वय् बियातःगु खँग्वःयात वाक्यय् छ्यलादिसं :

पछाया, ताराक्क, वाःचाय्के, चःति, व्वनेकुथि

३. क्वय् बियातःगु प्वंगु थासय् ल्वःगु खँग्वः तयादिसं :

- (क) मांया ख्वाः स्वयाः थवंथः ख्वाः स्वल । (खिचात, ध्वँचात, भौचात)
- (ख) इपिं थवंथः म्हितल । (लित्तुलिनाः, खित्तुखिना, हित्तुहिना)
- (ग) मामं छुं वास्ता सुंक द्यनाच्चन । (मयासें, खनाथें, गनाथें)
- (घ) मांया खं भौचात भन् हे अलमल जुल । (न्यनाः, खनाः, कनाः)
- (ज) गथे कि जिगु न्हिप्यं ज्वनाः पाय्छि यात । (जिमिसं, छिमिसं, इमिसं)

४. क्वय् बियातःगु पाय्छि जू, मजू (✓, X) चिं तयादिसं ।

- (क) मांया ख्वाः स्वयाः भौचात थवंथः ख्वाः स्वल । ()
- (ख) पलख लिपा हाकुम्ह भौचायात नं भ्वाक्क दाल । ()

- (ग) इपिं थवंथः लित्तुलिनाः म्हितल । ()
- (घ) म्वायूत छुं त्वते सयूकेमाः, थुल ला छिमिसं । ()
- (ङ) इपिं त्वालाहाँ जुयाः थः बौयात स्वल । ()

बोध व अभिव्यक्ति

१. च्वय्या बाखं सः तायूदयूक व्वनादिसं :

२. क्वय् बियातःगु खँग्वःयात सुद्धं उच्चारण यानादिसं :

पुलुपुलु, तिंतिंन्हुया, तिकितिकि, लित्तुलिना, चीधिगुलि, ल्हुकुल्हुकु, ताराक्क

३. मौखिक न्त्यसःया लिसः बियादिसं :

- (क) भौचातयूत सुनां व्वनेकुथी वनेत धाल ?
- (ख) मांम्ह छाया दङ्ग जुल ?
- (ग) व्वनेकुथी मवन किं छु जुइ ?
- (ङ) भौचातयूसं सु लिहाँ वयाच्चंगु खन ?
- (च) मचायात छाया ल्हाः ज्वनाहःगु खः ?
- (छ) मचातयूसं छाया पुलुपुलु मिखा कनाः स्वयाच्चन ?

४. क्वय् बियातःगु सुनां सुयात धाःगु खः धयादिसं :

- (क) “आः, छिपिं व्वनेकुथि वनेमाः । थुल ला ?”
- (ख) “जिमित नं मामं काः भासँ न्हि ला ?”
- (ग) “का छिमिसं आः छम्ह छम्ह छुं ज्वना हिँ ।”

५. बाखं ब्वनाः लिसः च्वयादिसं :

- (क) भौचातय्त मामं छु धाःगु खँ मथुल ?
- (ख) व मनूयाके छाया चःति वःगु खः ?
- (ग) मामं म्हे पाछाया वम्हेसिया बारे छु धाल ?
- (घ) मचायात ल्हाः ज्वनावःम्ह सु खः ?
- (च) मचात छाया अतमत कन ?

६. थुगु बाखंनय् सु सु पात्र दु ? धयादिसं ।

७. थ्व बाखं छु विषयलय् च्वयातःगु दु ?

८. थ्व बाखंया सार कनादिसं ।

९. च्वय्या बाखंया लिधंसाय् क्वय्या घटनाक्रमयात ज्वःलाका च्वयादिसं :

- (क) माम्ह भौचा मुसुमुसु न्हिलाः धाल, “छिपिं पास जुल ।”
- (ख) छुं ईलिपा ताराक्क दाय्त वःगु चिज त्याप्प छम्हस्यां ज्वन ।
- (ग) “का ज्यू ज्यू कन्हेनिसं छिमित ब्वनेकुथी छ्वय्गु जुल का, जिल ला ?” मामं मचातय्त व धाल ।
- (घ) “आः, छिपिं ब्वनेकुथि वनेमाः । थुल ला ?” मामं धाःगु खँ न्यनाः भौचात अजू चाल ।
- (ङ) मामं उजं ब्यूगु खनाः मचात बुलुहुं भौपलाः छिनाः छुं मालेत प्यखेरं बायावन ।
- (च) भुयुम्ह भौचां वयाकय् व्याग मदुगुलिं ब्वनेकुथि वनेत्यंगु मखु धइगु विचाः तल ।
- (छ) भोला पाछाया वःम्ह मचां छम्ह बुरीया ल्हा ज्वनाः वयाच्वन ।

- (ज) म्वायूत सचेत जुइमाःगु व दुश्मनया चाल सीकेमाःगु खँ थुइकल ।
 (झ) वं जुरूक्क दनाः थुखेउखे स्वल, सुं मखनाः कक्कु लथ्यानाः दन ।

१०. न्ह्यसःया लिसः च्वयादिसँ :

- (क) भौचाया मामं मस्तयूत गन वनेमाः धाल ?
 (ख) भौचातयूसं लँय् सुयात खन ?
 (ग) मचायात सुनां ब्वनेकुथिं कयाहल ?
 (घ) भौचातयूत ताराक्क सुनां दागु खः ?
 (ङ) मामं भौचातयूत छें छु खः धकाः कन ?

११. थ्व बाखंया मू शिक्षा छु खः ? च्वयादिसँ ।

१२. क्वय् बियातःगु वाक्य ब्वनाः उकिया भाव च्वयादिसँ :

“ज्वन, ज्वन, दाःम्हसित ज्वन ।” धाधां तितिन्हुल । तर इमिसं ज्वंगु व मांया न्हिप्यं जुयाच्वना इपिं त्वालाहाँ जुयाः थः मांयात स्वल । मांम्ह भौचा मुसुमुसु न्हिलाः धाल, “छिपिं पास जुल ।”

१३. छित थ्व बाखनय् गुम्ह पात्र मन दत ? छाया थःगु बिचा च्वयादिसँ ।

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. (क) बाखंया मू पात्र सु सु खः ?
 (ख) निम्ह फै गन नापलात ?
 (ग) निम्ह फै छाया त्वात ?
 (घ) फैतय्गु छु हालत जुल ?

(ड) थ्व बाखंया शिक्षा छु खः ?

(च) थ्व बाखंया छुमां छु तय्माली ?

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. क्वय् बियातःगु अनुच्छेदय् ध्वः सालातःगु खँग्वःयात क्वथीक ब्वनादिसं । व खँग्वःत निपात, संयोजक, विस्मयादिवोधक, नामयोगी वा क्रियाविशेषण छुकि ला ल्ह्ययादिसं :

(क) लसता व दिपक म्हिग बजार वन । अन इमिसं न्याफि सफू न्यात अले नानिथकुया छेँक्वय् पलख फ्यतुत । नानिथकु छेँ पिहाँ वनाच्चंगु जुयाच्वन । हरे ! खुलालिपा वयानं लाप मलात का धकाः इपिं निरास जुल । इपिं अनं पिहाँ वल । हत्तेरी ! गुज्वःगु संयोग जुल हला । भतिचा न्हापलाक वय्माःगु लिवात हँ । इपिं गल्ली जुजुं बुलुहुँ छेँपाखे याकन लिहाँवल ।

च्वय् ब्वनागु पाठय् स्वंगू स्वंगू निपात, संयोजक, विस्मयादिवोधक, नामयोगी व क्रियाविशेषण ल्ह्ययादिसं ।

निपात	संयोजक	विस्मयादिवोधक	नामयोगी	क्रियाविशेषण

२. ह्रस्व आखः इ व उ खः । दीर्घ आखः ई व ऊ खः ।

गथे : खुब, विचार, सुपँ, इमा (ह्रस्व आखः)

बीमा, कू, यानादी, पुखू (दीर्घ आखः)

थुज्याःगु ह्रस्व व दीर्घ आखःया खँग्वः बाखं ब्वनाः न्यागू न्यागू खँग्वः ल्ह्ययादिसं ।

भाषिक प्रकार्य

१. मनूखं आखः बांलाक ब्वनकिं छु जुइ ?

सिर्जनात्मक व परियोजना

- छैय् ज्याथपिं अजाअजि, तःबातमापिसं छित कनातःगु छपू बाखं लुमकाः
चव्यादिसँ व तगिमय् पासापित न्यंकादिसँ ।
- युट्युव स्वयाः लोक बाखं छपू चव्यादिसँ ।

(पाठ २ न्यनेगु व न्ववाय्गु)

बाखं

छगू तःधंगु खुसि दु । खुसि छिइत पँया चीबालाःगु तां दयाच्चन । व तांय् निम्ह फै निगू दिशां
वल । निम्ह तांय् थ्यन । छम्हेस्या मेम्हेसित खन । निम्हं तां पुलाः वनेत हथाय् चाल ।
निम्ह फै तांया दथुइ थ्यन । फै ला खः निम्हं घ्वातुघ्वाना न्ह्यःने वनेत कुतः यात ।
निम्हसिनं वं वयात वं वयात घ्वात । पुल वाच्याक्वाच्या सन । निम्ह फै ल्वात । आखिर
निम्ह फै खुसिया निखे हुत्तेजुल । निम्हं फै खुसि कुतुं वन । निम्हं फैयात खुसिं चुइकल ।
फैत सित । हथाय् चाल किं ज्या स्यनी धइगु थुकिं शिक्षा बी ।

देयाया नितिं थःगु जीवनयात बलिदान व्यूषिं महान् व्यक्तियात सहिद धाइ । क्वय् बियातःपि सहिद सु सु म्हस्यू सहलह यानादिसँ ।

सहिद शुक्रराज शास्त्री

‘सहिद’ धाय्वं भीगु छयं श्रद्धां क्वछुइ । देशया मुक्तिया नितिं थःगु जीवन बलिदान व्यूषित सहिद धाइ । नेपालय् ने.सं. १०७०, ११०९ व ११२५ दँय् तःतःधंगु जनक्रान्ति जुल । व क्रान्तिइ नेपाःया सलंसः काय्, म्हायूपिं सहित जुल । उज्वःपिं सहिदमध्ये ल्वःमंके मज्यूम्ह शुक्रराज शास्त्री नं छम्ह खः । वय्कलं संस्कृतय् बीए पास यानादिल । उकिं वय्कःया नां ल्यूने शास्त्री तयादीगु खः । वास्तवय् वय्कःया मूल नां शुक्रराज जोशी खः । वय्कःया जन्म ने.सं. १०१३ गुलाथ्व गुंपुन्हि खुन्हु माधवराज जोशी व रत्नमाया जोशीया काय्या रूपय् यँया खिउँलँ, थाय्मदु त्वालय् जूगु खः ।

शुक्रराज मचांनिसें व्वनेगुलिइ तीक्ष्ण बुद्धि दुम्ह खः । वय्कःया बौ माधवराज जोशी बौद्धिक व्यक्ति खः । छकः राणातय्सं सल्लाह याय्त माधवराजयात दरवारय् सःतल । राणातय्सं खँय् माधवराजयात बुके मफत । पशुपतियात छः मदु धाइम्ह धकाः त्वहः तयाः माधवराजयात जेलय् कुन । बौयात जेल कुनाव्यूगुलिं मचा शुक्रराजया दिमागय् लिच्चः लात । वया मनय् देशय् राजनैतिक परिवर्तन याय्माःगु अनुभूत जुल । राणातय्सं इमित सामाजिक बहिष्कार याकल । राणातय्सं इमित सुनानं ग्वाहालि मयाय्त ख्याच्च बिल । काय्पिं शुक्रराज व अमरराज निम्हेसितं दरवार व्वनेकुथिं पितिनाहल । अन च्वने मफया माधवराजया छँजः (परिवार) वीरगञ्जय् च्ववन । व घटनां शुक्रराजयात तःधंगु शिक्षा बिल ।

वय्कः नेपालभाषा, नेपाली, हिन्दी, संस्कृत व अङ्ग्रेजी भाषाया ज्ञाता खः । वय्कःया खुगू सफू पिहाँवःगु दु । ब्रह्मसूत्र शाङ्कर भाष्य, स्वर्गको दरबार, नेपालभाषा व्याकरण,

संस्कृत प्रदीप आदि सफूत पिहँवःगु दु । वय्कः नेपालभाषाया न्हापांम्ह व्याकरणविद् खः । वय्कलं भारतया इलाहाबादया दयानन्द आर्य समाजी विद्यालयया प्रधानाध्यापक जुयाः ज्या यानादिल । सामाजिक सुधारया लागाय् भारतया मदनमोहन मालवीयनापं ज्या सनादिल ।

शुक्रराजं भारतय् वनाः संस्कृतय् शास्त्री पास यानादिल । वय्कलं नेपाल संवत् १०५७ दैय् 'नेपाल नागरिक अधिकार समिति' पलिस्था यानादिल । व समितिइ केदारमान 'व्यथित', गंगालाल श्रेष्ठ, मुरलीधर शर्मा, शंकरप्रसाद शर्मा, आनन्दराम श्रेष्ठ व रामलाल कलवारपिं दुजः जुयादिल । उकिया मू-आज्जु नेपाःमिपिंत नागरिक अधिकारया बोध याकेगु व प्रजातान्त्रिक राज्य नीस्वनेगु खः । इमिसं छकलं राजनीतिक गतिविधि मयाः । बुलुहुँ-बुलुहुँ जक याय्गु नीति ज्वन । पण्डित मुरलीधर शर्मा पुराण बाखं कनाः पापधर्मया खँ थुइकेगु कुतः यात । जुजुपिनिगु अत्याचारयात कुलाः नागरिकतय्त कर्तव्य थुइकेगु कुतः जुल । म्वःम्वः मनूत प्रवचन न्यनेत मुन ।

शुक्रराजं भारतया महात्मा गान्धी नाप लानादिल । वय्कलं गान्धीनापं नेपालया राणा शासनबारे नं खँ ल्हानादिल । गान्धी नापलाःगु खँ सीका यें लिहँवय् धुंका सरकारं वय् कःयात नजरबन्दय् तल । अति जूगुलिं वय्कलं नजरबन्द त्वाथला दिल । ने.सं. १०५८ मङ्सिर १३ गते येंया इन्द्रचोकय् राणा शासकतय्गु विरुद्धय् न्हापांगु आमसभा यानादिल । उगु सभाय् वय्कलं तानाशाही राणा शासन विरुद्ध सकल नेपाःमिपिंत छप्पं जुइत इनाप यानादिल । वय्कःयात ज्वनाः राजद्रोहया द्वपं बियाः स्वदँ भ्यालखानाय् तयाबिल । च्यागू मुद्दाय् फसेयाना ने.सं. १०५८ माघ ६ गते खुन्हु सर्वस्वहरणसहित फाँसीया सजाय न्यंकल । तत्कालीन जुजु त्रिभुवनं इमित बिइत्यंगु फाँसीया सजायय् असहमति प्वंकल । जुजुया सहमति मदुसां जुद्धशमशेरं शुक्रराज जोशीलगायत् धर्मभक्त माथेमा, गंगालाल श्रेष्ठ व दसरथ चन्दयात माघ १० गते बहनि फाँसी बिल ।

प्रजातान्त्रिक लँपुइ देश न्ह्याय्माः धइगु सहिद शुक्रराज जोशीया बिचाः खः । देशय् प्रजातन्त्र म्वाकातय्त सहिद शुक्रराज जोशीया बिचाःया अनुशरण याय्माः । सहिदया प्रेरणां यानाः थौं नेपालय् जनताया आन्दोलनं नेपाः संघीय गणतन्त्र जुइत सफल जूगु दु ।

खँगवया अर्थ

सहिद	-	देय्या नितिं ज्यान बिइपिं
जनक्रान्ति	-	जनतायागु सङ्घर्ष
बलिदान	-	ज्यान बीगु
त्वहः	-	बाहाना
लिच्चः	-	परिणाम
शास्त्री	-	संस्कृतिइ बी.ए यानातःम्ह मनू
हिउँपाः	-	पाःगु
तानाशाही	-	तप्यंक शासन याइगु, फासिज्म
पलिस्था	-	निस्वनीगु, स्थापना
मू-आज्जु	-	मुख्य उद्देश्य
सिआईडी	-	गुप्तचर, खोजबिन याइपिं मनूत
बहिष्कार	-	स्वापू मतइगु
गणतन्त्र	-	जनतन्त्र, जुजु मदुगु राज्य

खँगवःधुकू

१. क्वय् बियातःगु खँगवःया अर्थ ज्वःलाकादिसँ :

सहिद	तप्यंक शासन याइगु, फासिज्म
त्वहः	निस्वनीगु, स्थापना
लिच्चः	स्वापू मतइगु
तानाशाही	देय्या नितिं ज्यान बिइपिं
पलिस्था	बाहाना
	परिणाम

२. खँवःया अर्थ वय्क वाक्य दय्कादिसं :

आकाभाकां, गणतन्त्र, विद्यमान, बहिष्कार, बलिदान

३. क्वय् बियातःगु कोष्ठकय् गुगु पाय्छि जू व खँवः प्वंगु थासय् तयादिसं :

(क) 'सहिद' धाय्वं छयं श्रद्धां क्वछुइ । (इमिगु, भीगु, कतपिनिगु).

(ख) वय्कलं बीए पास यानादिल । (नेपालीइ, फारसीइ, संस्कृतय्)

(ग) राणातय्सं इमित बहिष्कार याकल । (सामाजिक, धार्मिक, भौगोलिक)

(घ) म्वःम्वः मनूत न्यनेत मुन । (शोषण, रासन, प्रवचन)

(ङ) अति जूगुलिं वय्कलं त्वाथला दिल । (नजरबन्द, नाकाबन्द, पसबन्द)

५. क्वय् बियातःगु खँवःया ज्वःलाःगु खँवः (पर्यायवाची) च्वयादिसं :

गथे : बँ - भूमि, चा, थाय्

बँ, दुःख, स्वां, लः, सर्ग

६. क्वय् बियातःगु खँवःया विपरीतार्थक खँवः च्वयादिसं :

गथे किः वन - वल, नल - मनल, काय्-भंमचा

मृत्याय्, लिपा, पुन्हि, दरवार, पाप, न्हापांगु

७. क्वय् श्रुतिसमभिन्नार्थक खँवः ल्ययादिसं :

गथे कि : लु, कू, लू, धू (लु-लू)

(क) वँ, कँ, वं, पं (ख) लः, खः, हः, ल

(ग) जि, हि, ची, जी (घ) स्वां, ग्वा, ह्वा, स्वाँ

बोध व अभिव्यक्ति

१. क्वय् बियातःगु खँवःयात शुद्धं उच्चारण यानादिसं :

नजरबन्द, श्रद्धा, बहिष्कार, म्वःम्वः, क्वछुइ, तानाशाही, पलिस्था, प्रजातान्त्रिक, विरुद्ध

२. निगूगु अनुच्छेद ब्वनादिसं अले क्वय्या लिसः धयादिसं :

- (क) शुक्रराज जोशी गुजोगु बुद्धि दुम्ह खः ?
- (ख) माधवराजयात राणां गन सतल ?
- (ग) शुक्रराजया दिमागय् छाया लिच्वः लात ?
- (घ) राणातय्सं माधवराजबारे गुजोगु उजं बिल ?
- (ङ) शुक्रराजया परिवार गन च्वं वन ?

३. न्त्यसःया लिसः च्वयादिसं :

- (क) शुक्रराज शास्त्रीया बुन्हि गुबले खः ?
- (ख) वय्कःया बौ व मांया नां छु खः ?
- (ग) वय्कःया परिवार छाया वीरगञ्ज वनेमाल ?
- (घ) शुक्रराजं छाया गान्धी नापलात ?
- (ङ) वय्कःयात छाया फाँसी बिल ?

४. शुक्रराज जोशीया पिहाँवःगु सफूया नां छु छु खः ?

५. शुक्रराज जोशीया छु छु लागाय् योगदान दु ?

६. भाव स्पष्ट यानादिसँ :

उगु सभाय् वय्कलं तानाशाही राणा शासन विरुद्ध सकल नेपाःमिपिंत छप्पं जुइत इनाप यानादिल । वय्कःयात ज्वनाः राजद्रोहया द्वपं बियाः स्वदँ भ्यालखानाय् तयाबिल ।

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. न्ह्यसःया लिसः बियादिसँ :

- (क) रमापतिराज शर्मा सु खः ?
- (ख) वय्कःया निगू सफूया नां धयादिसँ ।
- (ग) वय्कःया गुगु संस्थालिसँ स्वापू दु ?
- (घ) वय्कलं संस्कारसम्बन्धी गुज्वःगु विचा तयादी ?

२. रमापतिराज शर्माया म्हसीका गुकथं बियादी :

भाषिक संरचना व वर्ण विन्यास

१. च्वय्बलय् थीथी साङ्केतिक चिं ल्वय्क च्वय्माः । च्वय्गु चिं थथे दु :

- । पूर्ण विराम जगतसुन्दर छम्ह भाषासेवी व्यक्ति खः ।
- , अल्पविराम जगतसुन्दर, निष्ठानन्द, योगवीर, व सिद्धिदास नेपालभाषाया प्यंगः थां खः ।
- ; अर्धविराम जीवन यात्रा खः, गति खः, उकिं सङ्घर्ष याय्माः ।
- ? न्ह्यसः चिं छिं बजि भपि सिधल ला ?
- “ ” उद्गार चिं “सिद्धिदास महाजुं सिद्धि ‘रामायण’ च्वयादिगु खः” धकाः गुरुं कनादिल ।

- योजक चिं नेपाल प्रज्ञा-प्रतिष्ठान येँ कमलादी दु ।

() कोष्ठक चिं वय्कःया जन्म नेपालसंवत् १०५५ बछलागाः दुतिया (वि.सं.१९९२ जेठ १० गते) स जूगु खः ।

: निर्देश चिं क्वय्च्वंगु पाय्छिगु खँग्वः ज्वःलाकादिसँ :

२. क्वय् बियातःगु चिंया नां च्वयादिसँ । व लेख्य चिंयात छ्यला वाक्य दय्कादिसँ :

। ? ‘ ’ , “ ” - ()

३. छुं वस्तुयात ल्याः खाय्बल्य् उकियात थःगु कथं ल्याः खाय्गु खँग्वः दु ।

वस्तु ल्याः खाय्गु

छथु छथु लाभा, छथु छा, छगु पलाँ

छकले छकले सु, छकले छवाली, छकले सिं

छम्ह छम्ह मनू, छम्ह सा, छम्ह ध्वं

थथे यानाः हे क्वय्या च्वयातःगु वस्तु ल्याः खाय्गु न्यागू न्यागू खँग्वः च्वयादिसँ :

छवाः, छधी, छखि, छमा, छथ्व, छपाः, छगः, छता, छपू

भाषाप्रकार्य

१. पुलांगु देगः ल्ह्वनाच्वंगु अवलोकन याय्गु जिम्मा छित बिल धाःसा छिं थःगु भाला गुकथं पूर्वकादी ?

सिर्जना व परियोजना

(क) छम्ह च्वमिया जीवनी तयार यानादिसँ ।

(ख) नेपालभाषाया साहित्यकारपिनिगु धलः तयार यानादिसँ ।

साहित्यकार र व्याकरणविद् रमापतिराज शर्मा (जीवनी)

रमापतिराज शर्माया बुन्हि ने.सं. १०५१ चिल्लागा पञ्चमी खुन्हु ख्वप-२, खौमा त्वाल्य् जूगु खः । वय्कः नेपालभाषा लागाय् लोकंह्वाम्ह व्याकरणविद् व साहित्यकारया रूप्य् नां जाः । वय्कः ख्वपया दकल्य् पुलांगु साहित्यिक संस्था नेपाल साहित्य मन्दिरया संस्थापक दुजः खः । जिगु म्ये, नेपालभाषा बँ : नेपालभाषा नँ, नेपालभाषाया क्रियाय् पुसाग्वःधूकू वय्कःया पिहाँवःगु कृतित खः । नेवाः भाय्खँया हलिमलि, रमासूत्र, भीगु भाय् व वया ऋद्विसिद्धि नं वय्कःया कृतित खः । जजमानी ज्या यानादीसां वय्कलं संस्कारयात ई सापेक्ष जुइमाःगु व्यवहारिक विचाः तयादी । वय्कलं भौतिक म्हे ने.सं. ११४१ य् त्याग यानादिल ।

पूर्व पठन

क्वय्या किपा: बांलाक स्वयादिसं । छिं व किपा: ब्वना: छु थुल धयादिसं ।

निवेदन पौ

निवेदन नमूना स्वयादिसं :

न्हिल्या: - नेपालसंवत् १९४५ बछलागा: द्वादसि

श्री ज्याकुथि नाय:जु
भीमसेन माध्यमिक विद्यालय
मन्थली, रामेछाप

मूखं : छात्रवृत्ति बियादीगु बारे

छिस्कर,

उपरोक्त मूखंय् जि थुगु ब्वनेकुथी ७ गू तगिमय् ब्वनाच्चनाम्ह छात्र खः । जि बांलाक आखः ब्वनाः मिहिनेत नं यानाच्चनागु दु । जि मां छम्ह छें लकेहनाच्चंम्ह गृहिणी खः । जि बौ सामान्य ज्यामिज्या सनादीम्ह खः । बा याकचिया कमाइलं छें न्ह्याकाच्चने मालाच्चंगु दु । उकिं थुगु ब्वनेकुथिं बिइगु छात्रवृत्ति जित बियादीत इनाप यानाच्चना । जित छात्रवृत्ति दत धाःसा सफू न्याय्त, युनिफर्म न्याय्त व जाँचफिस पुलेत सहज जुइ । उकिं जित छात्रवृत्ति बियादीत वडा अध्यक्षया सिफारिसनापं तयाः थ्व निवेदन बियागु दु । सुभाय् ।

निवेदक

ल्हाःचिं :

नां : रामनारायण नगरकोटी

तगिं : न्हय्गु

रोल नं. : १०

खँग्वःया अर्थ

न्हिल्याः	- मिति
छात्रवृत्ति	- जेहेनदार व चिमि (गरिब) पित वीगु आर्थिक गुहाली
ज्याकुथि	- कार्यालय, ज्या याइगु कुथि
उपरोक्त	- बियातःगु खँ
तगिं	- कक्षा
लकेहना	- हेरविचार यानाः, न्ह्याकाच्चम्ह
ज्यामि	- मजदूर, ज्या याइम्ह
निवेदन	- इनाप यानातःगु पौ
जाँचफिस	- परीक्षा बीत पुलेमाःगु ध्यबा
सिफारिस	- ज्या यानाबीत छ्वयाहःगु पौ
ल्हाःचिं	- हस्ताक्षर

खँग्वःधुकू

१. खँग्वःया अर्थ ज्वःलाकादिसं :

ज्याकुथि	मजदूर
उपरोक्त	हेरविचार यानाः
तगिं	इनाप यानातःगु पौ
लकेहना	बियातःगु खँ
ज्यामि	अफिस, ज्या याइगु कुथि
निवेदन	परीक्षा बीत पुलेमाःगु ध्यबा
	कक्षा

२. खंग्वःया अर्थ वय्क वाक्यय् दयेकादिसं :

लकेहना, तगिं, ज्यामि, ल्हाःचिं, जाँचफिस, ज्याकुथि

३. प्वंगु थासय् कोष्ठकय् च्वंगु पाय्छिगु खंग्वः तयादिसं :

(क) जि बांलाक आखः मिहिनेत नं यानाच्चनागु दु ।

(खनाः, ब्वनाः, हनाः)

(ख) जि मां छम्ह छेँ च्वम्ह गृहिणी खः ।

(लकेहना, फसेच्चना, छेँच्चना)

(ग) जि बौ सामान्य सनादीम्ह खः ।

(असामान्य, मान्य, सामान्य)

(घ) वा कमाइलं छेँ न्त्याकाच्चने मालाच्चंगु दु ।

(सकसिया, याकचिया, माकचिया)

(ङ) थुगु ब्वनेकुथिं बियाच्चंगु छात्रवृत्ति बियादीत इनाप यानाच्चना ।

(जित, वयात, इमित)

बोध व अभिव्यक्ति

१. बियातःगु खंग्वःयात शुद्धं ब्वनादिसं :

न्हिल्याः, उपरोक्त, ल्हाःचिं, तगिं, लकेहना, ज्याकुथि, छात्रवृत्ति

२. मौखिक न्त्यसःया लिसः बियादिसं :

(क) निवेदन धइगु छु खः ?

(ख) निवेदन सुयात लःल्हाय्त च्वगु खः ?

(ग) च्वय्या निवेदन सुनां च्वःगु खः ?

(घ) च्वय्या निवेदन छु यानाबीत च्वःगु खः ?

(ङ) निवेदनय् च्वय्बले गन छु छु थाय् च्वनी ?

३. निवेदनया संरचना छु छु दइ ?

गथे : न्हिल्या:

.....

४. न्ह्यसःया लिसः च्वयादिसं :

- (क) छु ज्याया नितिं निवेदन च्वःगु खः ?
- (ख) सुयागु सिफारिस नं दुथ्याकूगु दु ?
- (ग) निवेदनय् सुयात सम्बोधन यानाः च्वयातःगु दु ?
- (घ) मञ्जुरीनामा च्वःगु न्हिल्याः छु खः ?
- (ङ) थ्व निवेदन सुनां सुयात च्वःगु खः ?

५. ब्वनेकुथिइ विदाया नितिं च्वइगु नमूना पौ ल्ह्ययादिसं :

तिथि - नेपाल संवत् १९४५, दिल्लागाः दसमि
२०८२ साउन ५

हनेबहःम्ह मूस्यनामिजु
जनता माध्यमिक विद्यालय
दोलखा न.पा., दथु त्वाः - ५

मूखँ - विदा माःगु बारे ।

छिस्कर,

जि न्हय्गू तगिंया ब्वमि साहारा कुलु खः । जिमि छेंय् थौं नखःत्या भ्वय् जूगुलिं जि
ब्वनेकुथिइ उपस्थित जुइ फइमखुत । अथे जुयाः हाजिर कापिइ थौं विदा च्वयादीत
इनाप यासैं थ्व पौ छ्वयाः हयाःगु जुल । सुभाय् ।

निवेदक

नां - साहारा कुलु

तगिं - न्हय्गु

रोल नं. - १

६. ब्वनेकुथि लब्धाङ्क पत्र काःवने मलाःगुलिं दाजुयात बियाः हय्त थःगु मञ्जुरीनामाया नमूना च्वयादिसं ।
७. विदेशय् च्वनाच्चंम्ह पासायात थःगु मांभासा व संस्कृति ल्वमंके मज्यू धैगु सल्लाह बियाः नमूना पौ च्वयादिसं ।

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. क्वय् बियातःगु प्वंगु थासय् छु खंग्वः तय्माली :

- (क) नेवाः समाजय् सिथि ... छगू तःधंगु नखः खः । (नखः, चखः, अखः)
- (ख) दँय् छकःमहीनाया शुक्लपक्षया खस्थि कुन्हु न्याय्केगु याइ ।
(वैशाख, असार, जेठ)
- (ग) खस्थिया स्यना रूप हे '.....' जूवंगु खः धाय्गु धापू दु । (सिटी, सिथि, लिचि)

२. न्त्यसःया लिसः बियादिसं :

- (क) सिथि सु चःनापं सम्बन्धित नखः खः ?
- (ख) कुमारया मेगु नां छु खः ?
- (ग) सिथि नखः खः कि चखः खः ?

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. क्वय्या ध्वः तयातःगु खंग्वःयात बांलाक ब्वनादिसं :

- (क) वर्षा सँकिपा स्वयाः छँय् वन । व बांलाम्ह जूगुलिं सकसिया यः । व भतिचा तंगुलु चाहिं खः ।

स्वयाः, वन, बांलाम्ह, यः, तंगुलु खंग्वःया संरचना छक स्वय् ।

स्व + याः	= स्वःयाः	न + ल	= नल
बा + ला + म्ह	= बांलाम्ह	य + ल	= यः
तं + गुलु	= तंगुलु		

थन स्वयाः कृदन्त क्रिया खः । तंगुलु व बांलाम्ह तद्वितान्त क्रिया खः । अले नल व यः क्रियापद खः ।

(ख) थुकथं हे क्वय्या अनुच्छेदय् ध्वः कियातःगु गुज्वःगु क्रियात खः च्वयादिसं :

जित यःम्ह साहित्यकार हृदयचन्द्रसिंह प्रधान छम्ह खः । वय्कलं गरीब, मजदुर, किसानया पक्ष कयाः साहित्य सिर्जना यानादी । ‘मरुभूमिया लेखक’ छधाःप्याखं मार्मिक, व्यङ्ग्यात्मक, यथार्थपरक खत । वय्कःया व रचना मध्यम वर्ग नेवाःतय्गु अवस्थायात अति स्याचुक्क व्वयातःगु अब्बल दर्जाया जुल ।

(ग) क्वय् बियातःगु खंग्वः गुगु क्रियाय् लाः, क्यनादिसं :

नयाः, व्वंना, वंगु, व्वँन, स्वयाः, नम्ह, छ्वाल्मुह, तःधिम्ह

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. क्वय् बियातःगु प्वंगु थासय् पाय्छिगु खंग्वः तयादिसं :

(क) नेवाः समाजय् नखः छगू तःधंगु नखः खः ।

(ख) थ्व नखः दँय् छकः महीनाया शुक्लपक्षया खस्थि खुन्हु न्याय्केगु याइ ।

(ग) खस्थिया रूप स्यनाः ‘सिथि’ जूवंगु खः धापू दु ।

(घ) सिथि नखः खुन्हु लःया स्रोतयात याइगु चलन दु ।

(ङ) त्वाःत्वालय् तुथि, हिति, बुंगा, पुखू, धः याय्गु याः ।

२. वय् बियातःगु न्ह्यसःया लिसः बियादिसँ :

- (क) सिथि नखःया मू चः गुम्ह खः ?
- (ख) सिथि नखः छिकपिसं नं हनादिया ला ?
- (ग) व खुन्हु छैय् छु छु याइ ? पासापित कनादिसँ ।
- (घ) थुगु अनुच्छेदया छुमां छु पाय्छि जुइ ?
- (ङ) सिथि नखः खुन्हु विश्वय् छु दिवस हनी ?

भाषाप्रकार्य

१. छित मामं छगू ज्या ब्वयादिल । छिं व ज्या यानादीबले स्यन । उजोबले छिं मांयात छु धयादी ?

२. पौया खामया नमूना च्वयादिसँ ।

सिर्जना व परियोजना

२. छिं पौ च्वयादीबले थीथी जहानपित गुकथं सम्बोधन यानादी व गुकथं पौ च्वम्ह थ्व खः धकाः म्हसीकादी ?

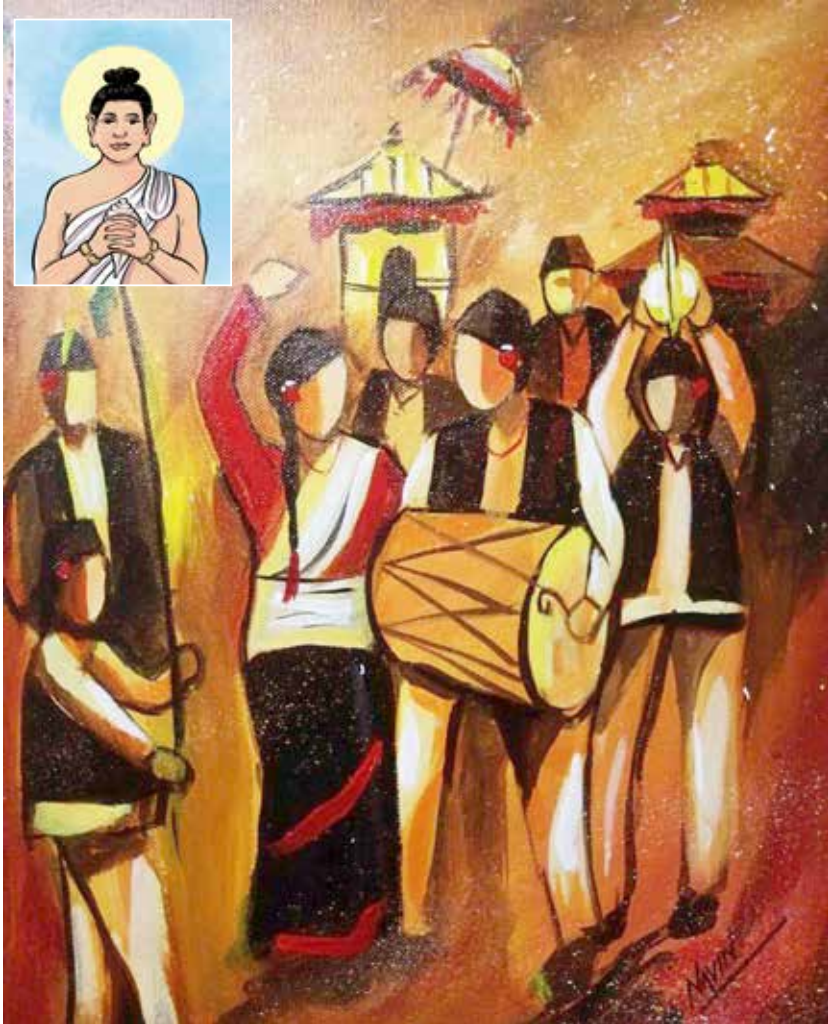
(न्यनेगु व न्ववाय्गु पाठ ४)

नेवाः समाजय् सिथि नखः छगू तःधंगु नखः खः । थ्व नखः दँय् छकः जेठ महिनाया शुक्लपक्षया खस्थि खुन्हु न्याय्केगु याइ । खस्थिया स्यना रूप हे 'सिथि' जूवंगु खः धाय्गु धापू दु । कुमारया जन्म खस्थि खुन्हु जूगु खः । वकुन्हुयात 'कुमार-खस्थि' धाय्गु यानाहल । कुमारया मेगु नां सिथिचः खः । थ्वहे कारणं वकुन्हुयात 'सिथि नखः' धाय्गु चलन जूवंगु धापू दु । सिथि नखः खुन्हु लःया स्रोतयात सुचुकुचु याइगु चलन दु । उकिं त्वाःत्वाल्य् तुंथि, हिति, बुँगा, पुखू, धः सफा याय्गु याः । थुकथं पुर्खातय्सं थः दच्छियंक त्वनेमाःगु, छ्यलेमाःगु लःयात शुद्ध, सफा याय्त् थुकथं प्रथा दय्का थकल । थ्व हे न्हियात विश्वय् जून ५ 'विश्व वातावरण दिवस' कथं हनेगु यानाहःगु दु ।

पूर्व पठन

संखधर साख्वाः नेपाःया राष्ट्रिय विभूति खः । वय्कलं नेपालय् नेपाल संवत् न्ह्याकादीगु खः । म्हपुजा खुन्हु नेपाल संवत् सुरु जुइ । थ्व खुन्हु सकल नेपाःमि जानाः उत्सव न्याय्की ।

नेपाल संवत् - राष्ट्रिय संवत्

(तगिं न्ह्यय्गूया ब्वमिपिं सहलह यानाच्चन । थौं रामनारायण गुरुं नेपाल संवत्बारे ब्वनाः वा धयादीगु खः । तगिं क्वथाय् गुरु थ्यंक मभानिगुलिं इपिं खँ ल्हानाच्चन । थःम्हं स्यूगु खँ पासापिंत कनाच्चन । रामनारायण गुरु भाल ।)

स्यनामि : ज्वजलपा ! भिंसुथ, सकल ब्वमिपिंत ।

ब्वमि : ज्वजलपा ! भिंसुथ, गुरु !

(स्यनामिं त्वाइट बोर्डय् संखधरया छपाः किपाः खायादिल ।)

स्यनामि : थ्व किपाः सकसिनं ध्यानबिया स्वयादिसँ । थ्व सु खः ? धयादिसँ न्हा । न्हापां क्वथीक स्वयादिसँ ।

हरिकृष्ण : गुरु ! थ्व किपाः बुद्धया थें च्वं ?

बिना : बुद्ध, मखु मखु । सँ थुतला चिनातःगु दु । मिसाम्हथें च्वं । हला गुरु ?

चिरिमैया : (उत्तेजित जुयाः) आसे आसे, थुज्वःगु हे भवाता जिमि पाजुपिंथाय् थिमिइ खनाः । अन संखधर पार्क नं दु । मामं जित अन चाःहीके यंकूगु खः ।

हरेराम : अँ, जिं नं टेलिभिजनय् खनागु खः । म्हपुजा खुन्हु थिमिइ तःमुँज्या यानाः व भवातायात स्वांमा क्वखाय्का सम्मान याःगु । चिरिमैया धाःगु खँ खः ।

स्यनामि : (ब्वनामिपिनिगु खँ न्यनाः स्यनामि मुसुमुसु न्हिलाच्चन।) खः, छिकपिसं पाय्छिगु खँ कनादिल । थ्व भवाता संखधर साखाःया खः । चिरिमैया धाःगु खँ पाय्छि जू । अन संखधर पार्क नं दु । थ्व संखधर साखाःया भवाता खः ।

- कृष्णराम : अय् । थ्व बुद्धयागु मखु संखधर साखाःया भवाता जुयाच्चन का ल्हा ।
गुरु, थ्व संखधर साखाः सु खः ?
- स्यनामि : वय्कः नेपाल संवत्या प्रवर्तक खः । वय्कलं हे नेपाल संवत् न्ह्याकेत
तःधंगु योगदान बियादीगु खः । हरेक दँया म्हपुजा खुन्हु नेपालय् न्हूदँ भव्य
रूपं हनेगु याइ । हरेक दँय् नेवाःतय्सं कछलाथ्वः प्रतिपदा खुन्हु म्हपुजा
न्याय्की ।
- बिना : खः, खः । गुरु, म्हपुजा खुन्हु धिमाय्, भुछ्याय्, भ्याली, बासुरी पुयाः
'भित्तुना दु भित्तुना, न्हूदँया भित्तुना' धकाः नारा थ्वय्कावःगु खना ।
- ब्वनामिपिं : खः, खः । जिमिसं नं भित्तुना वःगु खना ।
- कृष्णराम : गुरु ! संखधरं गथे यानाः नेपाल संवत् सुरु यानादिल ?
- स्यनामि : संखधर साखाः यँया छम्ह तःधंम्ह लुं व्यापारी खः । वय्कलं फि चाले याय्गु
तःधंगु पेसा दय्कादिल । वय्कलं व पेसां अल्याख ध्यबा कमेयानादिल ।
वहे ध्यबां स्वनिगःया सकल रिनितय्गु रिन पुलाबियाः नेपाः रिनमुक्त
यानाबिल । वहे उत्सवय् संखधरं अवलेया जुजुयात नेपाल संवत् न्ह्याकेगु
मनसाय तयादिल । अले जुजुं संखधरया मागबमोजिम नेपाल संवत्
न्ह्याकादिल । आः नेपाल संवत् ११४५ न्ह्यानाच्चंगु जुल ।
- हरेराम : (सकलसिनं ल्हाःपा थात ।) हे हे । गुलि भिंगु ज्या याःगु संखधर साखाः
हला गुरु ? सकल रिनितय्गु रिन पुलाः बियादिल । गुलि तःधंगु मन दुम्ह
जुयाच्चन, संखधर साखाः ।
- स्यनामि : खः । वय्कःया वहे योगदानयात हनाः हरेक दँ कछलाथ्वः प्रतिपदा अर्थात्
म्हपुजा खुन्हु नेपाल संवत् सुरु जुइ ।
- बिना : उकिं व खुन्हु 'न्हूदँया भित्तुना', 'नेपाल संवत् - राष्ट्रिय संवत्' धकाः
जुलुस वःगु जुल ।
- स्यनामि : खः । नेपाल सरकारं नं संखधर साखाःयात राष्ट्रिय विभूति घोषणा
याय्धुंकल । अथे हे नेपाल संवत्यात नं राष्ट्रिय संवत्या मान्यता बीधुंकूगु
दु । संसारय् नेपाल संवत् छगू जक देय्या नामं तयातःगु संवत् खः ।

चिरिमैयाँ : आहा ! थौं गुलि न्ह्याइपुगु खँ ब्वनेदत । आः छेंय् वनाः सकसित कनेगु । संखधर व नेपाल संवत्बारे कने ।

स्यनामि : ज्यू ज्यू । का आः सकसिनं ज्वःलाःक छकः सः थ्वय्की न्हा ।

(ब्वमिपिं पालं पाः निथ्व जुयाः सः थ्वय्की ।)

न्हूँदया - भिन्तुना ।

नेपाल संवत् - राष्ट्रिय संवत् ।

(अवलय् हे ई फूगु गं थाःगु सः ताय् दइ ।)

स्यनामि : सकलसिन्ह सफुइ थ्व पाठ ब्वनाभासँ न्हा ।

(सकलसिनं हस् गुरु धाइ । मचात नारा थ्वय्काच्चनी ।)

खँवःया अर्थ

उत्तेजित	- आवेसय् वयाः, उत्साहित जुयाः
क्वथीक	- ध्यान बियाः स्वइगु
तःमुँज्या	- तःधंगु भेला, यक्व मनू मुनिगु
भवाता	- त्वहँ वा धातु छ्यला दय्कातःगु मूर्ति
प्रवर्तक	- सुरुवात कर्ता, प्रनेता
भव्य	- तःजिक हनीगु
थ्वय्का	- तःसिकं धाइगु
स्वनिगः	- ख्वप, यल, यँयात थुइकीगु
भिन्तुना	- शुभकामना, भिंगु मनया सुवाः
विभूति	- देय् नितिं तःधंगु ज्या याःम्ह

खँवःधुकू

१. क्वय्च्वंगु खँवःत ज्वःलाका ल्ह्ययादिसँ

क्वथीक	तःजिक हनीगु
तःमुँज्या	सुरुवात कर्ता, प्रनेता
स्वनिगः	तःसिकं धाइगु
भवाता	ध्यान बियाः स्वइगु
प्रवर्तक	तःधंगु भेला, यक्व मनू मुनिगु
	ख्वप, यल, यँयात थुइकीगु
	ल्वहँ वा धातु छ्यला दय्कातःगु मूर्ति

२. क्वय् बियातःगु खँवःयात वाक्यय् छ्यलादिसँ :

प्रवर्तक, संखधर, भवाता, उत्तेजित, म्हपुजा

३. क्वय् बियातःगु प्वक्तांगु थासय् ल्वःगु खँवः तयादिसँ :

- (क) सँ चिनातःगु दु । (चातुला, थुतुला, चतुवाना)
- (ख) थ्व संखधर साख्वाःया खः । (भवाता, ख्वला, बाता)
- (ग) संखधर साख्वाः यँया छम्ह तःधंम्ह व्यापारी खः । (अपा, हीरा, लुँ)
- (घ) वय्कःया प्रवर्तक खः । (विक्रम संवत्, नेपाल संवत्, इसा संवत्)
- (ङ) सकल रिनितय्गु पुलाः बियादिल । (किबा, ध्यवा, लौका)

४. क्वय् बियातःगु पाय्छि जू, मजू (✓, X) चिं तयादिसँ ।

- (क) मामं जित अन चाःहीके यंकूगु खः । ()
- (ख) थ्व भवाता चित्तधर हृदयया खः । ()

- (ग) हरेक दँय् नेवाःतय्सं कछलाथ्वः प्रतिपदा खुन्हु किजापुजा न्याय्की । ()
- (घ) नेपाल संवत्यात नं राष्ट्रिय संवत्या मान्यता बीधुंकूगु दु । ()
- (ङ) नेपाल संवत् छगू जक द्यःया नामं तयातःगु संवत् खः । ()

बोध व अभिव्यक्ति

१. क्वय् बियातःगु खंवःयात शुद्धं उच्चारण यानादिसं :

क्वथीक, थुज्वःगु, भवाता, कछलाथ्वः, रिनमुक्त, स्वनिगः, राष्ट्रिय, विभूति, न्त्याइपुगु

२. मौखिक न्त्यसःया लिसः बियादिसं :

- (क) सु मनूया भवाताबारे चर्चा जुल ?
- (ख) नेपाल संवत्या प्रवर्तक सु खः ?
- (ग) संखधर साखाःया पेसा छु खः ?
- (घ) वय्कः गुकथं धनी जुल ?
- (ङ) वय्कः गुकथं नेपाल संवत्या प्रवर्तक जुयादिल ?

३. थ्व पाठया विषयवस्तु छु छु खः ?

४. थ्व पाठया सार कनादिसं ।

५. बाखं ब्वनाः लिसः च्वयादिसं :

- (क) पाठय् सु मनूया चर्चा यानातःगु दु ?
- (ख) संखधर सु खः ?
- (ग) वय्कलं छु पेशा यानादिल ?

- (घ) नेपाल संवत् गुकथं न्ह्यात ?
- (ङ) संखधर साख्वाः व्यूगु योगदान छु खः ?
- (च) नेपाल संवत् गुलि पुलांगु संवत् खः ?

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. क्वय् प्वंगु थासय् पाय्छिगु खंग्वः धयादिसं :

- (क) छन्हु विष्णु या थाय् देवसभा जुयाच्चन ।
- (ख) थुकथं चन्द्रमां गणेद्यःयात गणेद्यः तंचाया सूवन ।
- (ग) थथे गणेद्यः जूगुलिं चाकच्छिं माःजुल ।
- (घ) अनं लिपा सुनां सुनां यात स्वल व छुं मयाःसां खुंपाः लात ।
- (ङ) फुक्कं-फुक्कं जुल ।

२. न्ह्यसःया लिसः बियादिसं :

- (क) चथाद्यः सु खः ?
- (ख) चथा चखःया बाखं सु सु लिसें स्वापू दु ?
- (ग) गणेद्यः छाया तं चाल ?
- (घ) चथा खुन्हु छाया चन्द्रमा स्वय्मज्यू धयातःगु खः ?
- (ङ) गणेद्यवं छु सरा बिल ?

३. थ्व चखलं छु शिक्षा बी धयादिसं ।

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. क्वय् बियातःगु वाक्य क्वथीक ब्वनादिसं :

(क) समावेशक व समावेश्य वस्तु छुटेयानादिसं :

गथे : सुयोग्य तरकारी न्याय्त बजार वन । वं अन आलु, गोलभेडा, भान्ता, पर्वल व बन्दा न्यात । छेँय् लिहाँ वयाच्चंबले किजायात बल छगः न्यानाहल ।

थन सुयोग्यं आलु, गोलभेडा, भान्ता, पर्वल, बन्दा व बल न्यानाहल । बल तरकारी मखु, मेगु फुक्कं तरकारी खः । उकिं आलु, गोलभेडा, भान्ता, पर्वल व बन्दा तरकारी जाति जूगुलिं थ्व समावेशक खँग्वः खः अले बल चाहिँ तरकारी मखुगुलिं समावेश्य खँग्वः जुल ।

(अ) कापि, कलम, मैनबती, इरेजर, सिसाकलम, किताब,

(आ) राम, कृष्ण, परशुराम, इन्द्र, महिसासुर, विष्णु, महाद्यः

(इ) टेलिभिजन, रेडियो, करौंटी, कम्प्युटर, मोवाइल, चार्जर

(ई) जी, मले, मी, ची, फोटो, स्वप्स्व, इमु, चिकं

२. क्वय् बियातःगु अनुच्छेदया वाक्य क्वथीक ब्वनादिसं । अन ध्वः सालातःगु खँग्वः गुकथं दय्कातःगु (व्युत्पत्ति) खः व क्यनादिसं ।

(क) थौं यःमरि जूगुलिं छेँय् सकसिया लीमला । नसनां मन तयाः जाकिचुं न्त्यानाच्चन । वया किजा रुपेन्द्रयात चाकुमरि नय्यः । उकिं वं त्याचाकु कुचासुसा थलाः दाय्काच्चन । इमिसं यःयःगु ज्या त्यःगु खः । निम्हसिनं सुकर्म यानाच्चन । परिवार सकलसित निगः निगः यःमरि नय्त गाक्क दय् कल । दाजुयात चिनिव्वय् दुगुलिं यःमरि मनः । चीधिम्ह किजा धाःसा नख्वं हे जुल । वं म्हुतु दिकिमखु, छुं नयाच्चनी ।

३. च्वय्या मुल पाठं ब, व, ओ आखः वःगु भीगु खँग्वः ल्थय्यादिसं :

भाषिक प्रकार्य

१. छि म्हिगः बहनि भ्वय् भपिया भागु खः । थौं सुथय् प्वाः स्यात । छिं पासापितं छु खं धयादी ?

सिर्जनात्मक ज्या

१. संखधर साखाःया बारे दाता मुंकादिसँ । अले संखधरबारे छगू लेख च्वयादिसँ ।
२. नेपाल संवत्यात उत्सव कथं स्वनिगल् गुकथं न्याय्काच्चंगु दु ? छिं खनागु व बुखँय् व्यूगु कथं छपु च्वसु च्वयादिसँ ।

(न्यनेगु व न्ववाय्गु पाठ ५)

छन्हु विष्णु भगवान्या थाय् देवसभा जुयाच्चन । थ्व इलय् चन्द्रमां पार्वतीया काय् गणेद्यःयात नाना कथं हिस्यानाच्चन । दक्व द्यःपिनि बांबांलाःगु रूप, गणेद्यःया धाःसा किसिया छ्यं धकाः हिस्यात । थुकथं चन्द्रमां गणेद्यःयात हिस्याःगुलिं गणेद्यः तंचाया सूवन । थथे गणेद्यः गायब जूगुलिं चाकच्छिं माःजुल । गनं लुइके मफु । महाद्यवं अन्तरध्यान याना स्वःबलय् गणेद्यः पातालय् च्वनाच्चन । महाद्यवं गणेद्यःयात हेय्केत स्वल । चन्द्रमां वयात हिस्याःगु खँ थुइका महाद्यवं गणेद्यःयात छं धाथें याय्धाल । गणेद्यवं “जित हेपे याःम्ह व चन्द्रमायात सुनां सुनां स्वल व खँ जुइमा” धाल । अनं लिपा सुनां सुनां चन्द्रमायात स्वल व छुं मयाःसां खुंपाः लात । फुक्कं-फुक्कं खँ जुल । चन्द्रमा स्वक्व खँ जूगुलिं संसारय् खुंत यक्व दत, द्यःत नं खुँया खँ जक जुल । का मजिल धका महाद्यवं गणेद्यःयात व खँ थुइकल । गणेद्यवं “भाद्र शुक्ल चौथी कुन्हु छन्हु चन्द्रमा स्वक्व खँ जुइमाः” धकाः सराः बिल । उकिं फक्व चथा कुन्हु चन्द्रमा मस्वय्त मनूतय्सं खापा तीगु धइगु जनविश्वास दु ।

क्वय् बियातःगु किपाः क्वथीक स्वयादिसं । थःम्हं छु थुल विचाः तयादिसं :

ल्याःचाः ज्वःमलात मां !

“मामं, जित मंमदय्क बुइकादियागु खः ला ?” भिनिदँया म्हाय्या न्ह्यसलं न्यनाः मां भसङ्ग जुल । तुकं ल्याच्वंगु मांया ल्हाः तक्क दित । मामं म्हाय्यात कनाचायापुक स्वल । ल्याच्वंगु तुकं वाताय् तँतं मामं म्हाय्यात थःलक्क साल ।

“मखु पुता मखु । हरेक मामं सन्तानयात गुला गर्भय् तयाः असह्य स्याःचाः फयाः बुइकी । चाहे व काय् जुइमाः चाहे म्हाय् जुइमाः, मांया दुःख छगू हे खः ।” मामं मिखाय् स्वबि ततं धाल ।

मांयात स्वस्वं म्हाय्महसिया खाः नं खिउँसेचन । वयात छगू न्ह्यसलं कुतुकुलाच्वन कह जूगु थें । उगु न्ह्यसलं वयागु मानसिकता थलाक्वला जुयाच्वंगु दु । मां समाजसेवाय् न्ह्यचिला ज्या याइम्ह न्ह्यलुवा मिसा खः । बौम्ह धाःसां न्हिच्छि गां चाहिला जुइम्ह । ज्या मदु खँ मदु गफ यानाः जुइगु, कसिपाँय् म्हिताः ई फ्यानाः जुइम्ह खः । वया किजा

ब्वनेकुथिइ वनी । वयागु न्ह्यसः थ्व हे थासं दनावःगु खः । मामं अथे दुःख फयाः बुइकूपिं सन्तानत जूसा थःत छाया ब्वनेकुथिइ मछ्वल ? वं ल्हाःपतिंचा त्वथुंथुं निनाच्वन ।

“ल्याःचाः पाय्छि मजुल, मां” वयागु म्हुतु खँग्वःत हाल । वयागु मनय् मेमेगु नं पाय्छि मजुगु खँ तँतं वल । वं मनयात चिनातय्गु कुतः यात तर गुगु नं कथं पाय्छि जूगु लुइके मफुत ।

बहनिया बेलि सिधल । बौम्ह छु छु विचा यानाः धलिं निनाच्वन । मांम्हसिनं कन्हेया नितिं जाकि ल्ययाच्वन । किजाम्ह बौम्हनापं आरामं द्यनाच्वन । म्ह्याय्म्हं चिप सिलेधुंकाः मांम्हनापं तुक्रुक्क फ्यतुत । मांम्हनापं च्वनाः तुकं ल्ययाच्वन तर वयागु ध्यान तुकं ल्यय्गुलि खास मवं । वयात सुथनिसें न्ह्यसलं लिनाच्वन । वं व न्ह्यसःयात मनय् फिनातय् मफुत ।

“बा, ल्याःचाः पाय्छि मजुल ...” म्ह्याय्मसिनं बौम्हसित स्वयाः पतिं न्युंन्युं धाल ।

वं धयाधल :

म्ह्याय्या ज्यात,

- सुथ न्हापं दनेगु, वसि बँ पुइगु, बँ थिलेगु, चिया दाय्केगु, बौ व किजायात चिया छयँफुसय् तयाबीगु
- वसः हिइगु, हितिइ लः कयाः हय्गु, क्वथा सुसाकुसा याय्गु, घाँय् लः वनेगु, च्वलेफै भवः वनेगु, छेँय् भ्वभ्वसुं ज्या सनेगु ...

काय्या ज्या,

- नौबजे दनेगु, छेँय् फुसय्या चिया च्वनेगु, गां चाह्यु वनेगु, गफ याः जुइगु, कसिपाँय् म्हितेगु, ब्वनेकुथिइ वनेगु, मांबौलिसें चने दैगु, ब्वनेकुथिइ आखः ब्वं वनेगु ...

म्ह्याय्चं पतिं न्युंन्युं काय् व म्ह्याय्या विभेदया खँ बौम्हसित न्यंकल । वयागु खँ न्यँन्यं बौम्हसिया ख्वाः खिउँसे च्वन व जुरुक्क फ्यतुत । म्ह्याय्म्हसिनं मां व बौया ख्वाः पालंपाः स्वयाः धाल, “ल्याःचाः पाय्छि मजुल बा, ल्याःचाः पाय्छि मजुल मां ।”

मह्याय्या न्ह्यसलं बौम्हसिया छयँ क्वछुत । वया ख्वाः कुतुं वं थें जुल । मांया ख्वाः गम्भीर खनेदत । माम्हसिनं मह्याय्यात मुलेतया चुप्पा नल । वं नकतिनि थुल मह्याय्चं सुथय् न्यंगु न्ह्यसःया मर्म । वयागु मिखां ख्ववि बाः वल, बाग्मती विष्णुमतीथें ।

“कन्हेनिसें मह्याय् नं व्वनेकुथिइ वनी, सिलला छिं ।”, मामं मह्याय्या म्हवसतय् चुप्पा नयाः दृढ सलं धाल । बौम्ह छुं न्ववाय् मफू, क्वछुयाच्चन । मह्याय्या ख्वाः बुलुहुँ चाला वल, पुन्हिया मिलाथें ।

खँग्वःया अर्थ

ममदय्क	- मयय्क, इच्छा मदय्क
तुंक	- छथाय्सं स्वयाच्चनीगु
स्याःचाः	- तःसिकं स्याइगु
कह	- कँपु दुसुना स्याइगु घाः
थलाक्वला	- च्वय्क्वय्
न्ह्यलुवा	- न्ह्यःज्याइम्ह मनू
कसिपाँय्	- नप (न्हाय्पंकथि) त्वाःल्हानाः दय्कातःगु प्यपु वाला ह्वानाः वःगु ल्याःयात चागःचा न्ह्याकाः म्हितिगु लोकंहवाःगु नेवाः छगू कासा
ई फ्यानाः	- ई न्ह्याकीगु
कुतः	- अभ्यास
बेलि	- बहनिया जा
छँज्या	- छँय् याय्माःगु ज्या
लिनाच्चन	- दुःख बियाच्चनीगु
फिनातय्	- मनय् लिकुंका तय्त
वसि बँ	- सुथ न्हापं वैगलनिसें छेलीतक बँ पुइगु
सुसाकुसा	- सुचुपिचु
मर्म	- अर्थ
दृढ	- विश्वाससाथ, सङ्कल्प
ख्वाः चालावल	- ख्वालय् न्हिलासुइ खनेदुगु

खंग्वधुकू

१. क्वय्च्वंगु खंग्वःत ज्वःलाका ल्ह्ययादिसं

मंमदय्क	मिले मजूग
कह	सुथ न्हापं वैगलनिसें छेलीतक वं पुइगु
पाय्छि	मयय्क, इच्छा मदय्कु
चिप	नय्धुंकाः ल्यंगु नसा व थलवल, सिलेमाःगु
छेंज्या	कँपु दुसुना स्याइगु घाः
लिनाच्चन	व वस्तुं व न्ह्यसलं दुःख बियाच्चनीगु
वसि वं	छेंय् याय्माःगु ज्या
	विदेश
	नयाः च्वनीम्ह

२. क्वय् बियातःगु खंग्वःयात वाक्यय् छयलादिसं :

तुंक, तुक्रुक्क, खाः कुतुं वं थें, ई फ्याना, पालंपाः, कह,

३. क्वय् बियातःगु प्वंगु थासय् ल्वःगु खंग्वः तयादिसं :

(क) “मामं, जित मंमदय्क खः ला मां ?” (लुइकादियागु, बुइकादियागु, दिकादियागु)

(ख) मामंयात कनाचायापुक स्वल । (काय्यात, बौयात, म्हाय्यात)

(ग) वयात छगू न्ह्यसलं च्वन कहजूगु थें । (कुतुकुला, सुतुलुला, पुतुपुइका)

(घ) “..... पाय्छि मजुल, मां” (प्याःचा, ल्याःचा, च्वाच्चा)

(ङ) म्हाय्या न्ह्यसलं बौम्हसिया छयँ । (क्वछुत, भवछुत, ब्वछुत)

५. क्वय् बियातःगु पाय्छि जू, मजू (✓ , X) चिं तयादिसं ।

- (क) वयात छगू न्ह्यसलं कुतुकुलाच्चन कह जूगु थें । ()
- (ख) मामं मिखाय् अज ततं धाल । ()
- (ग) वयागु मिखां बाः वल ख्वबि, तुकचा व मनोहरा । ()
- (घ) माम्हसिनं म्हाय्यात ध्यवातया चुप्पा नल ()
- (ङ) म्हाय्या खाः बुलुहुं चाला वल पुन्हिया मिलथें । ()

बोध व अभिव्यक्ति

१. क्वय् बियातःगु खंग्वःयात शुद्धं उच्चारण यानादिसं :

छेंज्या, थलाक्वला, सुसाकुसा, खाः चाला वल, न्ह्यलुवा, तुक्रुक्क, विभेद, कसिपाँय्, म्हासत

२. मौखिक न्ह्यसःया लिसः बियादिसं :

- (क) म्हाय्याचं मांयात छु धकाः न्यन ?
- (ख) म्हाय्यात मामं गुज्वःगु दुःखया खँ कन ?
- (ग) म्हाय्या ज्या छु छु खः ?
- (घ) बौम्हसिया खाः छाया खिउँसेचन ?
- (ङ) बायात म्हाय्याचं छु मिलेमजुल धाल ?
- (च) मामं कन्हेलिसं म्हाय्या गन वनी धाल ?
- (छ) थुगु बाखनं छु शिक्षा बिल ?

३. क्वय् बियातःगु सुनां सुयात धाःगु खः ?

- (क) “मामं, जित मंमदय्क बुइकादियागु खः ला मां ?”

- (ख) “बा, ल्याःचाः पाय्छि मजुल ...”
- (ग) “कन्हेनिसें म्ह्याय् नं बोडिङ्ग स्कुलय् वनी, सिलला छिं।”
- (घ) “मखु पुता मखु । हरेक मामं सन्तानयात गुला गर्भय् तयाः असह्य स्याःचाः फयाः बुइकीगु खः। चाहे व काय् जुइमाः चाहे म्ह्याय् जुइमाः । मांया दुःख छगू हे खः ।”

४. बाखं व्वनाः लिसः च्वयादिसं :

- (क) मां छाया भसङ्ग जुल ?
- (ख) मांया दुःख छु खः ?
- (ग) म्ह्याय्मसिया मानसिकता छाया थलाक्वला जुल ?
- (घ) म्ह्याय् (मिसा)तय्सं छु छु ज्या याय्माः ?
- (ङ) काय्पनिगु छु छु ज्या न्हेथनातःगु दु ?
- (च) म्ह्याय्नं ल्याःचाः पाय्छि मजुल छाया धाःगु खः ?
- (छ) मामं छु खं क्वछित ?

५. थुगु बाखनय् सु सु पात्र दु ? छित गुम्ह पात्रया भूमिका यः ?

६. बाखंया विषयवस्तु छु खः ? व गुलि सान्दर्भिक जू ?

७. बाखंया सार च्वयादिसं ।

८. भाव स्पष्ट यानादिसं :

“कन्हेनिसें म्ह्याय् नं व्वनेकुथिइ वनी, सिलला छिं।”, मामं म्ह्याय्या म्ह्वसतय् चुप्पा नयाः दृढ सलं धाल ।

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. इ व उ ह्रस्व आखः खः । ई व ऊ दीर्घ आखः खः ।

गथे : खुब, विचार, सुपँ, इमा (ह्रस्व खँगवः)

बीमा, कू, यानादी, पुखू (दीर्घ खँगवः)

२. क्वय् बियातःगु वाक्य क्वथीक ब्वनादिसँ । ह्रस्व व दीर्घ आखःया खँगवः स्वंगः स्वंगः ल्ह्ययादिसँ :

“मखु पुता मखु । हरेक मामं सन्तानयात गुला गर्भय् तयाः असह्य स्याःचाः फयाः बुझिगु खः । चाहे व काय् जुइमाः चाहे म्हाय् जुइमाः । मांया दुःख छगू हे खः ।”

भाषिक प्रकार्य

१. मनूखं आखः बांलाक ब्वन धाःसा वयागु भविष्य गुजोगु जुइ ? जःलाखःला मनूतय्गु जीवनयात स्वयाः सहलह यानादिसँ ।

सिर्जनात्मक व परियोजना

१. छँय् ज्याथपिं अजाअजि, तःबातमां छित बाखं कनातःगु छपू बाखं च्वयादिसँ व तगिमय् पासापिंत न्यंकादिसँ ।

२. छिगु छँय्या परिवारय् सुना छु छु ज्या यानादी, छगू रिपोर्ट दय्कादिसँ ।

क्वय् बियातःगु किपाः स्वथीक स्वयादिसं । अन छु छु ज्या यानाच्चंगु दु, धयादिसं :

थःगु कर्तव्य पूर्वकेमानी

(खाडी देसमा छम्ह मजदुर च्वनीगु सामान्य क्वथा । क्वथाय् छपाः किपाः खायातःगु दु । तान्वयाच्चंगु ई जुयाः भ्या चाय्कातःगु दु । बँय् मुन्द्री लानातःगु दु । ध्याकुनय् ग्यासभूतु, चीपाःगु जाकिबोरा, बाल्टिन व खात्राकखुत्रुक खनेदु । घडी छगः नं खायातःगु दु । प्रदीप गामाल क्वयाय् छक उखे छक थुके जुयाच्चंगु खनेदु । भ्यालं पिने स्वयाच्चनी ।)

आहा ! कन्हे ला थ्व इलय् जि थःगु देय् नेपाः थ्यनीगु जुइ । कन्हे मां, बौ, केहेँ, किजा, तिरि व मस्तय्ता नाप लाय्खनीगु जुल । इपिं गुलि लय् ताइगु जुइ, खँ लुमंलुमं हे मन आनन्द जुल । खाडिया कतारय् वयाः ज्या यानाच्चनागु नं निदँ दय्धुंकल । ओहो ! गथे यानाः बीका थुज्वःगु ताँन्वगु थासय् व नं याकचा । खँ लुमं लुमं हे म्ह चेंचें धाः । (खाताय् ग्वतुली)

खःला नेपाःया तराई व स्वनिगलय् नं थौंकन्हे ताँन्वःगु अप्वल धयाहःगु दु तर थनया ताँन्वगु ल्याः खाना साध्य ला ! थौं ५० डिग्रि सेन्टिग्रेट थ्यन हँ । हलिमय् तापक्रम बढे जुल धाःगु खः हे जुयाच्चन । च्वापुगुई च्वापु मदय्धुंकल । खुसि खुसि मजुया धः जुइधुंकल । गुँ चल वनाः गुलि जनधन नोक्सान जुइधुंकल । छु जुयावःगु खः नेपालय् । उज्वःगु प्राकृतिक धनी देय् नेपालय् व्यवस्थापन याय् मफयाच्चन । माल दयां छु याय् चाल मसपि जुल न्ह्यलुवात । (तःहाकः सास ल्हाइ ।)

ताँन्वगु नं गुलि, कथु हे गनेधुंकल (लः घटघट च्वनी) । छु याय्, नेपालय् कमाइ मजगु मखु तर ध्यवा मुंके मफू । ज्या जक न्हि न्हि दुसां ज्यूगु, व नं मदु । निन्हु दुसा प्यन्हु सुंक च्वनेमाः । छेंय् परिवारया जिम्मेवारीं जित खाडिइ वनेत बाध्य यात । बुँइलं वःगु अन्न खुला नय्त मगाः, कमे याःमवना नं छु याय् ? वने हे माल । छें पिहाँ वयाबले मामं ख्वख्वं “याकन ल्याहाँ वा न्हे पुता । छंगु हे भरोसा दु” धयादीगु मांया ख्वबि ल्वमंके मफू । “मां, जि अवस्य लिहाव वय् । छि म्वानाच्चनादिसँ न्हि मां” धकाः मांया आशीर्वाद कयाः वयागु न्हिगः थें लुमनि । जि यःया वयागु मखुनि, छें परिवारया नितिं हे खः ।

(छगः फय्खः ब्वयाः वनी ।)

हतेरिका ! जि छाया थथे निरास जुयाच्चनागु जुइ । निगःप्यंगः मुंकाः छेंया रिन फुक्क पुले धुंगु हे जुल । भति भति जम्मा जूगु ध्यवां नेपालय् छुं व्यवसाय याय् । थथे परिवारलिसें बाया छाया कतदेसय् च्वनेगु । कतदेसय् थें सोह सोह घण्टा ज्या यात धाःसा नेपालय् नं प्रगति याय् छाया मफइ । हरेक नेपाःमिं थःथःगु क्षमता, प्रतिभा व सिप नेपालय् हे छ्यल धाःसा नेपाः छाया बांमलाइ । थःथःगु कर्तव्य पूर्वकमाल । (घडीं घण्टी थाइ ।)

ओहो ! का स्व, चान्हेसिया भिंछता जुल खने । छु छु विचा यायां देने हे लिवाय् धुंकल । कन्हे सुथ न्हापां दनेमालि । सुथयिसया ७ ता इलय् ब्वइड टिकट धाःगु दु, भुसुकक ल्वमंगु का । आः देनेमाल । (प्रदीप द्यनी । पलख लिपा हे न्ह्यसः वइ ।)

खंग्व धुकू

मनोवाद	मनमनं खँ ल्हाइगु
खाडि	मरुभूमिया देय्
चेंचें	खँ लुमना म्हय् ग्यासुया अनुभूति
च्वापुगुइँ	हिमाल
फय्खः	हवाइजहाज
प्रविधि	कथं वंक दय्ककीगु
कर्तव्य	थःम्हं याय्माःगु ज्या

१. अर्थ ज्वःलाकादिसँ ।

खाडि	हवाइजहाज
चेंचें	व्यवहार पाकीगु
च्चापुगुँ	कथं वंक दय्ककीगु
फय्खः	खँ लुमना म्हय् गयासुया अनुभूति
प्रविधि	मरुभूमिया देय्
	हिमाल

२. क्वय् बियातःगु खँग्वःयात अर्थ वइगु यानाः वाक्य दय्कादिसँ :

कर्तव्य, मनोवाद, खाडि, चेंचें, फय्खः

३. क्वय् बियातःगु प्वंगु थासय् पाय्छीगु खँग्वः तयादिसँ :

- (क) बँय् लानातःगु दु । (चुकु, सुकु, गुन्द्री)
- (ख) इपिं गुलि ताइगु जुइ । (भय्, लय्, थय्)
- (ग) खँ हे म्ह चेंचें धाः । (खँखं, लुमं लुमं, नँनं)
- (घ) जि यःया मखु नि, छें परिवारया नितिं हे खः । (स्वनेत्यनागु, वनेत्यनागु, देनेत्यनागु)
- (ङ) छु छु विचा यायां देने हे धुंकल । (लिवाय्, किवाय्, विहारय)

बोध व अभिव्यक्ति

१. क्वय् बियातःगु खँग्वःयात सुद्धं उच्चारण यानादिसँ :

लाय्खनीगु, चेंचें, फय्खः, म्वानाच्चनादिसँ, थःथःगु, सिप, व्वइड टिकट

२. पाठ ब्वनाः क्वय् बियातःगु न्ह्यसःया लिसः धयादिसँ :

- (क) थ्व पाठया विधा छु खः ?
- (ख) थ्व पाठया पात्र सु खः ?
- (ग) पाठया विषयवस्तु छु खः ?
- (घ) प्रदीप गामाल ज्याया नितिं गुगु देशय् वनाच्चंगु खः ?
- (ङ) प्रदीपयात मामं छु धयादिल ?

३. पाठ ब्वनाः क्वय् बियातःगु न्ह्यसःया लिसः च्वयादिसँ :

- (क) प्रदीपया क्वथाबारे चित्रण यानादिसँ ?
- (ख) प्रदीप छाया विदेश वनेत्यंगु खः ?
- (ग) प्रदीपयात छु पीर दु ?
- (घ) व थःत ययाः खाडिइ वंगु खः ला ?
- (ङ) वं भविष्यया योजना छु दय्कल ?

४. पाठया सार च्वयादिसँ ।

५. भाव स्पष्ट यानादिसँ :

छें पिहाँ वयाबले मामं ख्वख्वं 'याकन ल्याहाँ वा न्हे पुता । छंगु हे भरोसा दु' धयादीगु मांया ख्वबि ल्वमंके मफू ।

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. न्यनाः क्वय्या वाक्यय् छु खंग्वः त्वफित धयादिसँ :

- (क) भिंगु जीवन कुतः याय्माः ।
- (ख) लैङ्गिक स.....या थःगु हे विस्कं खँ दु ।

- (ग) काय् व म्थ्याय्दथुया भ्नीगु समाजय् अभं ल्यनाच्चंगु दनी ।
 (घ) काय् मदुतले बुइकाः च्वनीगु प्रवृत्ति ल्यं दनी ।

२. न्त्यसःया लिसः बियादिसं :

- (क) भिंगु जीवन दय्केगु छुक्रियात धाइ ?
 (ख) भिंगु जीवनयात मेगु भासं छु नं धाइ ?
 (ग) समाजय् गुज्वःगु भेदभाव जुयाच्चंगु दु ?
 (घ) गुणस्तरीय जीवन निर्माण मजुयाच्चंगुया कारण छु छु खः ?
 (ङ) थ्व अनुच्छेदया छुमां छु तयाः पाय्छि जुइ ?

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. क्वय्या अनुच्छेदय् बांलाक व्वनादिसं । अन छ्यलातःगु क्रियापदया काल छुटे यानादिसं :

जिं जा नय् । जिमि केहें जा नइ । जिमि पासा केशवं जा नल । जिं जानापं अँन नयाः । केहें जानापं चाकुनं नल । पासापिसं नं जा नापं सिसाबुसा नल ।
 (क्रियाय् ल्यूने य्, इ वःगु अभूत काल क्रिया जुइ । क्रियाय् ल्यूने या व ल वःगु भूत काल क्रिया जुइ ।)

२. थथे यानाः हे अभूत काल व भूत कालया स्वंगू स्वंगु वाक्य च्वयादिसं :

वर्णविन्यास

१. क्वय् बियातःगु अनुच्छेदय् आखः भिंकाः (वर्णविन्यास) च्वयादिसं :

जीं व याट छम्ह बालाम्ह मनु धका च्वनागू ख तर व सीक्क दुर्त म्ह लाना चोन का । क्षेँ दुने कूशां कया वया च्वन ।

भाषिक प्रकार्य

१. मनुखं आखः बांलाक व्वन धाःसा वयागु भविष्य बांलाइ, छाया ?

सिर्जनात्मक व परियोजना

१. नेपालय् च्वनाः कमे याय् मफूगु खः ला ? नेपालय् आय्स्रोतया क्षेत्र छु छु दु ?
छगू रिपोर्ट दय्कादिसँ ।
२. नेपाल सरकारया ज्याकुथि वनेबले कुथिपिने नागरिक वडापत्र तयातइ । उजोगु
वडा पत्रय् छु च्वयातल ल्ह्यायादिसँ अले पासापित कनादिसँ ।

(न्यनेगु व न्ववाय्गु पाठ ७)

भिंगु जीवन दय्केत कुतः याय्माः । लैङ्गिक समानताया थःगु हे विस्कं खँ दु । काय् व म्हाय्दथुया भेद्भाव भीगु समाजय् अभां ल्यनाच्चंगु दनी । काय् मदुतले सन्तान बुइकाः च्वनीगु प्रवृत्ति ल्यं दनी । उगु प्रवृत्ति मुख्य यानाः धार्मिक कुसंस्कारं जूवंगु खः । अथे हे काय् व भंम्चायात याइगु व्यवहार पानाच्चंगु दु । म्हाय् व भंम्चायात याइगु व्यवहार पानाच्चंगु दु । थुज्वःगु सोचं यानाः परिवार भिंगु जीवन अर्थात् गुणस्तरीय जीवन दय्केत प्रतिकूल असर लाकाच्चंगु दु । नापं संयुक्त परिवारयात त्वताः व्यक्तिगत परिवारया संरचनाय् समाज न्ह्यानाच्चंगु दु । उकिं यानाः नं समाजय् व्यक्तिगत स्वार्थ व्वलनाच्चंगु दु । ब्याहा मजुइगु व जुइधुंकाः परिवारप्रतिया सोच पानावंगु दु । लैङ्गिक विभेद जुयाच्चंगु मूल कारण पुरुषप्रधान समाजया सोचया हुनिं खः । परिवारय् लैङ्गिक समानताया भावना जागृत जुल धाःसा परिवारिक रमणीय व सौहार्द दइ, उकिं परिवारया जीवनस्तरय् हिउपाः वइ । उकिं गुणस्तरीय जीवन दय्केया नितिं हरेक तिपुं थः काय् व म्हाय्प्यात समान व्यवहार याय् नितान्त आवश्यक जू ।

पूर्व पठन

क्वय्या थीथी किपा: क्वथीक स्वयादिसं । व थाय्त गन गनया ख: ? थ:गु बिचा: बियादिसं :

नेपाः भीगु गौरव

थ्व देय् भीगु, च्वापुगुँ दुगु, गुँ व मधेश नेपाः
तःगु दु जाति, तःगु दु धर्म, संस्कृति भभ धाः
सभ्यता तःगु, भाषा नं जाःगु, भीगु दु म्हसीका
होस्से खे हैसे, भैलःखः लुयाः, न्याय्केनु विस्काः

तोखाया चाकु, पाल्पा करुवा, फर्पिङया पासि
तिकनि वजि, सिकाली चिकं, ख्वपया तपुलि
करुणामय खः, मछिन्द्रनाथ, मंकाद्यः सकस्यां
जावलाख्यलय, भ्वत क्यंगु, स्वःवने फुक्कस्यां

चितलाइया लैं, ख्वप जुजुधौ, थेच्वयागु खुवा
 प्याङ्गांया थेकि, तर्कारी थिमि, काप खः किपूया
 हिन्दु, मुस्लिम, क्रिस्चियन, बुद्धिष्ट नेपाःया धर्म
 यःसिंचः थनाः, कुमारी सालाः, यँ न्याय्की कर्म

धिमे व डम्फू, दमाहा भ्याली, थःथःगु हे बाजं
 नेवाः, तामाङ, मैथिली, क्षेत्री, न्ववाइ थःगु भासं
 न्यातपौ देगः, कृष्ण मन्दिर, बुंगःद्यः बय्बय् धाः
 भवःभवय् भीगु, द्विगुद्यः पुजा, नेवाःया म्हसीका

बागमती, कोसी, मुस्ताङ, सिँजा तःगु दु सभ्यता
 चुक व ननि, वहाः व पाःचा, ल्वँहहिती भव्यता
 सहिदतय्गु, बलिदानं हे, थन गणतन्त्र बल न्हा
 ज्यामि किसान जुरुक्क दन, थःथःगु ल्हाः ल्हवनाः

खँग्वःया अर्थ

च्वापुगुँ	-	च्वापुदुगु गुँ, हिमाल
मधेश	-	तराइ, मध्यदेश
म्हसीका	-	पहिचान
होस्ते-हैसे	-	बः पिकायेत धाइगु, हाःप बीगु
विस्का	-	ख्वपय् भैलःखः सालाः नखः हनीगु
करुणामय	-	मछिन्द्रनाथ, करुणा भाव तैम्ह द्यः
मंकाद्यः	-	साभाद्यः
थ्यकी	-	धौ वा भवःल सामान तय्त दय्कातःगु सियागु थल
यःसिंचः	-	थकुसिमायात द्यःया रूपय् थनीगु सिंग्वः

डम्फू	तामाडतय्सं थाइगु छता बाजं
दमाहा	पञ्च बाजा मध्ये छगू छयंगुया बाजं
वंगःद्यः	वंगः त्वालय् च्वंम्ह द्यः
भवःभवय्	भवःलाक फ्यतुनाः लपतेय् भवय् नइगु
द्विगुद्यः	सकलें दाजुकिजापिं जानाः निश्चित इलय् भवःलाक वनाः पुज्याइगु द्यः
पाःचा	त्वालया खुल्लागु थाय्
ल्ववनाः	विरोधया रूपय् ल्हाः ल्वनीगु

खंग्वःधुकू

१. च्वय्या चिनाखं पालंपाः लय् तयाः ब्वनादिसं :

२. खंग्वया अर्थ ज्वःलाकादिसं :

करुणामय	वंगः त्वालय् च्वंम्ह द्यः
मंकाद्यः	थकुसिमायात द्यःया रूपय् थनीगु सिंग्वः
थ्यकि	पञ्च बाजा मध्ये छगू छयंगुया बाजं
यःसिंद्यः	साभाद्यः
डम्फू	तामाडतय्सं थाइगु छता बाजं
	धौ वा भवःल सामान तय्त दय्कातःगु सियागु थल
	मछिन्द्रनाथ, करुणा भाव तैम्ह द्यः

३. क्वय्या खंग्वःया अर्थ वइकथं खंपुइ छयलादिसं ।

सहिद, ननि, गणतन्त्र, वंगःद्यः, म्हसीका, पाःचा, थ्यकि

४. प्वक्तांगु थासय् खंग्वः जाय्कादिसं :

धिमे व, दमाहा भयाली, हे बाजं

नेवाः, तामाङ,, क्षेत्री, न्व वाइभासं
न्यातपौ देगः, कृष्ण, वंगःद्यः धाः
भवःभव्य् भीगु, पुजा, नेवाःया म्हसीका

बोध व अभिव्यक्ति

१. **क्वय् बियातःगु खंग्वःया उच्चारण यानादिसं । खंग्वःया अर्थ धयादिसं :**
च्वापुगुं, होस्ते-हैसे, सभ्यता, ल्हवनाः, द्विगुद्यः, मंकाद्यः, भवःभव्य्
२. **तगिं कोथाय् पालंपाः लय् तयाः म्ये हालादिसं व थुकिया अर्थ छ्यानादिसं :**
चितलाइया लैं, ख्वप जुजुधौ, थ्यच्चयागु खुवा
प्याङ्गाया थेकि, तर्कारी थिमि, काप खः किपुया
हिन्दु, मुस्लिम, क्रिस्चियन, बुद्धिष्ट, नेपाःया धर्म
यःसिंद्यः थनाः, कुमारी सालाः, यँ न्याय्की कर्म
३. **क्वय् बियातःगु निगूगु श्लोक ब्वनाः लिसः धयादिसं :**
तोखाया चाकु, पाल्पा करुवा, फर्पिङया पासि
तिकनि बजि, सिकाली चिकं, ख्वपया तपुलि
करुणामय खः, मछिन्द्रनाथ, मंकाद्यः सकस्यां
जावलाख्यलय्, भवत क्यंगु, स्वःवने फुक्कस्यां
(क) चाकु, करुवा, पासि गनया नांजा ?
(ख) तिकनि, सिकाली व ख्वपया छु बस्तु लोकंहवाः ?
(ग) छु द्यः सकस्यां मंकाद्यः खः ?
(घ) जावलाख्यलय् छु क्यनी ?

३. न्ह्यःसया लिसः बियादिसँ :

(क) भीगु देय् गुज्वःगु भूमिया देय् खः ?

(ख) विस्का गथे यानाः न्याय्की ?

(ग) गुम्ह द्यः मंकाःद्यः खः ?

(घ) जावलाख्यलय् छु क्यनी ?

(ङ) नेवाःया मूल म्हसीका छु खः ?

४. पाठया लिधंसाय् न्ह्यसःया लिसः च्वयादिसँ ।

(क) न्हापांगु श्लोकय् ?

(ख) नेपाःया बहुलता छु छु विषय् खनेदु ?

(ग) छु छु थाय् छुकिया नितिं लोकंहवाः ?

(घ) जावलाखेलय् छु स्वःवनेनु धाःगु दु ?

(ङ) छु छु बाजंया नां वःगु दु ?

(च) नेपालय् गणतन्त्र हय्त सुनां सुनां योगदान व्यूगु दु ?

५. नेवाःया विशेषताबारे चिनाखंय् छु छु वयाच्चंगु दु ? च्वयादिसँ ।

६. 'नेपाः गुज्वःगु देय् खः' धैगु कविताया माध्यमं स्पष्ट यानादिसँ ।

७. चिनाखंया सार च्वयादिसँ ।

८. भाव स्पष्ट यानादिसँ :

सहिदतय्गु, बलिदानं हे, थन गणतन्त्र वल न्हा

ज्यामि किसान जुरुक्क दन, थःथःगु ल्हाः ल्हवनाः

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. क्वय् प्वंगु थासय् छु खँग्वः मदयाच्चंगु दु :

- (क) छम्ह भुचा व छम्ह किसानया छपाः खँय् तःसकं. ल्वापु जुल ।
(ख) ल्वापुया खँ जात्रा स्वयाच्चंम्ह जुजुया न्हाय्पनय् नं थ्यन ।
(ग) इपिं निम्हेसितं सःताः या हुनिं न्यन ।
(घ) किसानं व भोत थःत नागं ब्यूगु खँ कन ।
(ङ) छन्हु वयात कर्कोटक नागं नापं ब्वनाः यंका यंकल ।

२. न्ह्यसःया लिसः बियादिसं :

- (क) भुचा व किसानया दथुइ छाया ल्वापु जुल ?
(ख) निम्हेसित जुजुं छाया सःतल ?
(ग) किसानं भोतबारे गुज्वःगु खँ कन ?
(घ) जावलाख्यलय् भोत छाया क्यनेगु यात ?
(ङ) थुगु जात्रायात छु जात्रा धाइ ?

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. कारक व विभक्ति गुकथं सीकेफइ क्वय्या तेबुल बांलाक स्वयादिसं :

वाक्य	कारक	विभक्ति
(क) जिं जा वय् । जिपिं छँ वने ।	जि, जिपिं (कर्ता)	(प्रथम)
(ख) जिं ततायात जा नके ।	तता	यात (द्वितीय)
जिमिसं केहँयात जा नके ।	केहँ	यात (द्वितीय)

(ग) जिं किजायात कथिं दाया ।	कथि (करण)	(तृतीय)
जिं किजायात मोहनं दाय्का ।	मोहन (करण)	(तृतीय)
(घ) वं किजायात सफू हयाबिल ।	किजा (सम्प्रदान)	यात (चतुर्थी)
(ङ) छ यैलिसें वल । सिमां ह कुतुंवन ।	यें/सिमा (अपादान)	लिसें/(पञ्चमी)
(छ) जिमि खिचा पिने वन ।	-	मि(खस्थि)
जिगु छें ख्वपय् खः ।	-	गु (खस्थि)
(ज) सफू तेबुलय् दु ।	सफू (अधिकरण)	य् (सप्तमी)

२. क्वय् बियातःगु वाक्यय् कारक व विभक्ति च्वयादिसं :

- (क) हरिनारायणं किजायात दाल ।
- (ख) जिम्ह किजां रामयात सफू बिल ।
- (ग) व ख्वपनिसें थसीतक न्यासी वल ।
- (घ) पुलच्वय् च्वंमह मिसां किजायात कलम बिल ।
- (ङ) रामं श्यामयात पासापाखें कथिं दाय्कल ।

३. वर्णविन्यास मिलेयानादिसं :

गथे : क्षमा बीधुंका मनुतय्त क्षेति यायेमज्यु ।

क्षमा बीधुंका मनूतय्त क्षति याय्मज्यु ।

- (क) जी कहे ये वना लिहा वये लिबासा क्षमा बीयादीसं ।
- (ख) कृयाया रुपायन जुइबले लिंग, वचन, काल, पक्ष, भाव, बाचय न स्वयेमा ।
- (ग) गुगू निमह वा व स्वया अपव मनु मना जुइमा ।
- (घ) नेपालीत अलिछ जुल धका सूयात डोस बिमज्यु ।

१. छित सुनां ग्वाहालि यानाबिल धाःसा छिं वय्कःयात छु धयादी ?

सिर्जनात्मक व परियोजना

- (क) छित यःगु चिनाखँ छपु ल्ह्ययाः पासापित न्यंकादिसँ ।
- (ख) मस्तबले म्हितागु म्ये लुमंका छु छु दु धलः दय्कादिसँ । व तगिं क्वथाय् सकसिगु न्ह्यःने कनादिसँ ।

(न्यनेगु व न्ववाय्गु पाठ ८)

छन्हु जात्रा न्याय्केगु भवलय् छम्ह भुचा व छम्ह किसानया छपाः भोतया खँय् तःसकं. ल्वापु जुल । ल्वापुया खँ जात्रा स्वयाच्चम्ह जुजु गुणकाम देवया न्हाय्पनय् नं थ्यन । इपिं निम्हेसितं सःताः ल्वापुया हुनिं न्यन । किसानं व भोत थःत कर्कोटक नागं ब्यूगु खँ कन । छन्हु वयात कर्कोटक नागं नापं ब्वनाः यंका तौदहदुने यंकल । अन थ्यंकाः मिखा स्यानाच्चम्ह नागिनीयात वं मिखा स्यागु लंका ब्यूगु जुयाच्चन । नाग लय्ताया व भोत व कुबिइफक्व धनसम्पत्ति उपहार बियाहःगु जुयाच्चन । छन्हु बुँइ ज्या सनेत द्यामय् भोत त्वःताः ज्या सनाच्चंबलय् व भोत गायब जूगु जुयाच्चन । अकस्मात् थौं थःगु भोत व भुचां फिनावःगु खनाः व ल्वाःगु जुयाच्चन । किसानया खँ न्यनाः भुचां व भोत थःगु हे खः धका अडान तयाच्चन । जुजुयात फैसला याय्मछिन । जुजुं निम्हेसित गाक्क दसि प्रमाण ज्वनाः वा मखुसा पापया भागिदार जुइ धकाः थःके व भोत नासो कथं तयातल । तर तदँ लिपातक नं जिगु हे भोत खः धकाः न भुचा हे वल न व किसान वल । अथे जूगुलिं मच्छिन्द्रनाथ जात्रा न्ह्याकेगु भवलय् जावलाख्यलय् ‘थ्व भोत सुयागु खः ?’ धका क्यनेगु चलन सुरु जुल धाय्गु धापू दु । अबलय्लिसें थुकियात हे भोत जात्रा धाय्गु चलन सुरु जुल ।

क्वय् बियातःगु थीथी किपाः बांलाक स्वयादिसँ । व स्वयाः छिगु मनय् छु खँ लुयावल धयादिसँ :

यँया:

यँया: नेवा:तय्सं हनीगु छगू त:जिगु जात्रा ख: । थ्व जात्रा दँय्दँस यंलाथ्व: द्वादसिनिसें यंलागा: चउथि तक च्यान्हुयंकं हनी । नेपाल संवतकथंया भिंछगूगु लायात यंला धाइ ।

यंलाथ्व: द्वादसि न्हापांगु न्हि ख: । थ्व खुन्हु यँ लाय्कुलिइ कालभैरव द्य:या न्ह्य:ने य:सिं थनी । थ्व खुन्हु यँ, यल, खप जक मखु

नेवा:त दुगु थीथी थासय् यमा:द्य: ब्वइ । यमा:द्य:यात बुँज्याया द्य: धका: नं धाइ । उकिं, यमा:द्य:या ल्हातय् सुप्वाँय् ज्वंकात:गु दइ । अथे हे थ्वखुन्हु यँय् लाय्कुलिइ हाथुद्य:, वंघलय् आजुद्य: व वँतुइ बाकादेय् आजुद्य: ब्वइ । थीथी त्वालय् थ:थ:गु त्वा:या भैल:द्य:पिं ब्वइ । थ्व खुन्हुनिसं मजिपा:या छिपातय्सं लाखय् प्याखं पिकाइ । अथे हे हलचवया दुँइतय्सं सव:भैल:द्य:या प्याखं पिकाइ । किलाग:या ज्यापुतय्सं पुलुकिसि प्याखं पिकाइ । अथे हे, खपया महाकालि प्याखं नं थ्व खुन्हुनिसं यँय् हइ । थुपिं प्याखं यँया लाय्कुलिइ व त्वा:त्वालय् हुइकी । यंलाथ्व: द्वादसि कुन्हु बान्हिथिइपाखे थ: मदुपिं छेज:पिं लुमंकी । इपिं थीथी पीगं व अजिमाद्य:पिनिथाय् उपाकू वनी । थ्व खुन्हुनिसं कुमारि छें न्ह्य:नेया पुं देगलय् च्यान्हुयंकं दशअवतार नं क्यनी ।

यंलाथ्व: चतुर्दसिकुन्हु क्व:नेया: जुइ । यँया लाय्कुलिइ कुमारि छेंय् बिज्यानाच्चंम्ह कुमारि माजुलिसं गणेश व भैल:द्य:यात घ:चा: दुगु रथय् बिज्याका: यँ देय्या क्व:ने लागाय् चा:हिइकी । क्व:ने धका: लाय्कू, मरु, चिकंमुग:, न्हूघ:, लगं, ब्रम्हत्वा:, हिउमत, क्वहिति, भिंद्य:त्वा: चा:हीकीगु ख: । कुमारिया रथ न्हूघ: थ्यन कि न्हूघ: दबुलिइ किलाग:या दीप्याखं चा:हुइकी । क्व:नेय् च्वंपिनि थ्वखुन्हु समय्बजि नइ । थ्वखुन्हु हाथुद्य:या म्हुतुं थ्वं,

अय्लाः हाय्की । थ्वयात हाथु हाय्कीगु धकाः धाइ । क्वनेयाः न्यात कि मरुत्वालं ज्यापुतय्सं दागिं पिकाइ । दागिंयात क्वःने व थःने लागाय् चाःहीकी । दागिं थःने चाःहीकाः क्वःने चिकंमूपाखे स्वयाः वन कि साय्मितय्सं थःनेय् क्वःनेय् बौमत चाःहीके हइ ।

कन्हय् खुन्हुयात यंलाथ्वः पुन्हि धाइ । थ्व खुन्हुयात यँयाः पुन्हि नं धाइ । थ्वखुन्हु कुमारि, गणेश व भैलःद्यःपिनि रथयात थःने लागाय् चाःहीकी । थ्वयात थःनेयाः धाइ । थःनेयाः धकाः लाय्कू, प्याफः, यतखा, डतय् द्यः चाःहीकी । अथे हे त्यंघः, न्ह्यःखा, थाय्मदु, न्हाय्कंत्वाः, असं, बालकुमारि, केलत्वाःय् नं यंकी । उकथं हे वंघः, मखं, यँ लाय्कू चाःहीकाः द्यःपिंत हाकनं कुमारि छँय् बिज्याकीगु याइ । थःनेयाःखुन्हु कुमारिया रथ थाय्मदु थ्यन कि थाय्मदु दबुलिइ नं किलागःया दीप्याखं चाःहुइकी । अथेहे, कुमारिया रथ वंघलय् थ्यन कि वंघः आजुद्यःया म्हुतुं नं हाथु हाय्की । थ्वखुन्हु थःनेय् च्वंपिलिसें देय् न्यंकच्चपिं नेवाःतय् समय्बजि नइ । थ्वकुन्हु मचात मुनाः “ला छकू वय्क समय्बजि” धकाः त्वाःत्वालय् समय्बजि पवं जुइ ।

यँयाःया दकलय् लिपांगु न्हि यंलागाः चउथि खः । थ्वखुन्हुयात नानिचायाः धकाः नं धाइ । नानिचायाःखुन्हु कुमारि माजुलिसें गणेश व भैलःद्यःपिंत रथय् बिज्याकी । रथयात प्याफः, न्यत जुयाः किलागलय् हइ । कुमारि माजुया रथ किलागलय् थ्यन कि किलाघःया दीप्याखं क्यनी । थुगु दी प्याखनय् कुमारिं दैत्ययात स्याःगु लु क्यनी । प्याखं क्यने सिधय् काः रथयात भ्याःचाद्यः, वंघः, मखं, यँ लाय्कू जुयाः हाकनं कुमारि छँय् यनी । थौंकन्हय् नानिचायाःकुन्हु मिसातय्सं जक रथ सालीइ । नानिचायाः न्याय्वं यँ लाय्कुलिइ थनातःगु यःसिं क्वःथली ।

यःसिं क्वःथलेवं पिने ब्वय्हःपिं यमाःद्यः, आजुद्यः, भैलःद्यः दक्व दक्वं थःथःगु द्यःछँय् बा द्यःगलय् बिज्याकी । लिसेलिसें लाखय्, सवःभैलःद्यः, पुलुकिसि, महाकालि प्याखं नं क्यने क्वचाय्काः थःथःगु थासय् लिहां बिज्याइ ।

थुकथं न्ह्यइपुगु च्यान्हुयंकंया यँयाः जात्रा क्वचाइ ।

खँग्वःया अर्थ

भैलःद्यः	- भैरव द्यः
बान्हिथि	- बच्छि न्हि वनेधुंकाः, थ्यंमथ्यं सनिलय्
क्वःने	- यें लाय्कुलिं क्वय्, दक्षिणपाखे
दबू	- बँ स्वयां कूछित्या तजाय्क दय्कातःगु प्यंकुलाःगु थाय्, प्याखं हुलीगु क्यनीगु थाय्
थःने	- यें लाय्कुलिं च्वय्, उत्तर पाखे

खँग्वः धुकू

१. ज्वःलाकादिसं :

(क) लाखय्	सीपिनि नामय् पीगमय् पुजा वनीगु
(ख) दीप्याखं	मिसातय्सं सालीगु
(ग) नानिचायाः	यंलाथ्वः चतुर्दसि
(घ) उपाकू	यःसिं थनेगु
(ङ) दागिं	छिपातय्सं पिकाइ
(च) क्वःनेयाः	ज्यापुतय्सं पिकाइगु
	किलाघःत्वाःया

२. क्वय् बियातःगु खँग्वः उच्चारण यानादिसं, नापं खँग्वःया अर्थ धयादिसं :

न्हापांगु, न्ह्यःने, त्वाल, बान्हि, समय्बजि, हाथुद्यः, उपाकू, दागिं, बान्हिथि, भैलःद्यः, थाय्मरु

३. क्वय् बियातःगु खँग्वःया अर्थ पिज्वय्का वाक्य दय्कादिसं :

हाथुद्यः, नानिचायाः, किलाघः, समय्बजि, ब्रम्हत्वाः

४. प्वंगु थासय् ल्वःगु खंग्वः ल्ययाः जायेकादिसं ।

- (क) यंलाथ्वः पुन्हियात नं धाइ । (गुंपुन्हि/येंयाःपुन्हि/मिलापुन्हि)
(ख) नानिचायाःकुन्हु दीप्याखं क्यनी । (किलाघलय्/न्हूघलय्/थाय् मदुइ)
(ग) क्वःनेयाः क्वचाय्काः हइ । (आलमत/हिउमत/बौमत)
(घ) येंयाः ज्वःछि क्यनी । (दसअवतार/नौअवतार/बाह्रअवतार)
(ङ) यःसिं खुन्हु थनी । (एकादसि/द्वादसि/त्रयोदसि)

बोध व अभिव्यक्ति

१. क्वय् बियातःगु खंग्वः सुद्धं उच्चारण यानादिसं :

भिंछगूगु, मजिपाःया, ब्रम्हत्वाः, प्याफः, नानिचायाः, दिप्याखं, क्वःथली

२. पाठअनुसार क्वय्या खंपु पाय्छि खः कि मखु धयादिसं :

- (क) क्वःनेयाःबलय् कुमारि चःया रथ साली ।
(ख) उपाकू खुन्हु थः मदुपिं छेंजःपिं लुमंकाः पीगमय् पुजा वनी ।
(ग) येंयाः पुन्हिखुन्हु त्यःछिंत्यः फ्वंवनी ।
(घ) थःनेयाःबलय् मिसातय्सं रथ साली ।
(ङ) पुलुकिसि किलागलं पिहां वइ ।

३. चीहाकलं न्त्यसःया लिसः बियादिसं ।

- (क) येंयाः गबलय् निसें हनिइ ?
(ख) लाखय् गनं पिहां वइ ?

- (ग) यमाःद्यःया ल्हातय् छु ज्वंकातःगु दइ ?
 (घ) मदुपिं छेजः लुमंकाः पीगमय् छु वनिइ ?
 (ङ) सवः भैलःद्यः सुनां पिकाइगु प्याखं खः ?

४. न्ह्यसःया लिसः च्वयादिसं :

- (क) न्येया जात्रा गबले हनी ?
 (ख) दुँयतय्सं छु पिकाइ ?
 (ग) ख्वया महाकाली प्याखं गन ल्हुकी ?
 (घ) यंलाथ्व चतुर्दसि खुन्हु कुमारिया खः गन गन चाःहिइकी ?
 (ङ) कुमारी किल्लागलय् थ्यनकिं छु प्याखं क्यनी ?

५. येयाः पुन्हि खुन्हु छुछु याइ ? च्वयादिसं ।

६. येयाः ज्वःछि छुछु प्याखं हुइकेगु याइ ?

७. क्वःनेयाः खुन्हु छुछु जुइ ? च्वयादिसं ।

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. प्वंगु थासय् पाय्छिगु खंग्वः धयादिसं :

- (क) भी ल्हाःया न्यापतिं मध्यय् पतिनं सिन्हः मतिउ व मतिकू ।
 (ख) द्यःयात पतिनं व दथु पतिनं सिन्हः तिकी ।
 (ग) वहनि सिन्हः जक पतिनं बा सिका पतिनं तीगु याइ ।
 (घ) नामकरण याइबलय्या च्वकां सिन्हः तिकी ।

२. न्ह्यसःया लिसः बियादिसँ

- (क) द्यःयात छुछु पतिनं सिन्हः तिकी ?
- (ख) बिकःयात गुगु पतिनं सिन्हः तिकी ?
- (ग) गुरु पुरोहितपित गथे यानाः सिन्हः तिकी ?
- (घ) जजमानपित छुछु पतिनं सिन्हः तिकिइ ?
- (ङ) नामाकरण याइबलय् छुकिं सिन्हः तिकी ?

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. क्वय् बियातःगु पारिभाषिक (प्राविधिक) खंवःयात ल्ह्ययादिसँ :

ख्वाःपाः प्याखं द्यःगण कथं क्यनीगु छगू ताजि दु । उजोगु गण क्वछिनातःगु तिथि, थाय् व परम्परा कथं क्यनेगु याइ । नवदुर्गा प्याखं, जल प्याखं, सिकाली प्याखं समाजं पुजा याइगु ख्वाःपाः प्याखं खः । थुजोगु प्याखंयात निश्चित नेवाः जाति/समुदायं न्ह्याकाचवंगु दु । देवी, भैल व लाखे प्याखं प्रदर्शन याय्त दय्कातःगु खः ।

२. क्वय् बियातःगु अनुच्छेदय् सरल, मिश्र व संयुक्त वाक्य छथाय् छथाय् ल्ह्ययादिसँ :

रुपा बजार वन । वं अन किजायात सफू न्यानाः निनि नाप लाःवन । जब व वसन्तपुर थ्यन तब तःसिकं वाः वल । वयाकय् कुसा मदु उकिं छगू फल्चाय् च्वं वन । मनूतय् व याय् थ्व जाय् मजुल । वाः वःगु द्यूगु हे मखु । व पासाया छैय् वन छायाःसा वयात कुसा माल । वयात पासां कुसा बी धइगु वयात पुरा विश्वास जुल ।

भाषा प्रकार्य

१. छिथाय् त्वालय् जुइगु जात्रा बांलाकेत छु याये मालिइ जुइ ? पासापित थःगु बिचाः कनादिसँ ।

सिर्जनात्मक व परियोजना कार्य

१. छिथाय् जुइगु छुं छगू जात्राया न्याता खँ च्वयादिसँ । व्वनाः पासापिंत न्यंकादिसँ ।
२. ल्हुति अजिमा जात्राबारे गुज्वःगु लोकबाखं दु । ज्याथपिंके न्यनाः व युट्युवय् मालाः छपू च्वसु च्वयादिसँ ।

(न्यनेगु व न्ववाय्गु पाठ ९)

भी ल्हाःया न्यापतिं मध्यय् लाःलाःगु पतिनं सिन्हः मतिउ व मतिकू । द्यःयात अंगू पतिनं व दथु पतिनं सिन्हः तिकी । सिकियात जव च्वला पतिनं व बिकःयात देपाः च्वला पतिनं तिकी । गुरु पुरोहितपिंत सिन्हः तिकेत म्हाला पतिंया पतिं च्वका क्वस्वकाः तिकी । गुरुजुं जजमानपिंत सिन्हः तिकीबलय् दथुपतिं व अंगू पतिनं हे तिकी । म्वहनि सिन्हः जक च्वला पतिनं बा सिका पतिनं तीगु याइ । नामकरण याइबलय् बज्रया च्वकां सिन्हः तिकी ।

(फणिन्द्ररत्न बज्राचार्यया सिन्हः निबन्धं ल्ह्ययागु)

क्वय् बियातःगु किपाः क्वथीक स्वयादिसं । व किपाः स्वयाः छिगु मनय् गुज्वःगु खं
लुयावल । पासापिं दथुइ सहलह यानादिसं ।

चार बुद्धको भ्रमण

चार नारायणको भ्रमण

मत छ्वय्कः वनागु

ने.सं. ११४६ गुंलाध्वः दसमि, सनिवाः

अहो ! थौं ला तसकं त्यानुल का ! न्हिच्छि
हे बित का ! अयूनं, न्ह्यइपुसे च्वन । म्हाइपु
छतिं मजुल । मवनागु थासय् वनेगु, चाःहिलेगु,
सय्के सिइके याय्गु धयागु ला न्ह्यइपुगु खँ
हे जुल नि । जिमि थौं सकल छेंजःपिं मुनाः
नाला देसय् व नमोबुद्धय् द्यःके वनागु ।
जिपिं थथे भ्वछिं मुनाः द्यःके वनेमाःगु छता
खँ दु । लच्छि ति न्ह्यः जि अजि मदुगु ।
थःगु छेंय् थथे सुं मंत धाःसा मदुम्हेसिया
नामय् थाय्थासय् द्यःपिंथाय् द्यःके वनाः मत
छ्वय्कः वनेमाः । थ्व हे जुयाः जिपिं थौं नाला
करुणामय व नमोबुद्धय् मत छ्वय्कः वनागु । थुपिं थाय् काभ्रे जिल्लाय् लाः । मत
छ्वय्कः वनेगुयात मत च्याक वनेगु नं धाय्गु याः ।

जिपिं सकलें सुथय् गुताः इलय् पिहां वना । जि ककाया माइक्रोबस दुगुलिं जिपिं सकलें
व हे मोतरय् च्वनाः वना । जि कका थःम्हं माइक्रोबस गयादिल । न्ह्यःनेया सितय् कका
लिक जि अबु च्वनादिल । वय्कःपिनि लिउनेया सितय् जिम्ह मां, जि मामा व जि तता
च्वनादिल । वयां लिउने सितय् जि निम्ह निनिपिं च्वनादिल । अमि नं लिउने सितय् जि
व जि ककाया म्ह्याय् लुंस्वां च्वना । जिमि लिउने नालाय् व नमोबुद्धय् च्याकेत माःगु
ज्वाःदेवा निज्वः, पुजाज्वलं व नज्वलं तयाः वना ।

थःगु हे मोतर जूगुलिं हथाय् मचासे बुलुहुं वना । जिपिं नाला दुवातय् थ्यंबलय् भिताः ई जुल । थन जिमि सकसिया छगू पसलय् वनाः च्या छकः नि त्वना । छें हयागु ग्वारामरि, जेरि, स्वारि च्यायात ल्वसा जुयाबिल । च्या त्वने धुनेवं न्हापां नाला नि वना ।

जिपिं भिंछताः इलय्पाखे नाला करूणामयया थाय् थ्यन । मांपिं, तता व निनिपिं मत छु वय्केत व पुजा याय्त माःगु ग्वसाः ग्वः वन । अबु व ककां माःमाःगु ल्ह्ययाः ग्वाहालि यानाबिल । जि व लुंस्वां मोतरं कुहां वया खतं द्यःगलय् करूणामय द्यः स्वय्त नि व्वाय् वना ।

नाला करूणामयया द्यःगः नितँजाःगु जुयाचवन । द्यःगः दथुइ दुने तुयुगु उंम्ह नाला करूणामयद्यः बिज्याकातःगु दु । नाला करूणामययात सृष्टिकान्ता लोकेश्वर धाइ । सृष्टि याइम्ह द्यः जूगुलिं सृष्टिकान्ता लोकेश्वर धाःगु खः । नाला देसय् दुम्ह जुयाः नाला करूणामय धाइ ।

दँय्दँस चिल्लागाः पारुखुन्हु नाला करूणामयद्यःया न्हवं याइ । कन्हय् दुतियाखुन्हुनिसें द्यःयात लंपुं छायागु ज्या याइ । चिल्लागाः तृतीया खुन्हु नाला करूणामयया तःजिक जात्रा याइ । थ्वबलय् नाला, भ्वंत, पनातियापिं जक मखु यें, यल, ख्वप, किपूनिसें मनूत जात्राय् ब्वति काः वइ ।

नाला करूणामयया थुलिमछि खँ जिमित अनया द्यःपाःलाः गुरुजुं कनाबिज्याःगु खः । जिमि थथे खँ न्यनाच्वँतले जिमि मांपिनि द्यः पुज्याय्गु ज्या सिधय्के धुंकूगु जुयाचवन । ज्वाःदेवाः नं च्यानाचवन । सच्छि व च्याप्वाः देवाःयात ज्वाःदेवाः धाइ । मत छ्वय्केबलय् थथे सच्छि व च्याप्वाः देवा छ्वय्केगु याइ । जिपिं वनाः च्याये गाःगु देवाः हुयाबिया । भचा लनेवं देवाः दक्व च्याके क्वचाल । जिपिं सकलें जानाः देवाः मुनाः गाडिइ तय्यंका । नालाय् निघौ ति बित । थनं जिपिं नमोबुद्ध वना ।

न्हिनसिया छताः ई पुलेधुंकूगुलिं जिमि सकसिया नय्पित्यात । सकलें छथाय् छिक च्वनाः छें हयागु नसाज्वलं थछि इनाः नयाः । नय्धुंकाः मांपिं पुजाभः दय्काः द्यः पुज्याः भाल । तता व निनिपिसं ज्वाःदेवा च्याकेगु यात । जिमिसं नं ग्वहालि याना । थुबलय् हे अन जि तताया पासा छम्ह अनागारिका गुरुमां बिज्यात । वसप्बलं जिमित नमोबुद्धया खँ कनाबिज्यात ।

नमोबुद्ध बौद्ध धर्मावलम्बितय् नितिं छगू पवित्र तिर्थस्थल खः । थन तसकं पुलांगु चीभाः छगः दु। मनूत थ्व हे चीभाःयात पुज्याः वइगु खः । न्हापा न्हापा थ्व थासय् महासत्त्व नांम्ह छम्ह राजकुमार मचा बुल । व सनेमफय्का च्वंम्ह छम्ह धुंयात थःम्हं हे थःगु ला ध्यनाः नकूगु धकाः धाइ । व हे राजकुमारया क्वाँय् थुनातःगु थासय् चीभाःद्यः दय्कातःगु धयागु धापू दु । थन दँय्दँस कछलाथ्वः चतुर्दसिखुन्हु चान्हय् तःजिगु मेला जुइ । थ्वखुन्हु चान्हय् मेलाय् वइपिसं चच्छि मत च्याकाः न्ह्यइपुक म्ये हालाः, प्याखं हुलाः च्वनी । थुगु मेलाय् अप्वःयानाः तामाङ्ग समुदायया ब्वति दइ । कन्हय् कछलाथ्वः पुन्हिखुन्हु भवँतलिसं स्वनिगःया थीथी थासय् च्वंपिं नेवाःत नमोबुद्धय् मत च्याकः वनी । थ्व पुन्हियायात सकिमिला पुन्हि नं धाइ ।

गुरुमांया खँ न्यँन्यं जिमि देवाः च्याकाच्वना । थःगु खँ कने क्वाचाय्काः गुरुमां बिज्यात । गुइलय् जुल धकाः स्वयां ला न्हिनसिया स्वताः जुइधुंकल खनी । छुं ई लिपा देवाः च्याके सिधय्काः जिपिं सकलें नमोबुद्ध चीभालं भचा च्वय् महासत्त्व राजकुमारं ला नकूम्ह धुं व वया न्याम्ह मचात धकाः धयातःगु ल्वहं स्वय्त वना । अन धात्थें छगः तःग्वःगु ल्वहं व चिचीग्वःगु न्यागः ल्वहं दुगु जुयाच्वन । थन ला थासय् थासय् छमा सिमां मेगु सिमाय् च्वकाय् च्वकाय् थीथी मन्त्र च्वयातःगु कापःया ध्वाँय् ब्वय्कातःगु जुयाच्वन । सिरिरिरि फय् वयाः ध्वाँय् फरफर संकूगु स्वय् हे न्ह्यइपुसे च्वन । जिमि थन पलख भासु लनाः

अनं खनेदुगु च्वापुगुं स्वयाः न्ह्यइपुका । थन गुम्बा नं दु । जिपिं गुम्बाय् वना । अन
व्वयातःम्ह भगवानद्यःयात नं पुज्याना । लामा भिक्षुपिसं जिपिं मचातय्त द्यःया प्रसाद
सिसाबुसा, बिस्कृत व मरिचरि बियाबिज्यात । जिमिसं वसप्वलपिंत सुभाय् द्यछाना ।

ई स्वयां न्याताः ई हे जुल । जिपिं सकलें मोतरय् च्वनाः छेंपाखे स्वयाः वया । जिपिं
सनिलया न्हय्ताः इलय् छेंय् थ्यन । छेंय् थ्यनेवं सकलें थःथःगु छेंय् वनाः । तर, जि भासु
लने मत्यःनि । छायाधाःसा थौं न्ह्यइपुक चाःहिलागु न्हिच्छिया खं च्वय्मानि । जिं च्वयाः
नकतिनि क्वचाय्का । अहो ! जि नकतिनि त्यानु चाल का ।

लुँजला नेवाः

खंग्वःया अर्थ

न्हिच्छ -	-	सुर्थनिसें बहनि, छन्हू पूवंक
द्यःके वने -	-	द्यःयाथाय् वनीगु
लच्छ -	-	सुइन्हू
ज्वाःदेवा -	-	सच्छि व च्याप्वाः देवाया छज्वाः
नज्वलं -	-	नय्गु घासाता
त्वसा -	-	घासा
न्हवं -	-	द्यःयात म्वःल्हुकेगुयात धाइगु खंग्वः
लंपुं छायागु -	-	न्हवं याय्धुंकाः हुयावंगु द्यःया म्हव्व, तिसा हाकनं च्वय्गु ।
द्यःपाःलाः -	-	द्यः पुज्याइम्ह, द्यःया पाल्या
अनागारिका -	-	बौद्ध भिक्षुणी
पलख -	-	छुं छभाः ई, पीगु मिनेत
भासु -	-	दिपा काइगु, आराम याइगु
ध्वाँय् -	-	भण्डा
च्वापुगुं -	-	च्वापुं जाःगु गुं, हिमाल

खँवः धुकू

१. खँवःया पाय्छिगु अर्थ ज्वःलाकादिसं :

त्वसा	तिसा हाकनं च्वय्गु ।
न्हवं	च्वापुं जाःगु गुं, हिमाल
लंपुं छायेगु	द्यःया पुजारी
द्यःपाःलाः	बौद्ध भिक्षुणी
अनागारिका	घासा
	द्यःयात म्वःलुकेगु ल्हाइगु भासा

२. क्वय् बियातःगु खँवःयात शुद्धं उच्चारण यानादिसं :

द्यःपाःला, भिक्षुणी, नमोबुद्ध, चीभाद्यः, चतुर्दसि, भवँत, चिचीग्वःगु, वसप्पलं, बिज्यात

३. क्वय् बियतःगु खँवःयात अर्थ पिज्वइगुकथं खँपुइ छ्यलादिसं :

मत छ्वय्कः वने, भासु लने, बुलुहुं, न्त्यइपु

४. प्वंगु थासय् पाय्छिगु खँवः धयादिसं :

- (क) नेवाःतय् मदुपिनि नामं वनेगु चलन दु । (मत छ्वयेकः/चाःह्यू/मरि छुइगु)
- (ख) नाला करूणामययातलोकेश्वर नं धाइ । (सृष्टिकान्त/पद्मपाणि/महापाणि)
- (ग) धुंयात थःगु ला ध्यनाः नकूम्ह राजकुमार खः । (बोधिसत्त्व/महासत्त्व/हरिबोधिनी)
- (घ) द्यःपिनि न्हवं धुंकाः छाइ । (क्वपुं/लंपुं/छत्र)
- (ङ) नमोबुद्धय् पुन्हिखुन्हु मेला जुइ । (यःमरि/सकिमिला/ल्हुति)

५. छगू हे अर्थ बीगु खंग्वःयात पर्यायवाची धाइ । क्वय्या दसु स्वयाः पर्यायवाची खंग्वः च्वयादिसं :

गथे : मां - अमा, अमायः, यमां

अबु -

लः -

लिक -

छतिं -

लोकेश्वर -

६. अखःगु अर्थ बीगु खंग्वःयात विपरीतार्थी धाइ । क्वय्या दसु स्वयाः विपरीतार्थ खंग्वः च्वयादिसं :

गथे : दुने -पिने

च्वय् -

न्ह्यःने -

सतिक -

व्य् -

न्हिले -

बोध व अभिव्यक्ति

१. क्वय् बियातःगु खंग्वःयात सुद्धं उच्चारण यानादिसं :

नमोबुद्ध, ज्वाःदेवा निज्व, माःमाःगु, द्यःपाःलाः, सृष्टिकान्ता, धर्मावलम्बित

२. सःपिज्वय्काः ब्वनादिसं :

डाता पौ देगः हलिमय् नां जाःगु देगः खः । थ्व देगः; ख्वपया तःम्हरी त्वाल्य् दु ।
थ्व देगः मल्ल जुजु भूपतीन्द्र मल्लया पाल्य् दय्कूगु खः । देगःदुने सिद्धिलक्ष्मी
द्यः दु । थुम्ह द्यःयात तान्त्रिक शक्तिया द्यःकथं हनातःगु दु । थ्व देगः नेपाल
संवत् ८२२ द्यै न्हय्ला बिकाः दय्कूगु खः । थ्व पेगोडा शैलिं दय्कातःगु नेपाःया
दकलय् तःजाःगु देगः खः । थुगु देगलय् द्यःपाःलाः व क्वःछिनातःपिं सिबाय् मेपिं
मनूत दुहां वनेमदु । थ्व देगः गबलें चालीमखु ।

१. न्ह्यसःया लिसः बियादिसं :

- (क) छन्हु न्हिच्छया ज्या सुनां च्वयादिइगु खः ?
- (ख) लुँजलापिनि मत छाया् छ्वय्कः वंगु खः ?
- (ग) नाला करूणामययात छु नं धाइ ?
- (घ) गुज्वःगुयात ज्वाः देवाः धाइ ?
- (ङ) नमोबुद्धया चीभाः सुया क्वय् ल्हाकाः दय्कातःगु खः धाइ ?

२. पाठया लिधंसाय् न्ह्यसःया लिसः च्वयादिसं :

- (क) गन गन देके वंगु खः ?
- (ख) सु सु देके वंगु खः ?
- (ग) सृष्टिकान्ता लोकेश्वर छाया् धाःगु खः ?
- (घ) राजकुमारं धुंयात छु नकल ?
- (ङ) लामा भिक्षुं मचातय्त्त छु बियाविज्यात ?

३. पाठया गन गन भ्रमण वंगु खँ वर्णन दु ?

४. पाठया सार च्वयादिसं ?

५. क्वय् बियातःगु खँपुया भाव स्पष्ट यानादिसँ :

नमोबुद्ध बौद्ध धर्मावलम्बितय् नितिं छगू पवित्र तिर्थस्थल खः ।

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. प्वंगु थासय् पाय्छिगु खंग्वः धयादिसँ :

- (क) ख्वाः सिलेगु, पिथा ज्या क्वचाय्का ।
- (ख) चिकुलाया ई जूगुलिं ई जूसां द्यः खिँउसे हे च्वनि तिनि ।
- (ग) स्वयम्भुइ गःचाः भचाभचा दु ।
- (घ) अपिं मध्यय् न्हिथं वइपिं थौं नं दु ।
- (ङ) छक्कलं निप्वः प्यप्वः स्वइगु ।

२. न्ह्यसःया लिस बियादिसँ :

- (क) माकःयात सुनां बिस्कृत इनाबिउगु ?
- (ख) खँ कंम्ह स्वयम्भुइ छु याः वंगु ?
- (ग) दांग्राम्ह माकः गुज्वःम्ह लानाच्चन ?
- (घ) सु माकः मेपिलिसे ल्वाः जुल ?
- (ङ) सुनां बिस्कृत नयेमखन ?
- (च) छितः खँ कनाः छु सन्देश बिउगु खः ?

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. क्वय्या वाक्य संश्लेषण यानादिसँ :

गथे : सुयोग्य ख्वप वन । सुयोग्यं कम्प्युटर चाय्कल ।
सुयोग्य ख्वप वनाः वं कम्प्युटर चाय्कल ।

- (क) जिं जा नया । जि ल्हवनावल ।
- (ख) व्वनेकुथिइ बांलाक व्वंकू । व्वनामित व्वनेकुथिइ वने न्ह्याः ।
- (ग) मामं बुँइ भाल । मामं सकसित बजि नकादिल ।
- (घ) जिमि छेँय् तःग्व मोवाइल दु । जिं मोवाइल मसना ।
- (ङ) किजायात यःमरि यः । किजां यःमरि नल ।

२. व्वय्या वाक्ययात वाक्य विश्लेषण यनादिसँ :

गथे : दियोग्य जा नयाः व्वनेकुथिइ वन ।

दियोग्यं जा नल । व व्वनेकुथिइ वन ।

- (क) वाः वयाः दिपिकां कुसा कुल ।
- (ख) सुपाँय् जायावयालिं वा वल ।
- (ग) नसना छेँय् वनाः छेँज्यायात ।
- (घ) जि व्वनेकुथि वनाः लसतायात नापलाना ।
- (ङ) प्वाथय् पित्यानाः नानिथकुनं बजि नल ।

भाषा प्रकार्य

१. छिं पासायाके छुं छगू सम्पदाया खं न्यनेकने याय्माःसा गथे यानाः न्यनादिइ ? छु छु न्ह्यसः तयादिइ ? पासायाके न्ह्यसः न्यनाः लिसः फ्वनादिसँ ।

सिर्जनात्मक व परियोजना कार्य

- (क) छगू सम्पदाबारे च्वयादिसँ ।
- (ख) निन्ह्या दैनिकी च्वयादिसँ ।

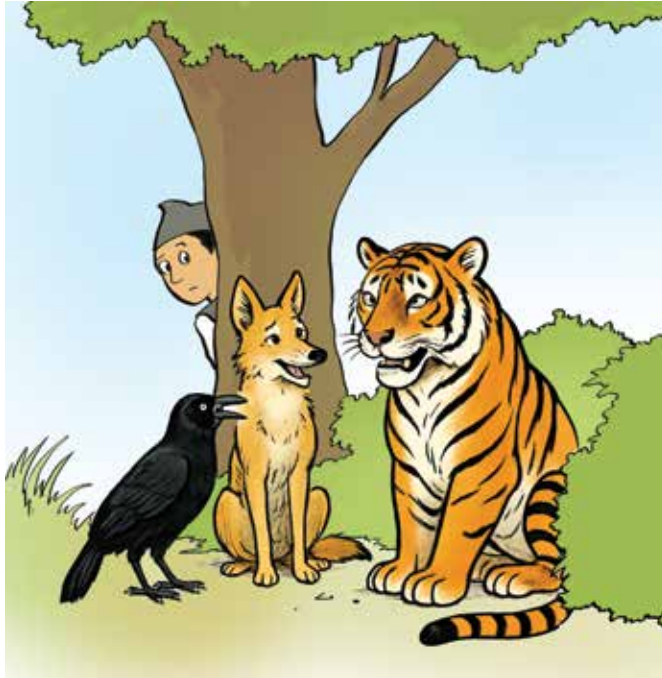
(न्यनेगु व न्ववाय्गु पाठ १०)

थौं सनिवाः । जि सुथ न्हापां दना । ख्वाः सिलेगु, पिथा च्वनेगु ज्या क्वचाय्का । चिचिधाःगुलिं लुमुगु वसः फिनाः स्वयम्भुइ गःचाः हिउवना । जि न्हिन्हिं सुथय् स्वयम्भुइ वनेगु याना । चिकुलाया ई जूगुलिं खुताः ई जूसां घः खिँउसे हे च्वनिं तिनि । स्वयम्भुइ गःचाः हिउवःपिं भचाभचा दु । अपिं मध्यय् न्हिथं वइपिं निम्ह बुहाबुहि थौं नं दु । अमिसं न्ह्याबलें थें म्हिचां छप्पः छप्पः बिस्कुत लिकाकां माकःतय्त इनाच्वन । माकःत भचा लोभी जुइ । छक्कलं निप्पः प्यप्पः मुनेत स्वइगु । माकःत नं थःम्ह काये फक्कः बिस्कुत प्वः कय् च्यानाः छ्छयर वनाः बिस्कुत प्वलाः नयाच्वन । उकिइ छम्ह दांग्राम्ह माकः भचा आपाः हे लोभीम्ह लानाच्वन । वं छक्कलं च्याप्पः भिप्पः ति बिस्कुत मुनेगु कुतः यानाच्वन । थःम्हं कय्च्याय्फुगु स्वयां अप्वः जूगुलिं बिस्कुत प्वः वया ल्हातं स्वब्यानाः कुतुं कुतुं वनाच्वना । वं कुतुं वंगु बिस्कुत मुनेत स्वल । मेपिं माकः वयाः स्वात्त लाकायंकल । थःगु बिस्कुत लाका काःगु तमं व दांग्राम्ह माकः मेपिं माकःलिसे ल्वाः वन । मेपिं माकःलिसे ल्वाःबलय् वया ल्हातय् च्वंगु मेमेगु दक्क बिस्कुत प्वः बाँय् वात । मेमेपिं माकः वयाः बाँय् वाःगु बिस्कुत प्वः लाकालुकु यानाः ज्वनाः बिसिँउ वन । दांग्राम्ह माकः गबलें गुम्ह माकः लिसे गबलें मेम्ह माकःलिसे ल्वानाच्वन । ल्वाः जक ल्वानाच्वंगुलिं दांग्राम्ह माकःया ल्हातय् छप्पः हे बिस्कुत मंत । वं दक्क माकःतय्त ख्यानाछवत । दक्क माकः बिसिँउ वन । दांग्राम्ह माकलं चाकःछि मिखा ब्वल । बाँय् छप्पः हे बिस्कु मखन । व काचाकाचा व्वाँय्वनाः बुहाबुहितय् थाय् वन । बुहाबुहितय्के नं छप्पः हे बिस्कुत मदय्धुंकल । दांग्राम्ह माकलं इमि म्हिचा सालाः चाय्का स्वत । बिस्कुत छप्पः हे मदु । व हिइमिइ चाल । तमं वं वया बिस्कुत लाकायंपिं माकःतलिसे हाकनं ल्वाः वन ।

क्वय् बियातःगु थीथी किपाः स्वयादिसं । व किपाः स्वयाः छिगु मनय् गुज्वःगु भाव
बुयावल । पासापितं कनादिसं ।

मभिङ्गु सङ्गत

छगू देसय् छगू गुँइ छम्ह धुँ दु । व धुँ खनेव सकलें गयाः । छायाःसा व धुँ ध्वदुक्वसित
स्यानाः कपाकप नइगु जुयाच्चन । छन्हु उम्ह धुँ मृग, बँदेलया ला प्वाःत्यंक साक्क
नयाः छमा सिमा क्वय् फ्वांफ्वां द्यनाच्चन । थ्व हे इलय् उगु गुँइ छम्ह गथु स्वां थ्वय्त
वल । वया उख्यथुख्य स्वयाः थःगु हे मतापय् खुरुखुरु बाँबांलाःगु स्वां थ्वयाच्चन । स्वां
थ्वथ्वं व गथु धुँ द्यनाच्चंगु सिमा क्वय् थ्यन । आकाभाकां वया मिखा फ्वांफ्वां द्यनाच्चंम्ह
धुँयाके जूवन । थ्व हे इलय् द्यनाच्चंम्ह धुँ मूपुल । व गयात । म्ह थररर खात । गयाना
काचाकाचा गथु व हे सिमाय् गः वन । थ्व हे इलय् गथुया ल्हातय् च्वंगु स्वांमाः छमाः
कुतंवनाः द्यनाच्चंम्ह धुँया म्हय् लात । धुँया न्ह्यलं चाल । मिखा कना उख्य थुख्य स्वत ।
थःगु म्हय् स्वांमाः खनाः धुँ लय्ताल । धुँ चाकःछि मिखा व्वयाः लय्तायाः धाल, “जितः

स्वांमाः छांनाः सुनां पुजा यात हां ? जितः पुज्याःम्ह सु खः ? ग्याय्म्वाः, ग्याय्म्वाः ! मग्यासे जिगु न्ह्यःने वा ।”

धुं थथे धा;गु तायाः गथुं धाल, “ छितः स्वां छांनाम्ह ला जि हे खः । तर, जिं छिगु खं गथे पत्याः याय्गु ? छिं जितः स्यानाः नइमखु धकाः गथे धाय्फइ ?”

गथुया खं न्यनाः धुं धाल, “छ छितं ग्याय्म्वाः । जि थ्व गुंया जुजु खः । जुजुं बचं हिलिइ मखु । जिं छंत छुं याय्मखु । थ्व जिगु बचं जुल ।” धुंयागु खं न्यनाः गथु ग्याग्यां सिमा कुहां वल ।

धुं थःगु वचन तल । वं गथुयात छुं मयाः । धुं धाल, “बरु छं जितः न्हिन्हिं स्वांमाः छमाः छाः वय्माः । जिं छंत न्हिं छम्ह चला बी ।”

धुं चला छम्ह स्यानाहयाः गथुयात बियाछ्वत । गथु लय् लय् तायाः छें वन । थ्व खुन्हुनिसं गथुं न्हिन्हिं धुंयात स्वांमाः छमाः छाः वय्गु यात । धुं नं थःम्हं ल्हानागु बचंकथं गथुयात न्हिं छम्ह चला बीगुयात । थुकथं गथुं धुंयात स्वां छायागु व धुं गथुयात चला बीगु ज्या न्हिन्हिं न्ह्यानाच्वन ।

थ्व हे गुंइ छम्ह क्वः व छम्ह ध्वं दुगु जुयाच्वन । इपिं तसकं मभिंपिं जुयाच्वन । इमिसं धुं व गथुया दथुइ जुयाच्वंगु ज्या स्वयाच्वंगु जुयाच्वन । धुं व मनूया सतिकाच्वंगु इमि मिखा बागलं हे स्वय्मयः ।

इमिसं धुं गथुयात स्याकेगु ग्वसाः ग्वल ।

“भीसं धुं गथुयात स्याके बीमाल । गथुया छफुति निफुति हि व छकू निकू ला भीसं जक गथे नय् मखनी । “ ध्वँनं ई चुलुचुलु वंकाः धाल ।

“अथे याय् दु सा ला जिउ नि । तर, गुकथं ?” क्वखं नं म्हुतुं सुलुसुलु लाः लुयाः धाल ।

इमिसं धुं गथुयात स्याकाः गथुया ला गथे यानाः नय्फइ धकाः सहलह व्याकल । छन्हु इपिं निम्हं तिइजक धुंया लिक वन । इमित खनेवं धुं छत्थुं हय्कयाः निम्हेसितं त्याप्प ज्वन ।

“ह..... थौं ला छक्वलं निम्हेसिया ला नय् दइगु जुल ।” धुं धाल ।

ध्वँनं काचाकाचा धाल - “हे जुजु ! जिमित स्यानाः भपिय्सां भपि । तर, न्हापां जिमि खं छक्वः निं न्यना बिज्याहुं । जिपिं छःपितं म्वाकेत वयाच्वना ।”

“जि ला म्वाना हे च्वंगु दु नि । छिमित नल कि जि भन अप्वः म्वा हे म्वाइ नि ।” धुं धाल ।

ध्वबलय् हे धुंयात स्वां छायात् गथु वल । गथुं तापाकनिसें धुंलिसे क्वः व ध्वं खँ ल्हानाच्चंगु खन । क्वः व ध्वं मभिंपिं धकाः सिउगुलिं व गथु इमिसं मखंक तीजक सतिक वयाः छमा सिमा लिउने सुलाः इमिगु खँ न्यनाच्चन ।

“अथे मखु छु !” क्वखं धाल, “व गथु दु नि ह ला ? ह..... व गथुं छपिंत स्याय्त् सिपाँइत लिसे खँ ल्हानाच्चंगु जिं खनागु ।” इमिसं धुंया न्हाय्पनय् स्वां पुल ।

ध्वलं धाल, “हे, जुजु ! व गथुं वया जुजुयाथाय् वनाः छःपिंत स्याय्गु खँ धाः वंगु दु । वं सिपाँइत व्वनाः हइतिनि ।”

क्वः व ध्वंया खँ तायाः गथु अजू चाल । थःम्हं या हे मयानागु धाहे मधायागु मखुगु खँ धुंयात न्यंकाच्चंगु वं सिल । वं धुं छु लिसः बी धकाः न्हाय्पं तिं स्वाकाः न्यनाच्चन ।

धुं क्वः व ध्वंया खँय् पत्याःयात । धुं न्यन, “आः गथे याय्ले ?”

“आः गथे याय् धाय्गु ? व गथुयात स्याय्गु का ।” ध्वलं धाल ।

गथु थारा न्हुल । क्वखं धाल, “व गथु भी जनावर जातयाम्ह नं मखु । उकिं वयात स्यानाः भी स्वम्हेसिया साक्क भव्य् नय्गु ।”

धुं बिचाः हे मयासे छक्वलं तमं हालपप, “आसे ! व गथुयात वय्के नि बिउ । जिं याय्गु सिउ का । छक्वलं म्वारामुरु यानाः स्याना बी जिं ।”

धुं थथे धाःगु ताय्वं गथु अनं इमिसं मसीक कुँइच जुइक बिसिँउ वन ।

थःगु छँय् थ्यंकाः गथुं मनमनं धाल, “मभिंम्हेसिया संगत लाःम्ह न्ह्याथे हे सतीम्ह पासा जूसां त्वःता छ्वय्माः ।”

(साभार : तन्त्राख्यान)

खँग्वःया अर्थ

गुँ	- जंगल, वन
प्वाःत्यंक	- प्वाः जाय्क
मताप	- मचायेक, वाःताः मदय्क थःगु हे पहलं ज्या यानाच्चनेगु
गथु	- स्वांया ज्या याइपिं नेवाःतय् छगू जात
मूपुल	- छख्यरं द्यनाच्चंम्ह मेख्यरं द्यनेत म्ह फातापुइकेगु पहः
चला	- तिन्हूसा, मृग
उघरिमं	- थत्थें, धायेवं
भपि	- न धायेत छयलिइगु हना खँग्वः
न्हाय्पनय् स्वां पुइ	- मखुगु मखुगु खँ कनेगु
न्हाय्पं तिं स्वाके	- सुं मेपिनिगु खँ नुगः बियाः न्यनेगु पहः

खँग्वः धुकू

१. ज्वःलाकादिसं

मताप	स्वांया ज्या याइम्ह
गथु	धाय्वं
धुँ	न्हाय्पनय् स्वां पूपिं
क्वः व ध्वं	मचाय्क
उघरिमं	जंगलया जुजुं
	न धाय्त् छयलिइगु हना खँग्वः

२. क्वसं बियातःगु खँग्वः बांलाक ब्वनाः अर्थ पिज्वइकथं थःगु हे खँपु दय्कादिसं ।

भपि, त्याप्प, म्वारामुरु, खुरुखुरु, मताप, थारा न्हुइ

३. प्वंगु थाय् जायेकादिसं :

- (क) गुँया जुजु खः । (खराचा/ध्वं/धुँ)
(ख) धुँयात न्हिन्हिं स्वां छाः वल । (नायकं/द्यःलां/गथुं)
(ग) गथुयात स्याकेगु बिचाः याःपिं खः । (ध्वं व खिचा/क्वः व ब्वः/ध्वं व क्वः)
(घ) ध्वं व क्वःया खँ न्यनाः गथु चाल । (हजू/अजू/गजू)
(ङ) गथुं धुँयात न्हिन्हिं छाः वयेगु यात । (जपमाः/स्वांमाः/समाः)

४. क्वय् बियातःगु वाक्यय् अनेकार्थी खंग्वः मालादिसं :

गथे : वा - जाकि दय्कीगु वा । आकाशं हाइगु वा । म्हुतुया वा । थुखे वा धकाः बीगु आदेश वा ।

- (क) च्वय्, पुय्, धा, दा, गा

बोध व अभिव्यक्ति

१. क्वय् बियातःगु खंग्वःयात शुद्धं उच्चारण यानादिसं :

एघरिमं, चला, न्हाय्पं, बाँबांलाःगु, ग्याय्म्वाः, चुलुचुलु, भपिय्सां, ग्वारामुरु, कुँइच

२. सः पिज्वय्काः ब्वनादिसं :

छखा छें तसकं बांमलाक मिं नल । व छें च्याःगु मिं मेमेगु छें नं थियाः त्वाः छगुलिं हे च्याइगु थें जुल । दमकलया मनूतय्सं मिं नःगु छेंया जवखवं दुगु छें बच्छि बच्छि पिल धाःसा मि न्यनावनी मखु धाल । जवखवं च्वंगु छेंया थुवाःतय्सं थःपिनिगु बच्छि छें थुनेबलय् बच्छि छें छुं मजुइगु सा जिउ धकाः धाल । दमकल व सेनायापिसं जवखवं च्वंगु छें बच्छि बच्छि थुनाबिल । इमि बच्छि छें वंसां बच्छि छें ल्यंगु जक मखु त्वाः छगुलिं मिं मनयाः ल्यन ।

उकि, “सर्वनाश जुइगु सिबय् अर्द्धनास जुइगु बांलाः” धयातल ।

३. खः वा मखु च्वयादिसँ :

- (क) गथुया ल्हातं फसि कुतुंवनाः च्वाच्वंम्ह धुँया म्हय् लात ।
- (ख) गथुयात धुं न्हिं छम्ह चला बिय्गु यात ।
- (ग) धुँया न्हाय्पनय् ध्वं व क्वखं स्वां पुल ।
- (घ) धुं गथुयात स्यात ।
- (ङ) मभिंम्हेसिया संगतय् लाःम्ह पासायात सतिकेमाः ।

४. सुनां सुयात धाःगु खः ? ध्वयादिसँ :

- (क) “जितः स्वांमाः छानाः सुनां पुजा यात हां ? जितः पुज्याःम्ह सु खः ? ग्याय् म्वाः, ग्याय्म्वाः ! मग्यासे जिगु न्ह्यःने वा ।”
- (ख) “छितः स्वां छानाम्ह ला जि हे खः । तर, जिं छिगु खँ गथे पत्याः याय्गु ? छिं जितः स्यानाः नइमखु धकाः गथे धाय्फइ ?”
- (ग) “वरु छं जितः न्हिन्हिं स्वांमाः छमाः छाः वय्माः । जिं छंत न्हिं छम्ह चला बी ।”
- (घ) “भीसं धुं गथुयात स्याके बीमाल । गथुया छफुति निफुति हि व छकू निकू ला भीसं जक गथे नय् मखनी ।”
- (ङ) “आसे ! व गथुयात वय्के नि बिउ । जिं याय्गु सिउ का । छक्कलं म्वारामुरु यानाः स्याना बी जिं ।”

५. न्ह्यसःया लिसः बियादिसँ :

- (क) गुँइ सुनां स्वां थ्वः वःगु खः ?
- (ख) धुं छाय् लय्ताल ?
- (ग) धुँया न्हाय्पनय् स्वां पूपिं सुसु खः ?

(घ) गथुं धुँयात न्हिन्हिं छु छाः वय्गु यात ?

(ङ) धुं गथुयात छु बियाछ्वय्गु यात ?

६. पाठ ब्वनाः लिसः च्वयादिसँ :

(क) बाखंया पात्र सु सु खः च्वयादिसँ ।

(ख) धुँ गथे न्ह्यलं चाल ?

(ग) धुँ व गथु दथुइ छु लेनदेन जुल ?

(घ) सुयागु खँ न्यनाः गथु अजु चाल ?

(ङ) गथुं छु ज्ञान काल ?

७. पाठया सार च्वयादिसँ ।

८. गथु व धुँया मित्रता गकथं त्वादल ?

९. क्वय् बियातःगु वाक्यया भाव स्पष्ट यानादिसँ :

“मभिंम्हेसिया संगत लाःम्ह न्ह्याथे हे सतीम्ह पासा जूसां त्वःता छ्वय्माः ।”

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. क्वय्या वाक्यय् प्वंगु थासय् पाय्छिगु खंग्वः धयादिसँ :

(क) छगू देसय् छम्ह शिकार वंबलय् लँ दापा जुयाः छगू गामय् थ्यन ।

(ख) जुजुया लः त्वने प्याय् चायाःवंबलय् हितिइ लः महाःगु खन ।

(ग) इमिसं जुजु हे छम्ह जक लक्षण लाःम्ह खन ।

(घ) जुजुया बलि बिइवं लः हाल ।

(ङ) उकिं, न्ह्याथें बांलाःगु, हित जुइगु खँ जूसां थाय्, मनू व जःखःस्वयाः
जक धाय्माः ।

२. बाखं न्यनाः लिसः बियादिसं ।

(क) गामय् छु जूगु जुयाच्चन ?

(ख) हितिइ लः हायेकेत छु यायेमाःगु जुयाच्चन ?

(ग) सुइनिता लक्षणं लाःम्ह सु जुयाच्चन ?

(घ) गामय् च्वंपिसं सुया बलि बिल ?

(ङ) बाखनं छु हसना बिल ?

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. पद सङ्गति पाय्छि यानादिसं :

गथे : जिं जा नल ।

जिं जा नया ।

(क) वं सिनेमा स्वया ।

(ख) अजि बजार वना ।

(ग) जिं सफू व्वन ।

२. क्वय्या वाक्यय् पुरुष हिलादिसं :

गथे : जिं जा नयाः । (कतः)

वं जा नल ।

- (क) जिं नय् ।
 (ख) व वन ।
 (ग) जिमिसं पिकनिकय् न्ह्याइपुका ।
 (घ) इमिसं लः त्वन ।
 (ङ) वं आखँ व्वनी ।

३. व्वय् बियातःगु वाक्यय् आदर हिलादिसँ :

गथे : व बजार वन । (आदर)

वय्कः बजार भाल । भायादिल ।

- (क) छि, छँ भासँ । (अनादर)
 (ख) वयात धयाव्यू । (आदर)
 (ग) छि, ज्यना भपियादिसँ । (अनादर)
 (घ) व व्वनेकुथि वन । (आदर)

४. व्वय् बियातःगु बाह्रखरी आखःया संरचना ल्ह्ययाः व्वनादिसँ :

अ आ इ ई उ ऊ ऋ लृ ए ऐ ओ औ अं अः

व + अ = क व + आ = का व + इ = कि व + ई = की

व + उ = कु व + ऊ = क व + ऋ = कृ व + ए = के

व + ऐ = कै व + ओ = को व + औ = कौ व + अं = कं

व + अः = कः

शुकथं हे ख, च, छ, ट बाह्रखरीया आखः संरचना च्वयादिसँ :

ख खा खि खी खु खू खृ खे खै खो खौ खं खः

च चा चि ची चु चू चृ चे चै चो चौ चं चः

छ छा छि छी छु छू छृ छे छै छो छौ छं छः

ट टा टि टी टु टू टृ टे टै टो टौ टं टः

भाषा प्रकार्य

१. छिं थःगु न्ह्यसः स्यनामियात गुकथं तयादी ?

सृजनात्मक व परियोजना कार्य

(क) छिं न्यनातयागु लोकबाखं छपु कक्षाक्वथाय् पासापिंत कनादिसँ ।

(ख) पुलांगु लोकबाखं छपू ल्ह्ययादिसँ ।

(न्यनेगु व न्ववाय्गु पाठ ११)

धाइ नापं दु - “ भिंगु हे खँ जूसां, हितया खँ जूसां थाय् स्वयाः, मनू स्वयाः जक धाय्माः “

छगू देसय् छम्ह जुजु शिकार वंबलय् लँ दापा जुयाः छगू गामय् थ्यन ।

उगु गामय् शनि ग्रहया प्रकोपं ल्वहंहितिं लः हे महाःगु जुयाच्वन । जुजुया लः त्वने प्याय् चायाः हितिइ वंबलय् हितिइ लः महाःगु खन । जुजुं गामय् च्वंपिंत सुइनिता लक्षणं लाःम्ह मनूया बलि बिल धाःसा हितिं लः हाइगु खँ कन ।

गामय् च्वंपिसं सुइनिता लक्षण लाःम्ह सु दु धकाः चाकःछि मिखा ब्वय्काः स्वत । इमिसं जुजु हे छम्ह जक सुइनिता लक्षण लाःम्ह खन । इमिसं मेगु छुं हे बिचाः मयासे जुजुयात हे त्याप्प ज्वनाः जुजुया बलि बिल । जुजुया बलि बिइवं ल्वहंहितिं लः हाल ।

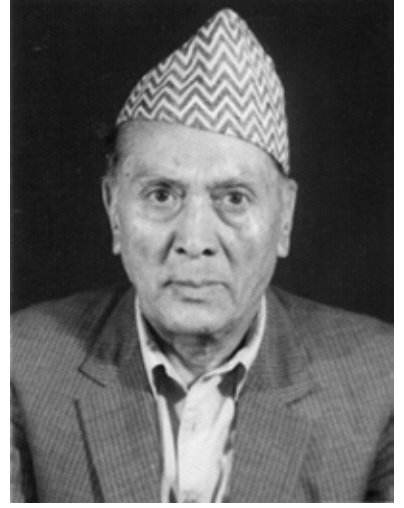
उकिं, न्ह्याथें बांलाःगु, हित जुइगु खँ जूसां थाय्, मनू व जःखः लकस स्वयाः जक धाय् माः ।

क्वय् बियातःपिं थीथी व्यक्तित्वया किपाः स्वयादिसं । वय्कःपिनिगु सु सु खः धयादिसं ।

भाषानिभा: प्रेमबहादुर कसा:

भी सकलें छुं छगू समाजय् त्वना: म्वानाच्चनापिं
ख: । भीगु थ्व हे समाज दुने उज्व:पिं मनूत नं दइ
गुपिंसं थ:गु जीवन थ:गु समाज, जाति, भाषा, कला,
साहित्य, संस्कृति, सम्पदा संम्वर्द्धनयात वी । देसया
निंतिं हे छुं याय्मा: धका: मदिकक न्ह्यज्याना: थ:त
पानाच्चनी । थपिं न्ह्याबलें छम्ह न्ह्यलुवा: जुया: मेपिंत
ख:गु लँय् न्ह्याय्त् ह:पा: जुयाच्चनी । उकिं, थुज्व:पिं
मनूत न्ह्याबलें लुमना नं च्वनी, लुमंका नं च्वनी ।
नेवा: समाजय् नं थ:गु जाति, भाषा, साहित्य, कला,
संस्कृति या लिसें देसय् हे छुं याय्मा: धका: न्ह्यचिला
दिइपिं न्ह्यथनेबहलपिं त:म्ह मनूत दु । थुज्व:पिं त:म्हय्
थ:गु बिसकं म्हासिइका व्वयादीम्ह छम्ह ख: - प्रेमबहादुर कसा: ।

प्रेमबहादुर कसा: केलत्वा:या मासंगल्लिइ दुने त:लिबि चुकय् नेपाल संवत् १०३७ बछलाथ्व:
दसमि खुन्हु बूगु ख: । वय्क:या अबु आशामानसिंह कसा: व मां लक्ष्मिनानि कसा: ख: ।
वय्क:या इहिपा न्हय्दँ तिनिया मचाबलय् हर्षशोभा ताम्राकारनाप जुल ।

प्रेमबहादुर कसातं मचाबलय् छँय् हे आख: व्वनादिल । लिपा केलत्वालय् दीम्ह जगतलाल
मास्तरया थाय् व्वं भाल । वय्कलं घन्ताघरय् लिक् च्वंगु मस्जिदय् भाया: उर्दू व फारसि
नं व्वनादिल । भचाभचा अंग्रेजि भाय् सय्वं वय्क: दरवार हाइ स्कुलय् व्वनादिल । थनं
नेपाल संवत् १०५८ दँय् पटनाया ति.के.घोष एकेदमिपाखें मेत्रिकुलेसन क्वचाय्कादिल ।
पटना कलेजय् आइ. ए व्वनादिल । वय्कलं पटना विश्वविद्यालयं बि.ए. व्वने क्वचाय्
कादिल । थ्वबलय् हे भारतय् अङ्ग्रेज विरुद्ध स्वतन्त्र भारतया आन्दोलन जुयाच्चंगुलिं उकिया

प्रभाव वय्कःयात नं लात । नेपालय् नं जहाँनिया राणा शासन बिरुद्ध आन्दोलन जुयाच्चंगु ई । राणातपाखें नेपालं पितिकाः भारतय् निर्वासित जुयाच्चनेमाःपिं आन्दोलनकारितनाप वय् कःया स्वापू दत । वय्कः नेपाली राष्ट्रिय कङ्ग्रेसया महामन्त्री तक नं जुयाः आन्दोलनयात माःगु ग्वाहालि याय्गुली न्ह्यज्यानादिल । उपन्यासकार डाइमन शमशेर राणाया “अनिता” उपन्यास च्यादिल । व उपन्यास च्वःबले ग्वाहालि याःम्ह व भारतय् च्वनाः नेपाःया आन्दोलनयात ग्वाहालि यानाच्चम्ह कंसाकारजि धाम्हे प्रेमबहादुर कसाः खः । वय्कःया हे कुतलं नेपाल महिला संघ नीस्वनेज्या नं जुल ।

वय्कलं भारतय् हे च्वनाः नेपालभाषाया दकलय् न्हापांगु साहित्यिक संस्था “चवसापासा” नीस्वनादिल । उकिया संस्थापक जुयाः वय्कलं नेपालय् व भारतय् च्वपिं नेवाःतय्त् नेपालभाषां साहित्य च्वय्त् घ्वानादिल । वय्कःपिंसं च्वयादीगु च्वसुयात च्वसापासाया लुखां पिथनेगु नं यानादिल । च्वसापासाया हे ग्वसालय् नेपाल संवत् १०७२ दँय् यें लाय्कूया नासःचुकय् स्वन्हुयंकं तःजिक नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन जुल ।

प्रेमबहादुर कसाः नेवाः संस्कृति, भाषा, साहित्य, कला ख्यलय् थःत जिवंकाःछि पानादीम्ह छम्ह नेवाः न्ह्यलुवाः खः । वय्कः छम्ह साहित्यकार खः । वय्कःयात नेपालभाषा साहित्यय् आत्मपरक निबन्धया न्ह्यलुवाः कथं कयातःगु दु । वय्कलं “धर्मोदयय् जि”, “ती” धयागु निबन्ध मुना सफू च्वयादीगु दु । वय्कःया “न्हू पुखू” निबन्ध सफू ज्वःमदुगु सफूकथं कयातःगु दु । वय्कलं “गय् थें मसिउ” बाखं पुचः नं च्वयादीगु दु ।

वय्कः छम्ह अनुसन्धाता व छम्ह अभिलेख सङ्कलनकर्ता नं खः । मात्तुमालेगु व कुत्तुकुलेगु ज्याय् वय्कःया नुगः क्वसाः । वय्कलं पुलां पुलांगु थ्यासफू, ब्यंसफू, भजन सफू, दाफा म्ये सफू थुज्वःगु प्राचीन अभिलेख ग्रन्थ अध्ययन यानादिल । उज्वःगु अभिलेख ग्रन्थपाखें ल्ययाः मतिनायाम्ये, बाखंम्ये, नासःद्यःयाम्ये, देवदेवतापिनिगुम्ये, लोकम्ये सम्पादन यानाः पिथनादिल । उकथं हे “न्यँकंबाखं” व “शुक्बहत्तरी” बाखं सफू नं पिथनादिल । वय्कलं “भीगु नाटक परम्परा” धाःगु च्वसु च्वयाः दकलय् न्हापां अनुसन्धानया ज्या न्ह्याकादिल । थथे मात्तुमालेगु व कुत्तुकुलेगु ज्यां यानाः वय्कलं पुलांपुलांगु सफूया महत्व थुइकादिल । थुज्वःगु अभिलेख ग्रन्थ संरक्षण याय्माः धयागु वाः चाय्कादिल । अले, वय्कलं थुज्वःगु हस्तलिखित अभिलेख ग्रन्थ संरक्षण याय्गु ताः तयाः “आशा सफूकुथि” नांगु अभिलेखालय नं चाय्कादिल ।

प्रेमबहादुर कसाः छम्ह शिक्षाविद नं खः । वय्कः यँया भौक्यवय् च्वंगु शान्ति निकुञ्ज माध्यमिक विद्यालय व पुतलिसतकय् च्वंगु पञ्चोदय माध्यमिक विद्यालयया संस्थापक नं जुयादी । थपिं ब्वनेकुथि नेपाल संवत् १०६६ दँय् नीस्वंगु खः । थ्व हे दँय् वय्कलं “प्रदीप्त पुस्तकालय” नीस्वनादिल । थ्व नेपालय् हे जनस्तरं नीस्वंगु दकलय् न्हापांगु पुस्तकालय खः ।

प्रेमबहादुर कसाः साँस्कृतिक ख्यलय् नं हिउपाः हयादीम्ह न्हापांम्ह व्यक्तित्व खः । वय्कलं नेवाः प्रदर्शनकारी कलायात पिब्वय्त वय्कलं नेपाल संवत् १०७६ सालय् नासःखलः नीस्वनादिल । थुगु खलःपाखें नेवाः हुलाप्याखं, चचाप्याखं, ज्यापुप्याखं, घिंतामुनि प्याखं, म्ये, बाजं आदि च्वन्त्याकाः साँस्कृतिक जागरण हयाबिल । छुं नं ज्याभवःया उलेज्याय् त्वाःदेवाय् मत च्याकेगु चलन वय्कलं हे च्वसापासाया ज्याभवलय् दकलय् न्हापां यानादीगु खः । अथे हे, वय्कःया हे कुतलं नेपाल संवत् १०७४ दँय् याःगु खः ।

थथे तःतामछि गुणं जायाः नेवाः समाजय् योगदान बियादीम्ह प्रेमबहादुर कसाःयात च्वसापासां “भाषानिभाः” उपाधिं छायापियाः हनातःगु दु ।

थुकथं नेपालभाषा साहित्य, संस्कृति, कला, अनुसन्धानया ख्यःलिसें राजनीतिक ख्यलय् तकं योगदान यानादीम्ह प्रेमबहादुर कसाः नेपाल संवत् १९९९ यंलाथ्वः त्रयोदसि खुन्हु मंत ।

भी दथुइ थौं वय्कः प्रेमबहादुर कसाः मदुसां वय्कःया व्यक्तित्व भीत न्ह्याबलें हःपाः जुयाच्चनी । उकिं हे नेवाःतय्सं थौं तक नं दँय्दँस बछलाथ्वः दसमिकुन्हु वय्कःयात लुमंकाः वय्कःया बुन्हि हनेगु यानाच्चन ।

खँग्वःया अर्थ

हःपाः	- लिधंसा, बः
न्ह्यलुवाः	- न्ह्यज्याइम्ह, अग्रज, नेता
लिधंसा	- हःपाः, बः, तिबः,
न्ह्यचिले	- ह्यःने वनीगु
बिसकं	- पाक्क, मेपिनि स्वयाः पाक्क
जिवंकाःछि	- जीवनज्वःछि, म्वाना च्वँतले
हिउपाः	- हिलिइगु
च्वन्ह्याकाः	- थकयाः
नीस्वना	- थापना, पलिस्था
अनुसन्धाता	- छुं मालिम्ह विशेषज्ञ
शिक्षाविद्	- शिक्षा ख्यःया ज्ञाता
च्वसापासा	- नेपालभाषा साहित्य छगू साहित्यिक संस्था
उर्दू	- मुसमांतय् भाय्
फारसि	- अरबया मुसमांतय् भाय्
मेत्रिकुलेसन	- एसइई ज्वःलाःगुं
आइ. ए	- प्लस २ ज्वःलाःगु
बि.ए.	- स्नातक तगिं
जहाँनिया	- छगू हे परिवारया शासक
निर्वासित	- देसं पिने छ्वइगु
पिथनेगु	- पिकाय्गु ज्या
नासःचुक	- यँ बसन्तपुर लाय्कू दुनेया तःकूगु चुक
थ्यासफू	- ल्हातं च्वयाः पौ लथ्यानातःगु पुलां पुलांगु सफू
ब्यंसफू	- ल्हातं च्वयाः पौ पुइकाः ब्वनेगु पुलां पुलांगु सफू
संरक्षण	- सुरक्षा यानातःगु

खँग्वः धुकू

१. खँग्वःया अर्थ ज्वःलाकादिसँ :

न्त्यचिले	जूखँ मालेकुलेगु ज्या याइम्ह
बिसकं	थकयाः
जिवंकाःछि	हिलिइगु
हिउपाः	पाक्क, मेपिनि स्वयाः पाक्क
च्वन्त्याकाः	जीवनज्वःछि, म्वानाच्चँतल
	छुं ज्या खँ याय्त न्त्यःने खनेदय्कः वय् ।

२. बियातःगु खँग्वः बाःलाक ब्वनाः अर्थ त्याजिइकथं थःगु खँपुइ छ्यलादिसँ :

हःपाः, न्त्यलुवाः, न्हापांगु, त्वाःदेवा, नीस्वने

३. क्वय् बियातःगु वाक्यय् प्वंगु थासय् ल्वःगु खँग्वः जाय्कादिसँ :

- (क) नेपाल संवत् दँय् नासः चुकय् नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन जुल ।
(१०७४/१०७२/१०७६)
- (ख) प्रेमबहादुर कसाः आत्मपरकया न्त्यलुवाः खः । (निबन्ध/बाखं/प्रबन्ध)
- (ग) प्रेमबहादुर कसातं निबन्ध सफू च्वयादीगु दु । (सिद्धिपुखू/न्हूपुखू/इखापुखू)
- (घ) प्रेमबहादुर कसाःयात धकाः हनातःगु दु । (भाषाथुवाः/भाषाजवाः/
भाषानिभाः)
- (ङ) नेवाः प्रदर्शनकारी कला ब्वयेगु ज्या खलकं याःगु खः ।
(पासः/नासः/सासः)

बोध व अभिव्यक्ति

१. क्वय् बियातःगु खँग्वःयात सुद्धं उच्चारण यानादिसँ :

न्त्यथनेबहलपिं, नासःचुक, मेत्रिकुलेशन, जिवंकाःछि, न्त्यलुवाः, संरक्षण, व्यंसफ

२. चीहाकलं न्ह्यसःया लिसः बियादिसं :

- (क) “अनिता” नांगु उपन्यासय् न्ह्यथनातःम्ह कंसाकारजि धाःम्ह पात्र सु खः ?
- (ख) नेपालभाषाया दकलय् न्हापांगु साहित्यिक संस्था छु खः ?
- (ग) च्वसापासां “भाषा निभाः” उपाधिं सुयात छाय्पियातःगु दु ?
- (घ) नेवाःतय्सं दँय्दँस बछलाथ्व दसमि कुन्हु सुया बुन्हि हनेगु यानाच्वंगु दु ?
- (ङ) प्रेमबहादुर कसाः गबलय् बूगु खः ?

३. क्वय् बियातःगु वाक्य् खः वा मखु च्वयादिसं :

- (क) प्रेमबहादुर कसातं आशा सफूकुथि चाय्कादीगु खः ।
- (ख) जनस्तरं नीस्वंगु नेपाःया न्हापांगु पुस्तकालय वीर पुस्तकालय खः ।
- (ग) “न्हू पुखू “ निबन्ध सफूया च्वमि पद्मरत्न तुलाधर खः ।
- (घ) च्वसापासाया संस्थापक प्रेमबहादुर कसाः खः ।
- (ङ) नेपालभाषा साहित्यय् वस्तुपरक निबन्धया न्ह्यलुवाः प्रेमबहादुर कसाः खः ।
.....

४. पाठया लिधंसाय् न्ह्यसःया लिसः च्वयादिसं ?

- (क) प्रेमबहादुर कसाःया साहित्यकृति छु छु खः ?
- (ख) वय्कलं गुगु संस्था निस्वनादिल ?
- (ग) वय्कःया नां ‘अनिता’ उपन्यासलिसं गुकथं स्वात ?
- (घ) वय्कलं राजनीति गुज्वःगु योगदान बियादिल ?
- (ङ) वय्कलं संस्कृतिइ गुज्वःगु योगदान बियादिल ?

५. प्रेमबहादुर कसातं आशा सफू कुथि छाय् चाय्कादिल ?

६. वय्कलं गुज्वःगु स्वभावयाम्ह व्यक्तित्व खः ?

७. भाव स्पष्ट यानादिसं :

थुकथं नेपालभाषा साहित्य, संस्कृति, कला, अनुसन्धानया ख्यःलिसें राजनीतिक ख्यलय् तकं योगदान यानादिल । प्रेमबहादुर कसाः नेपाल संवत् १९९१ यंलाथ्वः त्रयोदसि खुन्हु मंत ।

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. क्वय् बियातःगु वाक्यय् प्वंगु थासय् पाय्छिगु खंग्वः धयादिसं :

- (क) सिद्धिदास महाजु या महाकवि खः ।
- (ख) वय्कःया जन्म नेपाल संवत्..... दँय् यँया केलत्वालय् जूगु खः ।
- (ग) वय्कलं मयाक सफू च्वयादीगु दु ।
- (घ) वय्कःया दकलय् न्हापां पिदंगु सफू “.....” खः ।
- (ङ) वय्कलं यात नेवाः भाषां हिइकाः “सिद्धिरामायण” धकाः च्वयादीगु दु ।

२. छितः न्यंकूगु सः बांलाक न्यनाः न्ह्यसःया लिसः बियादिसं :

- (क) नेपालभाषाया महाकवि सु खः ?
- (ख) “भाषा म्वाःसा जाति म्वाइ” धकाः दकलय् न्हापां सुनां धयादीगु खः?
- (ग) सिद्धिदास महाजुया दकलय् न्हापां पिदंगु सफू छु खः ?
- (घ) सिद्धिदास महाजुया जन्म नेपाल संवतया गुग दँय् जूगु खः ?
- (ङ) सिद्धिदास महाजुया नेपालभाषाया छुकथं हनातःगु दु ?

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. क्वय् बियातःगु अनुच्छेदय् पारिभाषिक खँग्वः ल्हययादिसँ :

नेपाः बहुजाति, बहुसांस्कृतिक, बहुधार्मिक, बहुभौगोलिक व बहुभाषिक देय् खः । नेपालय् तराई, गुँ व च्वापुगुँ थुज्वःगु भौगोलिक परिवेश दु । नेपाः विकास याय्त इन्जिनियर, डाक्टर, वैद्य, व्यापारी, वैज्ञानिक, दार्शनिक, उद्योगपति, राजनीतिज्ञ, अर्थविद् आदि युवा जनशक्ति आवश्यक दु ।

२. क्वय् बियातःगु वाक्यय् पदसंगति मिलयानादिसँ :

जि जा नल । वं सफू ब्वना । इमिसं सँकिपा स्वया । सकलें हरर न्हिला ।

३. सुद्धासुद्धि (वर्णविन्यास) यानादिसँ :

न्यपाः छगु हलीमे ना जागू दे ख । भिपीं सबलय् नेपामी ख ।

भाषिक प्रकार्य

(१) छि ब्वनेकुथिया मूस्यनामि (प्रधानाध्यापक) जुयादिलसा छिं छु यानादी ?

सिर्जनात्मक व परियोजना कार्य

(क) छिगु जीवनय् दकलय् सुयागु आपाः प्रभाव लाःगु दु ?

(ख) क्वसं बियातःगु बुँदा छ्यलाः जीवनी च्वयादिसँ व पाय्छिण्गु छुमां तयादिसँ :

नां - जगतसुन्दर मल्ल

बूगु - नेपाल संवत् १००३ , क्वःपुजा

मांया नां - जगतलक्ष्मि मल्ल

अबुया नां - विष्णुधर मल्ल

बूगु थाय् - ख्वपया खौमा त्वाः

लजगाः - आखः व्वंकेगु

म्हसिइकेगु नां - मास्तर

घापू - “मथां आखः सयेके खःसा माड भाषां व्वड दिसँ ।”

बिचाः - मातृभाषां आखः व्वंकेमाः ।

शिक्षाय् योगदान -

नेवाःभासं आखः व्वंकेगु, अंग्रेजि-नेवाः-खय्भाय्या “इङ्गलिस
ग्रामर इन पर्वतिया” च्वयादिइगु

नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् योगदान

“गोमय्जुया बाखं” सफू च्वयादीगु

“ इसपं दयेकातःगु बाखं” सफू अनुवाद यानाः पिथनादीगु

“पेतर पार्लि” सफू अनुवाद यानाः पिथनादीगु

मदुगु - नेपाल संवत् १०७३ गुंलाथ्वः सप्तमि

(न्यनेग व न्ववाय्गु १२ रिकर्ड)

सिद्धिदास महाजु नेपालभाषाया महाकवि खः । वय्कःया जन्म नेपाल संवत् ९८७ दँय् यँया
केलत्वालय् जूगु खः । वय्कलं न्यय्गुलिं मयाक सफू च्वयादीगु दु । वय्कलं दकलय् आपाः
चिनाखँ सफू च्वयादीगु दु । वय्कःया दकलय् न्हापां पिदंगु सफू “सज्जन हृदयाभरण”
खः । वय्कलं रामायणयात नेवाः भाषां हिइकाः “सिद्धिरामायण” धकाः च्वयादीगु दु ।
वय्कलं दकलय् न्हापां “भाषा म्वाःसा जाति म्वाइ “धकाः भाषिक चेतना थनेगु ज्या
यानादीगु खः । वय्कलं नेपालभाषा व थ्वया साहित्य थकायेत थःगु जीवन हे फुकादिल ।
उकिं, वय्कःयात नेपालभाषाया प्यंगः थां मध्यय् छगः थांकथं हनातःगु दु । मेगु स्वंगः
थांकथं पण्डित निष्ठानन्द बज्राचार्य, कवि योगवीरसिंह कसाः व मास्तर जगत सुन्दर
मल्लयात हनातःगु दु ।

क्वय् बियातःगु थीथी किपाःबारे थःगु प्वंकादिसं ।

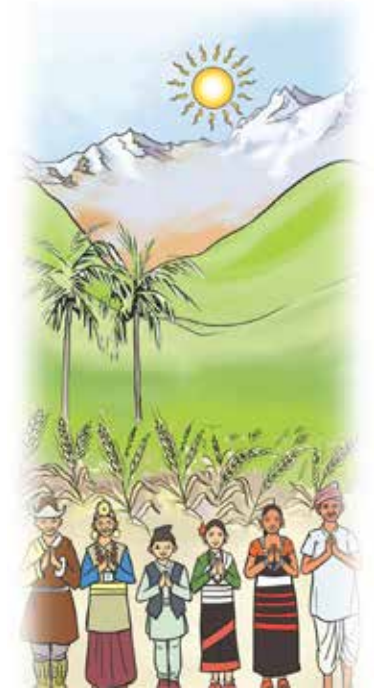
भीमह नेपाः मां

राजभाइ जकःमि

गुलि जक बांलाः आहा ! भीमह नेपाः मां
भी हे खः थ्व देय्या मुलय् त्वयाच्चंगु स्वां ॥ धु ॥

विश्वय् तःजाः च्वम्वलुङ्गमा,
भीगु देय्या न्हाय्
बुद्ध भगवान बुल,
थ्व हे देय्या चाय्
हलिं न्यंक थ्वय्के भीसं नेपाः देय्या नां
गुलि जक बांलाः आहा ! भीमह नेपाः मां ॥ १ ॥

गनं हिमाल, गनं पहाड,
गनं मैदान
न्त्याथाय् च्वंसां भी हे नेपाः,
मांया सन्तान
रंगीचंगी जाति क्यब नेपाः देय्या वां
गुलि जक बांलाः आहा ! भीमह नेपाःमां ॥ २ ॥

खँग्वःया अर्थ

मुल	-	मचायात जिवय् तइगु थाय्
च्वम्बलुङ्गमा	-	हलिमय् दकलय् तःजाःगु च्वापुगुँया मू नां
हलिं	-	विश्व, संसार
क्यव	-	स्वां ह्वय्कातःगु थाय्
बां	-	स्वरूप, रूप
थ्वय्के	-	तःसिकं धाय्, प्रचार याय्
मैदान	-	सम्मगु थाय्
बां	-	आकार

खँग्वः धुकू

१. खँग्वःया पाय्छिगु अर्थ ज्वःलाःगु दिसं :

च्वम्बलुङ्गमा	सम्मगु थाय्
हलिं	स्वरूप, रूप
क्यव	तःसिकं धाय्, प्रचार याय्
बां	विश्व, संसार
थ्वय्के	स्वां ह्वय्कातःगु थाय्
	हलिमय् दकलय् तःजाःगु च्वापुगुँया मू नां

२. क्वय् बियातःगु खँग्वःया अर्थ वइकथं वाक्य दय्कादिसं :

ह्वयाच्चंगु, च्वम्बलुङ्गमा, न्ह्यथाय्, नेपाःमां, हलिमय्

३. प्वंगु थाय् जाय्कादिसं :

विश्वय् तःजाःभीगु देय्या

बुद्ध भगवान थ्व हे देय्या
..... न्यंक थ्वय्के भीसं देय्या नां
गुलि जक आहा: ! नेपा: मां

बोध व अभिव्यक्ति

२. क्वय् बियातःगु खँग्वःयात सुद्धं उच्चारण यानादिसं :

बांलाः, भीमह, ह्वयाच्वंगु, च्वम्वलुङ्गमा, थ्वय्के, न्ह्याथाय्, रंगीचंगी, नेपाःमां

२. क्वय् बियातःगु वाक्य पाय्छि खः वा मखु धयादिसं :

- (क) भी नेपाः मांया सन्तान खः ।
- (ख) विश्वय् चीजाःगु च्वम्वलुङ्गमा खः ।
- (ग) बुद्ध भगवान मेगु देसय् बूगु खः ।
- (घ) नेपाः रंगीचंगी जातिया क्यब खः ।

३. न्ह्यसःया लिसः बियादिसं ।

- (क) पाठय् बियातःगु चिनाखँया च्वमि सु खः ?
- (ख) हिमाल, पहाड, तराइस च्वंसां भी छु खः ?
- (ग) भी थ्व देय्या गन ह्वयाच्वंगु स्वां खः ?
- (घ) पाठया कविताय् बुद्ध भगवान गन बूगु धयातल ?
- (ङ) नेपाः रंगीचंगी जातिया छु खः ?

४. कविताया नेपाःया छु छु विशेषता व्वयातःगु दु, च्वयादिसं ।

५. हलिं न्यंक छु थ्वय्केगु कविया इच्छा दु ?

६. कविताया सन्देश छु खः ?

७. भाव स्पष्ट यानादिसँ :

गनं हिमाल, गनं पहाड,

गनं मैदान

न्ह्याथाय् च्वंसां भी हे नेपाः

मांया सन्तान

रंगीचंगी जाति क्यब नेपाः देय्या बां

गुलि जक बांलाः आहा ! भीम्ह नेपाः मां

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. प्वंगु थासय् पाय्छिगु खँग्वः धयादिसँ :

(क) चखुंचा, बखुंचा

(ख) भंगः जूसां गथे यानाः पाइ

२. म्ये न्यनाः लिसः बियादिसँ ।

(क) भंगः जूसां चखुं बखुं गथे यानाः पाइ ?

(ख) चखुंयात दाःसा, स्याःसां सी हे माःसां छु हे जक याइ ?

(ग) धिकलं स्वःसा सु तःधी , सु चीधी ?

(घ) तःधी जुइवं तःधं छुत कि छु जुइ ?

(ङ) चखुंचां, बखुंचां व क्वःचां गथे गथे यानाः सः पिकाइ ?

भाषिक संचरना व वर्णविन्यास

१०. क्वय् बियातःगु अनुच्छेदय् सामान्यार्थक, इच्छार्थक, सम्भावनार्थक व आज्ञार्थक वाक्य ल्हययादिसं :

जि ब्वनेकुथिइ इलय् थ्यन । पासापिं नं थ्यंक वल । जिं थौं लः थल ज्वनावये ल्वःमन । पासा लसनायात धया, ‘छंगु लः भचा त्वने ?’ । वं ‘जिउ, ना त्वँ’ धाल । सर्गतय् बुलुहुँ सुपाँय् जायावःगु खनाः जिं धया, “ओहो ! तःसकं वाः वइला ?” । मामं “कुसा ज्वनाः हुँ” धयादीगु खः, अतेरिजुयाः ज्वनाः मवया मनमनं खँ ल्हाना । जिं धया, “थौं वा मवय्माः ।” धयां छु याय्, चार बजेतक आखः ब्वंकीतिनि ।

भाषा प्रकार्य

१. छित तगिंक्वथाय् म्ये हालेमास्ते वल । छिं स्यनामियात गुकथं धयादी ?

सिर्जनात्मक व परियोजना कार्य

(क) थुज्वःगु छिं न्यनादियागु मेगु म्ये छपू च्वयाहयादिसं ।

(ख) छितः यःगु विषय ल्ययाः प्यभवलं पाः मजुइक चिनाखँ छपू च्वयादिसं ।

(न्यनेगु व न्ववाय्गु पाठ १३)

“चखुंचा चिर्चिर, बखुंचा घुर्घुर” धाःगु म्ये न्यंकेगु ।

क्वय् च्वयातःगु किपाः बांलाक स्वयादिसँ । व मनूत छु छ जातियापिं खः धयादिसँ ।

मातृभाषाया महत्व

व्वनेकुथिया मुँज्याक्वथाय् 'मातृभाषाया महत्व' विषयय् वक्तृत्वकला धेंधेंबल्ला न्ह्याय् त्यंगु दु । उगु धेंधेंबल्लाखय् व्वनेकुथिया व्वमिपिसं व्वति कयाच्वंगु दु । ज्याभवःया नायः व्वनेकुथिया मूस्यनामिं (प्रधानाध्यापकं) यानादीगु दु । मञ्चया छगू व्वय् स्वम्ह स्यनामि (शिक्षक) निर्णायकया भूमिकाय् च्वनाच्वंगु दु । मेगु व्वय् व्वतिकाःपिं व्वमिपिं च्वनाच्वंगु दु । छम्ह स्यनामि ई स्वय्गु भूमिकाय् च्वनाच्वंगु दु । ज्याभवः न्हय्गू तगिमय् व्वनाच्वंम्ह सुयोग्य प्रधानं न्ह्याकाच्वंगु दु । ज्याभवः न्ह्याकामिं धेंधेंबल्लाया नियम स्पष्ट कन ।

सुयोग्य प्रधान

ज्वजलपा ! जि सुयोग्य प्रधान, न्हय्गू तगिंया व्वनामि । थौं भी व्वनेकुथिया ज्याभवःकथं वक्तृत्वकला धेंधेंबल्लाः खः । थौंया धेंधेंबल्लाःया छुमां खः - मातृभाषाया महत्व । भीगु न्ह्यःने मुँज्या नायः, अतिथि गण, व्वछिनामि पाहाँपिं, स्यनामि व ई स्वयादीपिं सकलें तयार जुइधुंकल । आः भीगु न्ह्यःने थौंया दकले न्हापांम्ह धेंधेंबल्लाः याय्त् भैयादी व्वनामि पासा लुमना नेवाः । वय्कःयात 'मातृभाषाया महत्व' विषयय् थःगु विचाः प्वंकादीत दबुलिइ व्वनाच्वना । ल्हाःपा थानाः तिवः बीत इनाप नं यानाच्वना । (सकसितं तरर ल्हाःपा थाइ ।)

लुमना नेवाः - गुलि जक बांलाः आहा ! भीम्ह नेपाः मां
भी हे खः थ्व देय्पा मुलय् ह्वयाच्वंगु स्वां ॥

दकलय् न्हापा ज्वजलपा ! सुयोग्य प्रधान ।

थुगु ज्याभवःया नायः, मूपाहां, ल्यज्यापुचःया दुजःपिं, जि हनेबहलपिं गुरु गुरुमांपिं, थन भायाच्चनादीपिं जि व जि पासापिनि हनेबहलपिं मां अबुपिं व जि सकल पासापिं । सकसित हनाबना ।

जि लुमना नेवाः । जि थुगु ब्वनेकुथिया न्हय्गूगु तगिंया ब्वनामि खः । थौं जि थुगु न्वचुकला कासाय् मातृभाषाया महत्व गुकथं दु धयागु खँय् थःगु बिचाः प्वंकेत्यना । न्हापां सिइके मातृभाषा धयागु छु खः ? मातृभाषा धयागु मामं दकलय् न्हापां थः मचायात स्यनाविउगु भाय् खः । अथेसा, नेवाः मामं थः मचायात दकलय् न्हापां इंगलिस भाय् स्यनाविल धाःसा व मचाया मातृभाषा इंगलिस भाय् जुइ ला ? नेवाः मामं थः मचायात दकलय् न्हापां खय्भाय् स्यनाविल धाःसा व मचाया मातृभाषा खय्भाय् जुइ ला ? नेवाः मामं थः मचायात दकलय् न्हापां हिन्दी भाय् स्यनाविल धाःसा व मचाया मातृभाषा हिन्दी हे जुइ ला ? जुइमखु । व मचाया मातृभाषा नेवाः भाय् अर्थात नेपालभाषा हे जुइ । वं ल्हाय् सःसां मसःसां वया मातृभाषा नेवाः भाय् हे जुइ । छाय् ले ? छाय्धाःसा मातृभाषा धयागु मामं मचायात स्यनाविउगु भाय् जक मखु ।

मातृभाषा धयागु पुस्तौं पुस्तानिसें छगू पुस्तां मेगु पुस्तायात लःल्हाना वयाच्वंगु भाय् खः । मातृभाषा धयागु छगू निश्चित जातिं ल्हाइगु भाय् खः । गुगु छगू पुस्तां मेगु पुस्तायात लःल्हानावं च्वनी । उकिं गुगुं नं जातिया मातृभाषा धयागु हे व जातिया पुर्खानिसें पुस्तायात ल्हानावयाच्वंगु भाय् खः । मातृभाषा छुं नं जातिया न्हापांगु म्हसिइका खः । गथे कि, निम्ह थःलाःपिं नेवाःभाषां खँ ल्हानाच्चन धाःसा भीसं इपिं ला नेवाः खनी धकाः म्हसीकी । तर, इमिसं नेवाः जुउसां खय्भाषां खँ ल्हानाच्चन धाःसा भीसं इपिं खसत जुइमाः धकाः अनुमान याइ । तामाङ्ग भाषां खँ ल्हानाच्चंसा तामाङ्गत जुइमाः धकाः थुइकी । थुकथं सु मनू छु जातियाम्ह खः धकाः म्हसीकेगु न्हापांगु चिं धयागु हे मातृभाषा खः ।

मातृभाषाया स्वापू जातिया संस्कृतिलिसे नं दु । गुगु जातिं गुज्वःगु संस्कृति हन उगु जातिया भाषा नं संस्कृतिलिसे हे स्वाःगु जुइ । गथे कि, बुन्हिबलय् सुकुन्दा च्याकाः ख्येय्सगं, धौसगं कयाः ह्याँउसिन्हः तिनाः धौबजि, सिसाबुसा इनाबीगु नेवाः संस्कार, संस्कृति खः । नेवाःतय्सं बुन्हिया लसताय् भिंतुना दु धकाः भिंतुनी । उकिं नेपालभाषाय् ख्येय्सगं, धौसगं, सुकुन्दा, ह्याँउसिन्हः, धौबजि, सिसाबुसा, भिंतुना धयागु खँग्वः दु । गुगु सगं बियाः बुन्हि हनेम्वाःपिं मेमेगु जातिया भाषाय् दइमखु । थौंकन्हय् भी भचा इंगलिस भाय् जक छु सल भीसं ह्याप्पी वर्ड डे टु यु धकाः बुन्हि हने सयेकल । अथेहे, केक, नाइफ व क्याण्डल थुज्वःगु इंगलिस खँग्वः छयलीपिं नं जुल । चक्कुं केक तानाः

बुन्हि हनेगु नेवाः संस्कृति मखु । थ्व ला इंगलिस भाषा ल्हाइपिनिगु संस्कृति खः । उकिं केक तानाः बुन्हि हनीबल्य् ह्याप्पी वर्ड डे टु यु धाइगु खः । थुज्वःगु खँग्वः इंगलिस भाषाय् जक दु, नेवाः भाषाय् मदु । थुकिं छु सी दु ले धाःसा भाषा व संस्कृतिया क्वातुगु स्वापू दु । थुपिं धयागु जातिया म्हसिइका खः । भाषा मल्हात कि थुपिं दक्व खँग्वः, भाय्, संस्कार, संस्कृति तनावनी । गुकिं यानाः जातिया म्हसिइका हे तनी । (गं थाःगु ताय्दइ)

उकिं, नेपालभाषाया महाकवि सिद्धिदास महाजुं सच्छि दँ न्ह्यःधयादीगु - भाषा म्वाःसा जाति म्वाइ । थथे जुउगुलिं मातृभाषाया महत्व यक्व दु । हनेबहलपिं भाजु व मय्जुपिं, जिं धाय्माःगु खँ ला यक्व दनि । तर, इलं भाय् मल्हाःगुलिं जिं जिगु बिचाःखँ कनेगु ज्या थन हे दिके । सकलसित सुभाय् । जय मांभाय् ।

सुयोग्य प्रधान : नकतिनि पासा लुमना नेवाःमय्जुं थःगु धिसिलाःगु विचा तयाः भाल । आः भीगु न्ह्यःने ‘मातृभाषाया महत्व’ छाया छु धाइगु खँ तय्त भायादी - इकाया देसेमरु । ल्हाःपा थानाः वय्कःयात लसकुस याय्, इकाया देसेमरु ।

इकाया देसेमरु - सकलसित थ्व इकाया देसेमरुया ज्वजलपा व हनाबना !

थुगु न्वचुकला ज्याभवःया नायः, मूपाहां, ल्यज्यापुचःया दुजःपिं, जि गुरु गुरुमांपिं, थन भायादीपिं जि पासापिं व पासापिनि मां अबुपिं व सकल दाजुकिजा तताकेहीपिं । जि छिक्पिनि न्ह्यःने ‘मातृभाषाया महत्व’ गुलि दु धयागुबारे थःगु विचा तय्त वयाच्चना ।

जि थुगु व्वनेकुथिया न्हय्गूगु तगिंया व्वनामि इकाया देसेमरु खः । जि थन दबुलिइ मातृभाषाया महत्वयात कयाः थःगु विचाःतयेगु न्वचुकला कासाया छम्ह कासामि जुयाः दं वयाच्चना । जि स्वयां न्ह्यःयाम्ह पासां मातृभाषाया जाति व संस्कृतिलिसेया स्वापूया खँ धयादीधुंकल । उकिं, जि उगु खँ लिसा कायेमखुत । जिं मातृभाषा महत्वया मेगु पक्ष कुलेगु जक कुतः याय् । उजं बियादिसँ ।

नेपालभाषाया प्यंगःथां मध्यय् छगः थांकथं हनातःम्ह मास्तर जगतसुन्दर मल्लं चय्दँ ति न्ह्यः धयादीगु द, “मथां आखः स्यनसा माडभाषान व्वडदिसँ ।” अथेहे, दक्षिण अफ्रिकायाम्ह विश्व प्रसिद्ध न्ह्यलुवाः नेल्सन मन्डेलां धयादीगु दु, “सुं नं मनूयात वं थुउगु भाषां धाल धाःसा व खँ वया न्ह्यपुइ जक दुहां वनी । तर, व हे खँ वया मातृभाषां धयाबिल धाःसा वया नुगलय् दुने थ्यंक दुहाँवनी ।”

वय्कःपिनिगु धापुतिं मातृभाषाया महत्व बांलाक क्यनाबिउ । ख नं खः, छुं नं खँ सय्के सीकेगु खःसा मातृभाषां स्यनाबिउगु थुइकाकाय् गुलि अःपुइ । मेगु भाषां धाःगु थुइकाकाय् उलि हे थाकुइ । हलिमय् गुलि नं विकसित धाःगु देस दु उगु देसं थःगु हे जक मातृभाषा ल्हाना विकास याःगु खः । अमेरिका, बेलायत, अष्ट्रेलियां विकास याय्त इमि मातृभाषा इंगलिस हे जक छ्यल । इमि मातृभाषां इमिगु विकासयात छुं हे मपं । जापानया विकास इमि मातृभाषा जापानि भाषा जक ल्हानाजुल । फ्रान्सं फ्रेन्च भाषा, जर्मनिं जर्मन भाषा, चिनं चिनिया भाषा जक ल्हानाः हे विकास यानाच्चन । भारतय् थःथःगु प्रान्तय् थःथःगु हे भाषा ल्हाना विकास यानाच्चन । इमित विकास याय्त थःगु मातृभाषा त्वःते म्वाःल । थःगु हे मातृभाषा ल्हानाः विकास याःपिं खः । मातृभाषा उन्नतिया लँपुइ पंगः मखु बरु उन्नतिया लँपु क्यनेत च्यानाच्चंगु थिइगु जः खः । उकिं, मातृभाषां मनूया सयेकगु सीकेगु क्षमता अप्वय्की । थःगु मातृभाषा छ्यलाः विकास जुउगुलिं इमित थौं दुःख धयागु अपाय् च्वः मदु । थथे मातृभाषाया महत्वयात थुइकेत नेपालभाषाय् प्यंगःथां मध्यय् छगः थांकथं म्हसिउम्ह कवि योगवीरसिंह कसातं थनिं सच्छि दँ ति न्ह्यः हे थथे धयादीगु दु -

भाषा थःगु उच्च जुउसा दुःख गबलें जुइमखु

भाषा थःगु मंत धाःसा सुख गबलें सीमखु

थ्व हे हुनिं थौंकन्हय् बहुभाषिक शिक्षाया अवधारणा न्ह्यःने वयाच्चंगु दु । याकनं थुइकाः सय्का सीका काय्फइगु भाषा धयागु हे मातृभाषा जुउगुलिं राज्यं नीति हे दय्काः मातृभाषा शिक्षायात प्राथमिकता वियाच्चंगु दु । थथे जुउगुलिं मातृभाषाया महत्व तःधं धकाः धायेफु । (गं थाःगु सः ताय्दइ ।)

छिसकरपिं, इलं मबिउगुलिं धाय्गु यक्व दनिसां धाय्मदुगु जुल । अथेसां, दकलय् लिपा थुलि हे धयाः क्वचाय्के -

मातृभाषा ज्यान खः

मातृभाषा प्राण खः

थःगु भाषा ल्हानाः म्वाय्गु

थ्व हे भीगु शान खः

सुभाय् । जय मांभाय् ।

खँग्वःया अर्थ

हलिम	- विश्व, संसार
मथां	- याकन
माडभाषा	- मांभाय्, मातृभाषा
व्वडदिसँ	- व्वंकादिसँ
हनाबना	- थः स्वयां थँजिपिंत आदर याइगु भाव
व्वनामि	- व्वनिइम्ह
न्वचुकला	- न्ववाय्गु कला
खय्भाय्	- नेपाःया छगू समुदायं ल्हाइगु भाय् , खसभाषा
म्हसिइका	- थः सु खः, छु खः धकाः सिइके बीगु ज्या
खसत	- नेपाःया छगू जाति समुदाय, खय्त
सिसाबुसा	- फलफूल
क्वातु	- काचाक्क व्यंके मफइगु भाव , बःलाः, धिसिलाः
भाय् मल्हाः	- छुं ज्या यायेत मजिल बा मफुत धयागु भाव
पंगः	- छुं ज्या याके बा जुइके मवीकेत स्वइगु ज्या बा भाव
शान	- फुँइ

खँग्वः धुकू

१. खँग्वःया अर्थ ज्वःलाकादिसँ :

व्वडदिसँ	नेपाःया छगू जाति समुदाय, खय्त
हनाबना	नेपाःया छगू समुदायं ल्हाइगु भाय् , खसभाषा
व्वनामि	न्ववाय्गु कला
न्वचुकला	थः सु खः, छु खः धकाः सिइके बीगु ज्या
खय्भाय्	थः स्वयां थँजिपिंत आदर याइगु भाव
म्हसिइका	व्वनिइम्ह
	व्वंकादिसँ

२. बियातःगु खँग्वःया अर्थ पिज्वइकथं खँपुइ छ्यलादिसँ ।

मातृभाषा, हनाबना, नेवाः, मथां, पंगः, हनाबना

३. क्वय् बियातःगु वाक्यय् प्वंगु थाय् जाय्कादिसँ :

(क) नेवाः जातिया न्हापांगु म्हसिइका खः । (थारुभाषा/नेपालभाषा/तामाङभाषा)

(ख) मामं दकलय् न्हापां मचायात स्यनाबिउगु भाय् .. खः । (मातृभाषा/पितृभाषा)

(ग) नेवाःतय्सं बुन्हिया लसताय् दु धकाः भिंतुनी । (मनंतुना/भिंतुना)

(घ) मातृभाषा मल्हात कि जातिया तनी । (सम्पत्ति/म्हसिइका)

(ङ) मातृभाषा उन्नतिया लँपुइ खः । (च्यानाच्वंगु जः/पंगः)

बोध व अभिव्यक्ति

१. खँग्वःयात सुद्धं उच्चारण यानादिसँ :

व्वडदिसँ, सिसाबुसा, न्वचुकला, शान, पंगः, फ्रेन्च, नेल्सन मन्डेला, हनाबना, प्राथमिकता

२. क्वय् बियातःगु खः कि मखु च्वयादिसँ :

(क) मातृभाषाया स्वापू जातिया संस्कृतिलिसे नं दु ।

(ख) निम्ह मनू तामाङ्ग भाषां खँल्हानाच्वंसा इपिं नेवाः धकाः अनुमान याइ ।

(ग) बुन्हि हनीबलय् ख्येय्सगं कायेत सीइताः मत (मैनमत) च्याकी ।

(घ) नेपाल देसया भाषा जुउगुलिं नेपालभाषा धाःगु खः ।

(ङ) चिनयापिसं इंगलिस भाषां खँ ल्हानाः विकास यात ।

३. चीहाकलं न्ह्यसःया लिसः बियादिसँ :

- (क) नेवाःतय् मातृभाषा छु खः ?
- (ख) “भाषा म्वाःसा जाति म्वाइ” धकाः सुनां धयादीगु खः ?
- (ग) “मथां आखः सयेकेसा माडभाषां व्वडदिसँ” धकाः सुनां धयादीगु खः ?
- (घ) छुं नं जातिया म्हसिइकाया न्हापांगु चिं छु खः ?
- (ङ) मातृभाषां मनूतय् छु क्षमता अप्वय्की ?

४. पाठ व्वनाः न्ह्यसःया लिसः च्वयादिसँ :

- (क) सु सु पात्रं न्वचू धेंधेंबल्लाय् व्वति कयाच्चंगु दु ?
- (ख) न्वचूया विषयवस्तु छु खः ?
- (ग) भाषा व संस्कृति दथुइ गुकथं क्वातुगु सम्बन्ध दु ? चर्चा यानादिसँ ।
- (घ) सिद्धिदासजुं छु धयादिल ?
- (ङ) नेल्सन मन्डेलाया गुज्वःगु विचा दु ?

५. इकाया देसेमरुं धयादिइगु खँया सार छु खः ?

६. लुमना नेवाःया खँकथं मातृभाषा धयागु छु खः ?

७. छिं स्वय् मातृभाषां छाया् आखः व्वंके माः ? थःगु बिचाः न्ह्यव्वयादिसँ ।

८. क्वसं न्ह्यथनागु श्लोकया भाव छ्यानादिसँ :

भाषा थःगु उच्च जूसा दुःख गबलें जुइमखु

भाषा थःगु मंत धाःसा सुख गबलें सिइमखु

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. क्वय् बियातःगु वाक्यय् प्वंगु थासय् छु खंग्वः पाय्छि जुइ धयादिसँ :

- (क) नेवाःतय् मातृभाषा खः ।
- (ख) थ्वयात धकाः नं धाइ ।
- (ग) नेवाःतय् भूमि धयागु स्वनिगः वया लागा खः । ग
- (घ) अले व हे खंग्वः नं ईव्यःकथं ज्यला वनाः नेवार, नेवाः जूवंगु खः ।
- (ङ) नेपाल देसया नेवाः सभ्यताय् न्ववानाः पुस्तौं पुस्तानिसें थौं तक लःल्हाल्हां वल ।

२. न्त्यसःया लिसः बियादिसँ :

- (क) नेपालभाषा सुया मातृभाषा खः ?
- (ख) नेवाःत थःगु हे बिसकं छु व्वलंकाः च्वंपिं विशिष्ट जाति खः ?
- (ग) नेवाःत च्वनीगु भूमियात प्रचीन कालय् छू धाइगु जुयाच्चन ?
- (घ) नेपाल भूमिइ च्वंपिं मनूतय्त न्हापान्हापा छू धाइगु जुयाच्चन ?
- (ङ) नेपाल देसया भाषा जुउगुलिं नेवाः भाय्यात छु नं धाल ?

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. क्वय् बियातःगु अनुच्छेदय् मौलिक खंग्वः व आगन्तुक खंग्वः मालादिसँ :

थ्व हलिंमय् यक्व प्राणीत दु । नेपाः नं छगू हलिंया देय् खः । नेपालय् च्वनीपिं भी नेपाःमि खः । भी नेवाः जाति खः । नेवाःत अप्वः स्वनिगलय् दु । स्वनिगःया पूर्वपाखे भवँत, पनौति, नाला, खर्पु, धलिख्य, तौथलि व दोलखाय् नं नेवाः वस्ती दु । पश्चिमपाखे बन्दिपुर, पोखरा, बुटवल, पाल्पा, भैरहवा, नेपालगञ्ज, चितवन

आदि थासय् नं नेवाः वस्ती दु । स्वनिगःया दक्षिणपाखे चित्लाड, दामन, हेटौडा, वीरगञ्ज आदि थासय् नं नेवाः वस्ती दु । नेवाःतय् मचा व्यंकेगु, जा नकेगु, कय ता पुजा, ईहि, बाह्रा, इहिपा, जंको, ला नकः वनेगु, धौ बजि नकेगु, सिथं यंकेगु, श्राद्ध याय्गु, बुन्हि न्याय्केगु आदि संस्कार दु । अथे हे नेवाःतय्सं व, चतामरि, समेबजि, भवःभवय्, थ्वं, अय्ला, मरि, लाखामरि आदि नसा नय्गु याइ ।

२. क्वय् बियातःगु अनुच्छेदय् इच्छार्थक व सङ्केतार्थक वाक्य मालादिसं :

क्यबय् ज्वाँय् ज्वाँय् अं सयाच्चन । जिं मांयात इनाप यानाः, “मां, जिं निगःप्यंगः अँ खाय् ।” मामं धइदिस, “छंत नय्मास्ते वःसा खा ।” किजा जुरुक दनाः धाल, “दाइ, अँ सिलेत जिं बाताय् लः तयाहय ।” जिं ज्यू ज्यू धकाः अं खाः वनाः । मामं केहँयात धयादिल, “अँ, ताय् माःसा कुँइ कयाहजि ।”

भाषा प्रकार्य

- छिं छु छु कासा म्हितादिया ? छितः यःगु कासा गथे यानाः म्हितेगु याना ? च्वयादिसं । कक्षाक्वथाय् पासापिंत कनादिसं अले पासापिलिसे म्हितादिसं ।

सृजनात्मक व परियोजना कार्य

- मातृभाषाया महत्वयात कयाः छिगु न्यागू बिचाः प्वंकादिसं ।
- थः छेंजः व जःलाःखःलाःयाके न्यनाः छिगु मांभाषाय् जक दुगु भिन्त्याग्वः खँग्वः च्वयादिसं कक्षाक्वथाय् न्यंकादिसं ।
- नेवाः संस्कार संस्कृतिइ छ्यलीगु भिगः खँग्वः च्वयादिसं । कक्षाक्वथाय् ब्वयाः इपिं खँग्वः गबलय् गन छ्यलिइ व उकिया अर्थ पासापिंत ध्वाथुइकादिसं ।

(न्यनेगु व न्ववाय्गु पाठ)

नेवाःतय् मातृभाषा नेपालभाषा खः । थ्वयात नेवाः भाय् धकाः नं धाइ । नेवाःत छगू निश्चित भूमि दय्काः थःगु हे बिसकं सीप, कला, संस्कृति ब्वलंकाः हलिमय् ज्वः मदुगु सभ्यता दय्काः स्वानाच्चपिं छगू विशिष्ट जाति बा समुदाय खः । नेवाःतय् भूमि धयागु स्वनिगः व स्वनिगः जःखःया लाग्ना खः । गुगु भूमियात प्राचीन कालय् नेपाल धकाः धाल । थ्व हे नेपाल भूमिइ च्वपिं जुयाः थनया मनूतय्त नं नेपाल हे धाइगु जुयाच्चन । गुगु लिपा ज्यला वंनं नेवाल जू वन । अले व हे नेवाल खँग्वः नं ईब्यःकथं ज्यला वनाः नेवार, नेवाः जूवंगु खः । नेपाल देसया नेवाः सभ्यताय् नेवाःतय्सं न्ववानाः पुस्तौं पुस्तानिसें थौं तक लःल्हाल्हां वयाच्चंगु नेपाल देसया भाय् हे नेपालभाषा खः ।

क्वय् बियातःगु किपाः क्वथीक स्वयादिसँ । ध्व थाय्या बारे छिं थुगु खँ पासापिंत कनादिसँ ।

सिलुतीर्थ

मिसा – हाय हाय प्रभु स्वामि छि गन भाय त्यना

मिजं – धन्दा काय्मते मिसा ज्याखँ याना: च्वाँव

थ्व म्ये सिलु म्ये खः । गुंलाय् त्वा:त्वाल्य् थ्व म्ये थ्वयाच्चनी । रसुवा जिल्लाय् सिलुतीर्थ दु । व कुण्डयात नेपाली भासं गोसाइँकुण्ड खः । गुन्हिपुन्हि जःखः नेवा:त सिलुतीर्थ्य् वनेगु याः । थुगु तीर्थया महिमा धार्मिक, सामाजिक व प्राकृतिककथं दयाच्चंगु दु ।

सिलु तीर्थ्य् वैशाख दसहरा व गुन्हिपुन्हि खुन्हु तःधंगु मेला जुइ । भक्तजनपिं व दिन्य् म्वःल्हुइत सिलु कुण्ड्य् वनेगु याइ । अन पुजा याना: म्वल्हुत किं पाप नष्ट जुइ धइगु लोकविश्वास दु । अन अनेक जातियापिं मनूत तीर्थाटन याय्त वइ । व कुण्ड महाद्यःलिसे स्वापु दुगु थाय् खः । महाद्यवं कालकुट विख त्वना: संसारयात प्रल्हयलं बचेयात । व विखं नुगः दाह जुया: थ्व थासय् महाद्यः वल । थःगु त्रिशुलं गुइँ भवा:बिया: स्वधा: लः

पिकाल । वहे ख्वाउँगु लखं थःगु दाह जूगु मनयात शान्त यात धैगु धार्मिक लोकविश्वास व किंवदन्ती दु । च्वय्या म्ये सिलुतीर्थया म्येय् तिपु वनेमज्यूगु खँ वयाच्वंगु दु । छगू घटना जुयाः व म्ये दय्कूगु जुइमाः । थौंकन्हे न्ह्याम्हं सिलुतीर्थ थीथी आजु ज्वनाः भ्रमण याय्गुयाः । सुं तीर्थाटनया नितिं वनी । सुं यात्राया नितिं वनी । सुं अनुसन्धान याय्त वनी । सुं ज्या विशेषं वनी । सिलुकुण्ड चाहिलेत वनीगु स्वनिगलं सत्तिगु मनोरम थाय् नं खः । व कुण्डय् वनेगु स्वपु लँ दु ।

- १) सुन्दरीजलं थहाँ वनाः पाटीभञ्याड, गुलुभञ्याड, ग्वङ्गचुली तँ, ध्याङफेदी, तेर्सापत्ति, भेंडेगोठ, फेदी, थारा, लौरीविनायक जुयाः सिलुकुण्ड थ्यनी ।
- २) यँ, रानीपौवा, त्रिशुली जुयाः धुन्चे, देउराली, ढिमसा, चन्दनबारी, तेर्सापत्ति, लौरीविनाय जुयाः सिलुकुण्ड थ्यनी ।
- ३) यँया तोखा, कविलास जुयाः ध्याङफेदीइतक गाडी च्वनाः तेर्सापत्ति, भेंडेगोठ जुजुं वनेगु नं लँ दय्धुंकल ।
- ४) पाँचखाल, हेलम्बु, ध्याङफेदी जुयाः नं वनेज्यू ।

थन धुन्चें सिलुकुण्ड वनेगु लँया बारे वर्णन याय्त्यना । यात्रा याय्त थःके चकलेट, छुं नसा, चिजे, काजु, पेष्टा, बरां, पुस्तकारी, लः थुज्याःगु सामान ज्वनेमाः । नापं वर्षायामय् प्यां (सल्या) दुःख बी यःगुलिं डिटोल वा चि ज्वनावने ल्वःमंके मज्यू । धुन्चें स्वीगु मिनेट क्वाहाँ वनेधुंका चिधंगु त्रिशुली खुसि वै । खुसिया लः ख्वाउँसे र निर्मल जू । न्यासी वनेबले प्रकृतिनापं सहकार्य याय्गु सुखद् पक्ष खः । खुसि पुलेधुंका ग्यानापुसेच्वंगु पत्थरया लँ सुरु जुइ । यात्रीपिंत छथुं ख्यानाबी । उजोगु पत्थरया लँ अले गुँया जँजँ जुयाः न्ह्यज्याइ । उजोगु लँ निगू घण्टा वनालिं देउराली (२७०० मि) थ्यनी । अन यात्रीत दिपा काइ । अनं १ घण्टां ढिमसा (३००० मि) थ्यनी । देउराली व धिमसा दथुइ लःया मूल मरु । मनूतय् लः प्याःचाया थाकुसे च्वनी । उकिं व लँय् लः बचे यानावनेमाः । लय् इसिचा धाःसा नय्खनी । अनं भिर तर खुल्लागु लँ गुँया जँजँ वनेगु न्ह्याइपुगु लँ वै । क्वय् खुसि सः तायदइ । सुपाँय् सलल न्ह्यानाच्वनी । ‘थः स्वसाः पर्वत क्व स्वसाः समुदर, समुदर घुनुनु हाल’ धाःगु पुलांगु म्ये लुमनावइ । थथे न्ह्याइपुगु निघौ लँ थाहाँ वनेधुंका चन्दनबारी (३२५० मि) थ्यनी । गुइँ दथुइ बस्ती खनेदइबले लँजुवाःत लय्ताइ ।

चन्दनवारीइ चिधंगु बस्ती दु । अन निगूस्वंगू बांलाःगु होटल नं दु । अन चन्दनया सिमा यक्व दुगुलिं व थाय्यात चन्दनवारी धाःगु जुयाच्चन । अन चौरिसाया दुरं चिज दय्कीगु प्याक्टी नं निस्वनातःगु दु । अनया यति चिज हलिमय् हे लोकंत्वाःगु जुयाच्चन । चन्दनवारी अप्वः लःजुवाःतय्सं जा नय्गुयाः । जिमिसं नं नयाः । चन्दनवारीं १ घण्टा वाचिंगाःगु बं व ततमाःगु सिमाया क्वक्वं थाहाँ वनेधुंका चोलुडपाटी (३५४० मि) थ्यनी । गुलिं लँजुवाः चन्दनवारीइ बाय् च्वनी गुम्हं चोलुडपाटीइ बाय्च्वनी । फुपिं च्वय् सिलुकुण्डय् थ्यंकी ।

चोलुडपाटी च्वय् तःमागु सिमा मदु । थनलिसं लँजुवाःतय्त लेकं थी यः । उकिं बुलुहुं जक पा गयाः वनेमाः । थनं च्वय् भासिमा, तकुस्वां (लालीगुराँस)सिमा व फुङ्ग च्वंगु पहाड वइ । व तस्वागु तँयात लौरीविनायक तँ धाइ । अन तुयुगु, गुलाफी रङ्गया तकुस्वां

ह्वयाच्चंगु दइ । व तकुस्वां नयेमज्यू । व तकुस्वा नलकिं नसा लगेजुइयः । उज्वःगु स्वांया रस यंका भिरहां कस्ति दय्कीगु खः । अन नापं ख्वाउंगु स्यांतं नं वचे जुइमाः । करिव निगु घण्टा लौरी विनायकय् गय्धुंकाः लौरीविनायक च्वकाय् (३९६०) थ्यनी । अनं चट्टान लँ जुजुं न्ह्यज्यानाः आधा घण्टां सरस्वती कुण्ड खनेदइ । पदयात्रीया मन हरुक्क जुइ । उकिया भिन्त्यागू मिनेटधुंका वय्पाखे हाकुसेच्चंगु लः दुगु भैरव कुण्ड खनेदइ । थुगु कुण्ड धुकां भिगु मिनेट न्ह्यः वनेधुंका सिलु कुण्ड (४३८० मि) थ्यनी । उगु आजुइ थ्यनी बले सकल लँजुवाः भावविभार जुइ ।

सिलुया धार्मिक महत्व ला दुगु हे जुल । उकिसनं प्रकृतिया अनुपम दृश्य स्वयत्त स्वनिगलं सतिगु थाय् नं खः । थ्व सिलुतीर्थ जीवनय् छकः थ्यंके हे माःगु थाय् खः ।

खग्वःया अर्थ

गुन्हिपुन्हि	- गुंलाया पुन्हि
लेकं थीगु	- गुं गइबले अक्सिजन मगाना थाकुइगु
इसिचा	- जेठअसारय् सइगु म्हासुगु पौ पौ धाःगु सि (फल)
चन्दन सिमा	- साःगु बास वःगु मुल्यवान् सिमा, चन्दन सिन्ह चुलिगु सिं
चौरिसा	- हिमाली प्रदेशया सा
तकुस्वां	- लालीगुराँस स्वां
स्यांत	- ख्वाउगु फय्
भावविभोर	- मन हे आनन्द वइगु
कालकुट विख	- असाध्यै कडागु विख
किंवदन्ती	- पुलांगु, कनातःगु बाखं
स्वनिगः	- यँ, यल व ख्वप लागाया थाय्, उपत्यका

१. छखे मिसात व छखे मिजंत च्वनाः च्वय्या म्ये हालादिसं :

खँवः धुकू

१. **क्वय् बियातःगु खँवःया अर्थ वइकथं वाक्य दय्कादिसः :**

इसिचा, तकुस्वां, पुस्तकारी, सिलुकुण्ड, लेकं थी, किंबदन्ती

२. **क्वय्या बियातःगु गुगु खँवः वाक्यय् पाय्छि जुइ तयादिसं :**

(क) सिलुम्ये जःखः हालेगु याइ । (मोहनि, गुन्हिपुन्हि, सुन्ति)

(ख) धुन्चें तां पुलां सँय् देय् दुहाँ वनिगु खः । (बाग्मती, कोशी, वेन्नावति)

(ग) उगु कस्ति नल किं धाइ । (हिक् हिक्, इक् इक्, थाक् थाक्)

(घ) अन छायागु याइ । (तुतां, लाकां, लँ)

(ङ) उजोगु लँय् सनाः, हालाः व वंसा बांलाइ । (तितिं न्ह्या, न्यासिमचासैं, भ्वसुया)

३. **क्वय् ध्वः कियातःगु स्वयाः पद व पदावली म्हसीका दिसं :**

किजां छेय् वय्धुंका ल्हाःतुति सिल । किजां ल्हाःतुति त्वतूगुलिं ज्या सफल मजुल ।

४. **क्वय्या वाक्ययात पाठया लिधंसाय् कथहं तयादिसं :**

(क) चन्दनवारी अप्वः लःजुवाःतय्सं जा नय्गुयाः ।

(ख) थ्व सिलुतीर्थ जीवनय् छकः थ्यंके हे माःगु थाय् खः ।

(ग) करिव निगु घण्टा लौरी विनायकय् गय्धुंकाः लौरीविनायक च्वकाय् (३९६०) थ्यनी ।

(घ) थ्व म्ये सिलु म्ये खः । गुंलाय् त्वाःत्वाल्य् थ्व म्ये थ्वयाच्चनी ।

(ङ) उजोगु पत्थरया लँ अले गुंया जँजँ जुयाः न्ह्यज्याइ । उजोगु लँ निगू घण्टा वनालिं देउराली (२७०० मि) थ्यनी ।

(च) सुन्दरीजलं तहाँ वनाः पाटीभञ्ज्याड, गुलुभञ्ज्याड, ग्वङ्गचुली तँ, ध्याडफेदी, तेर्सापत्ति, भेंडेगोठ, फेदी, थारा, लौरीविनायक जुयाः सिलुकण्ड थ्यनी ।

बोध व अभिव्यक्ति

१. क्वय् बियातःगु खँग्वःयात शुद्धं उच्चारण यानादिसँ :

गुन्हिपुन्हि, ज्याथपिं, तिपु, दुथ्यानाच्वंगु, धुन्चे, धिम्सा, घुनुनुनु, ढिम्सा, चन्दनबारी

२. मौखिक लिसः बियादिसँ :

(क) गुन्हिपुन्हि जःखः नेवाःत गने वनेगुयाः ?

(ख) महाद्यवं छु नांया विख त्वन ?

(ग) चन्दनबारी थाय् गुलि मिटर च्वय् लाः ?

(घ) चन्दनबारी छुक्रिया प्याक्किट्र छु ?

(ङ) धुन्चे सिलुतीर्थतक छु छु थाय् वइ ?

३. पाठया लिधंसाय् न्त्यसःया लिसः च्वयादिसँ :

(क) सिलुकुण्डया गन दु ?

(ख) यँ धुन्चे जुयाः सिलुकुण्ड वनेगु लँय् छु छु थाय् वइ ?

(ग) सिलुकुण्डनापं महाद्यःया गुजोगु किम्बदन्ती स्वानाच्वंगु दु ?

(घ) सिलुकुण्डय् छु छु दिनय् मेला लगे जुइ ?

(ङ) सिलुतीर्थया उचाइ गुलि खः ?

(च) सिलुतीर्थ पा याय्त छु छु ज्वनाः वनेमाः ?

४. सिलुतीर्थ वनेगु लँ ग्वपू दु, च्वयादिसँ ।

५. थुगु पाठया सार धयादिसँ ।

६. भ्रमणय् सिलुतीर्थया प्रकृतियात च्वमिं गुकथं ब्वयातःगु दु बुंदागत कथं च्वयादिसँ ।

७. सिलुतीर्थया बाखनय् वःथें तिपु वन किं वाय्मालिगु खँ पत्या याय्फइला, छिगु बिचाः च्वयादिसँ ।

८. भाव स्पष्ट यानादिसँ :

थुगु तीर्थया महिमा धार्मिक, सामाजिक व प्राकृतिक कथं दयाच्चंगु दु ।

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. क्वय्बियातःगु वाक्यया प्वंगु थासय् पाय्छिगु खंग्वः धयादिसँ :

- (क) मिसा हाय हाय प्रभु छि गन भाय त्यना
(ख) मिजं धन्दा काय्मते ज्याखँ याना च्वंव
(ग) मिसा छिगु व जिव च्वनाः प्रमु मदु
गन भाय् त्यनाः प्रभु वने त्यनाः
(घ) मिजं सिलु तीर्थय् म्वल हुय अति लाइ
सिलु तीर्थ वनेयात माला वया
(ङ) मिसा पासा माले म्वाथें प्रभु वने
निम्ह सिलु वने अति पुण्य लाइ

२. क्वय्या न्त्यसःया लिसः बियादिसँ :

- (क) थ्व छुक्रिया म्ये खः ?
(ख) म्येय् छु खँ वयाच्चंगु दु ?

- (ग) थ्व म्ये गुगु इलय् हालिगु खः ?
 (घ) थ्व म्येय् मिसां छु धयाच्चंगु दु ?
 (ङ) थ्व म्येय् मिजं नं छु धयाच्चंगु दु ?

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. क्वय् बियातःगु वाक्ययात वाक्यान्तरण यानादिसं :

- (क) इपिं मधेसय् मवन । (करण)
 (ख) मामं ज्यना भपिया दिल । (सामान्य आदर)
 (ग) सुयोग्यं भकुंग्वारा म्हितल । (स्त्रीलिङ्ग)
 (घ) वं जित विश्वास यात । (आत्मपुरुष)
 (ङ) जिमिसं सँकिपाः स्वया । (एकवचन)

२. वर्णविन्यास (सुद्धासुद्धि) यानादिसं :

थगु थ्यकेगु थाय सिलुकुण्डया दृश्यं यात्रि भावविवोर जूइगु स्वोभाविक ख ।

३. क्वय् बियातःगु वाक्यय् आवश्यक कथं पदयोग व पदवियोग यानादिसं :

छें ल्यूने छम्हहाकुम्ह भौचावल । वं छु यात ज्वनाः भवातापातायानाः स्यात ।

भाषाप्रकार्य

१. छि छुं थाय् छुक्रिया नितिं भ्रमण यानादी ?

सिर्जना व परियोजना

१. छि प्यम्ह भगवान् (बुद्धसम्बन्धी) चाहिलीगु थाय् छु छु खः ?

२. क्वय्या विषय्य अप्वलय् १०० खंयःया छगू छगू अनुच्छेन च्यादिसं :

(क) मनकामना भ्रमण

(ख) सहिद स्मारक त्रिभुवन पार्क भ्रमण

(ग) जगतसुन्दर बनेकुथि

(न्यनेगु व न्ववाय्गु पाठ १५ सिलुम्ये)

मिसा हाय हाय प्रभु स्वामि छि गन भाय त्यना:

मिजं धन्दा काय्मते मिसा ज्याखँ याना च्वँव

मिसा छिगु व जिव च्वना: प्रभु सल्हासाहुति मदु

गन भाय् त्यना: प्रभु गन वने त्यना:

मिजं सिलु तीर्थय् म्वल हुय अति पुण्य लाइ

सिलु तीर्थ वनेयात पासा माला वया

मिसा पासा माले म्वाथें प्रभु छिव जिव वने

निम्ह तिपु सिलु वने अति पुण्य लाइ

मिजं छ व जिव वनेयात जोशी क्यनेमाल

जोशी क्यना स्वया: भीपिं बाय् माली धाल

क्वय् बियातःगु थीथी ख्वाःपाः प्याखंया किपाः क्वथीक स्वयादिसं । थ्व ख्वाःपाःप्याखं गन
गन याःगु खः धयादिसं ।

स्वा:पा: व स्वपया नवदुर्गा

‘धिं ताल्लल भकाय् थ्व’

थ्व वाजंस: ताय्वं, मस्वसें धाय्फै स्वपया नवदुर्गा गण बिज्यात । खिं व तांया स:या तालय् भव:लाक्क थ:थ:गु पहलं च: प्याखं ल्हुया वइ । सकल गणया तुतिइ लाका दइमखु । च:पिसं जामालं फिनात:गु दइ । न्ह्य:न्ह्य: ‘छ्वालि क्वफाना हजि’ धका: मचात हाहां वइ । ल्यूनेया मचातय्सं छ्वालि च्याका: वयाच्चनी । थ्व नवदुर्गा च: हइबलय्या लू ख: । सकल च:पिसं स्वा:पा: पुयात:गु दइ ।

स्वा:पा: स्वा:या प्रतिरूप ख: । ख्वालय् पुइगु वस्तु जुगुलिं थुकियात स्वा:पा: धा:गु ख: । चा छ्यला स्वा:पा: दय्की । थुज्व:गु स्वा:पा:यात थीथी प्याखनय् छ्यलेगु याइ । स्वा:पा:

छ्यला थीथी प्याखं क्यनेगु प्रचलन न्ह्यानाच्चंगु दु । ख्वपया नवदुर्गा प्याखं ख्वाःपाः प्याखं खः । जलया जल (हरिसिद्धि) प्याखं नं ख्वाःपाः प्याखं खः । यलया कात्ति प्याखं नं ख्वाःपाः प्याखं खः । थथे हे थेच्च, त्वखा, ख्वकना, थिमि आदि थासय् नं थुज्वःगु प्याखं दु । नापं थाय्थासय् नेवाः बस्तीइ थीथी मेगु ख्वाःपाः प्याखं नं दु । देवी प्याखं, भैलप्याखं व लाखे प्याखं नं दु । ख्वाःपाः प्याखं मल्ल कालनिसें आतक्क नं न्ह्यानाच्चंगु दनि । ख्वाःपाः प्याखं नेवाःतय्गु छगू म्हसिइका खः ।

ख्वाःपाः प्याखं द्यःगण कथं क्यनीगु छगू ताजि दु । उज्वःगु गण क्वछिनातःगु तिथि, थाय् व परम्परा कथं क्यनेगु याइ । नवदुर्गा प्याखं, जल प्याखं, सिकाली प्याखं समाजं पुजा याइगु ख्वाःपाः प्याखं खः । थुज्वःगु प्याखंयात निश्चित नेवाः जाति/समुदायं न्ह्याकाच्चंगु दु । देवी, भैल व लाखय् प्याखं क्यनेत दयेकातःगु खः । भैल वा देवी प्याखनय् द्यःबाहेक बेताल, दानव, लाखय्, खिचा, कवां, ख्याःग्वारा, सिंह आदि पात्र दइ । पुइगु व थाइगु बाजंया लिधंसाय् ख्वाःपाः प्याखं क्यनी । नवदुर्गा प्याखनय् म्ये/भाय् ल्हानाः नं प्याखं ल्हइगु याः । धार्मिक आस्थाया लिधंसाय् आकार, गति व हावभावं प्याखं क्यनी ।

ख्वालय् पुइगु ख्वाःपातय् मिखा दु थाय् मिखाप्वाः दय्कातःगु दइ । ख्वाःपाः पुयाः प्याखं ल्हइबलय् वहे मिखाप्वालं स्वय्गु याइ । क्वथाय् ब्वय्त व उपहार बिइत नं ख्वाःपाः दय्कातःगु दइ । उज्वःगुलिइ मिखाप्वाः दइमखु मिखा हे च्वयातःगु दइ । थुकथं ख्वाःपाः द्यः प्याखं ल्हइत व ब्वयातय्त निगू उद्देश्यं दय्कीगु याइ ।

ख्वाःपाः चायागु दय्की । ख्वाःपाः दय्केगु ज्या कुम्हातय्सं याइ । थ्व दय्केत हाकुचा व द्यःचा माः । चा चच्छि प्याका तय्धुंका बांलाक न्हाइ । अले व चाय् छवः कपाय् तयाः सिंया मुगलं दाइ । चा स्वब्व व छव्व कपाय् तयाः बांलाक न्हाइ । कपाय् छ्याइगुलिं ख्वाःपाः बल्लाइ नापं याउँसे नं च्वनी । चा न्हाय्धुंका दकलय् न्हापा पाचा लाकी । उकियात छ् याछ्या यानाः निगू सेन्टिमिटर फि दय्की । थुज्वःगु थासाय् चिफिगु काप लानाः चायात थासाय् तयाः ख्वाःपाः बां लुइकी । गाः वंगु थासाय् तयाः नं ख्वाःपाः बां लुइकेगु याइ । वधुंका लः भ्या कयाः ख्वाःपाःयात चुलुक्क पिचुकेगु याइ । अले सिथय्या चाः चाकछि चानाः बलुहुँ लिकाइ । अले व ख्वाःपाः न्हिच्छि निभालय् पानातइ । वधुंका द्यःने व दुने नेपालीभ्वं बांलाक तिकी । लिपा द्यःने तुयुगु रङ्ग पाइ । न्हापा न्हापा प्रकृतिइ दइगु रङ्ग पाइगु खः । आः कृतिम रङ्ग छ्यलेगु यात ।

द्यःअनुसार इमिगु रङ्ग पानाच्चनी । हाकुखाः कालभैरव, तयुखाः श्वेतभैरव (शिव), म्हासुखाः महालक्ष्मी जुइ । तयुखाः व्यागिनी, ह्याँउखाः सिंघिनी, ह्याँउखाः महाकाली जुइ । तयुखाः गणेद्यः व वाँचुखाः रुद्रायणी जुइ । उकिं रङ्ग तयबले विशेष ज्ञान व ध्यान माः । ताः ई रङ्ग च्वंकेत सरेश नं ल्वाकछ्याइ । प्वालाप्वाला थीकेत दकलय् लिपा बार्नेसया लेप इलेगु याइ । थथे रङ्ग पानाः च्वय्गु ज्याः पुं वा चित्रकार जातिं याइ । ज्वनाकै वइ बले नं सिंहचा पुंतय्सं हे च्वय्गु प्रचलन दुगु खः । भिंगु ज्याय् किपाः च्वय्गु ज्या पुंतय्सं हे याइगु खः । थौंकन्ह्य् मेगु जातिं नं रङ्ग तय्गु यानाहःगु दु । थ्व नेवाःतय्गु सांस्कृतिक परम्परा खः ।

खाःपाः प्याखं नेवाःतय्गु मौलिक सांस्कृतिक परम्परा खः । थुगु नवदुर्गा प्याखंनापं कुम्हा, पुं जक मखु बाजंथाइपिं, बाजं पुइपिं दै । नापं म्ये हालिपिं व द्यः जुयाः प्याखं ल्हुइपिं यानाः यक्वसिया योगदान दयाच्चनी । प्याखं पित हय्गु, प्याखं क्यनेगु थाय् अले तिथिमिति दयाच्चनी । थौंकन्ह्य् आर्थिक अभाव व मनूत लिमलागुलिं खाःपाः प्याखं तनावनाच्चंगु दु । थुगु खाःपाः प्याखं आर्थिकलिसें स्वापू दुगुलिं ख्वपया नवदुर्गा प्याखं आःतक्क म्वानाच्चंगु दु । खाःपाः प्याखं केवल मनूतय्गु आस्था, विश्वास व गुथिं यानाः म्वानाच्चंगु दु । थुकियात सरकारं अनुदान बिया सां म्वाकातय्गु व्यवस्था याय्माः ।

खँवःया अर्थ

बिज्यात	- अति आदर खँग्वः
क्वफाना	- च्वय्गु त्वतिगु
खाःपाः	- प्रतिरूप, ख्वालय् छुइगु मेगु रूप
नवदुर्गा प्याखं	- ख्वपया खाःपाः प्याखं
कात्ति प्याखं	- यलया खाःपाः प्याखं
जल प्याखं	- जल (हरिसिद्धि)या खाःपाः प्याखं
बेताल	- भैलद्यःया वाहन, हि त्वनिम्ह द्यः

श्वेतभैरव	-	तुयुखाः भैलद्यः
सरेश	-	तिकेत छ्यलीगु गम
पुं	-	छगू नेवाः जात, चित्रकार
बार्नेस	-	रङ्ग्य् ल्वाक छ्याङ्गु वस्तु
मौलिक	-	थःगु पहः दुगु
गुथि	-	क्वछ्यूगु ज्या याङ्गु मंका पुचः
ज्वनाकै	-	जँय् भवःलाक्क वङ्गु कै

खँग्वः धुकू

१. खँग्वःया अर्थ ज्वःलाकादिसँ :

नवदुर्गा प्याखं	तिकेत छ्यलीगु गम
कात्ति प्याखं	भैलद्यःया वाहन, हि त्वनिम्ह द्यः
जल प्याखं	तुयुखाः भैलद्यः
बेताल	यलया खाःपाः प्याखं
श्वेतभैरव	खपया खाःपाः प्याखं
	जल (हरिसिद्धि)या खाःपाः प्याख

२. क्वय् बियातःगु खँग्वःया अर्थ वङ्कथं वाक्य दय्कादिसः :

खाःपाः, मौलिक, भवःलाक्क, न्ह्योन्ह्यो, ज्वनाकै, पिचुकेगु,

३. प्वंगु थासय् कोष्ठकया पाय्छि खँग्वः तयादिसँ :

(क) न्ह्यःन्ह्यः ‘..... क्वफाना हजि’ धकाः मचात हाहां वै । (हासा, यःमरि, छ्वालि)

- (ख) सकल द्यःपिसं पुयातःगु दइ । (तपुलि, खाःपाः, जनि)
- (ग) खाःपाः प्याखं छगू म्हसीका खः । (खय्तय्गु, मगःतय्गु, नेवाःतय्गु)
- (घ) अले व चाय् छवः कपाय् तयाः सिंया दाइ । (खुकुरीं, मुगलं, ल्हातं)
- (ङ) प्वालाप्वाला थीकेतया लेप इलेगु याइ । (बार्नेस, रंग, भ्यात)
- (च) अले व खाःपाः न्हिच्छि पायेमाः । (गमलाय्, कपालय्, निभालय्)

४. क्वय् बियातःगु अनुच्छेदय् अनुकरणात्मक खंग्वः ल्ह्ययादिसं :

भवारर वाः वया व्वमिपिं सिमाक्वय् तुरर व्वाय् वनाः च्वं वन । अवलय् हे हुँइयः फय् नं वल । छम्ह मिसाया कुसा हे स्वाराक्क व्वय्का यंकल । व मिसा चुलुया भ्यात्त दल । व जुरुक्क दनाः हुतुतु सनं पकुचापाखे व्वाय् व्वाय् वन ।

५. पाठअनुसार वाक्या क्रम पाय्छि यानादिसं :

- (क) वथाय् व्वय्त व उपहार विइत नं खाःपाः दय्कातःगु दइ ।
- (ख) थुकियात सरकारं अनुदान बिया सां म्वाकातय्गु व्यवस्था याय्माः ।
- (ग) खाःपाः प्याखं नेवाःतय्गु मौलिक सांस्कृतिक परम्परा खः ।
- (घ) 'धिं ताल्लल भकाय् थ्व'
- (ङ) हाकुखाः कालभैरव, तुयुखाः श्वेतभैरव (शिव), म्हासुखाः महालक्ष्मी जुइ ।
- (च) थुज्वःगु खाःपाःयात थीथी प्याखनय् छ्यलेगु याइ ।
- (छ) सकल गणया तुतिइ लाका दइमखु ।

बोध व अभिव्यक्ति

१. क्वय् बियातःगु खंग्वःयात उच्चारण यानादिसं :

भवःलाक्क, प्रतिरूप, कात्ति प्याखं, हाकुस्वाः, तुयुस्वाः, श्वेतभैरव, व्यांगिनी, सिंधिनी

२. मौखिक लिसः बियादिसं :

भवःलाक्क, प्रतिरूप, कात्ति प्याखं, हाकुस्वाः, तुयुस्वाः, श्वेतभैरव, व्यांगिनी, सिंधिनी

- (१) सकल द्यःतय्सं ख्वालय् छु पुयातःगु दइ ?
- (२) ख्वाःपाः छ्वाय् धाःगु खः ?
- (३) ख्वाःपाः प्याखं गन गन दु ?
- (४) भैल व देवी प्याखनय् सु सु पात्र दै ?
- (५) थ्व छु जातिं दय्केगु यानाच्चंगु दु ?

३. क्वय् बियातःगु पाय्छिगु वाक्य खः कि मखु धयादिसं :

- (क) द्यःपिसं जामालँ फिनातःगु दइ ।
- (ख) ख्वाःपाः ख्वाःया विरुप खः ।
- (ग) देवी प्याखं, भैलप्याखं व लाखे प्याखं नं मदु ।
- (घ) प्वालाप्वाला थीकेत दकलय् लिपा बार्नेसया लेप इलेगु याइमखु ।
- (ङ) प्याखं पित हय्गु, प्याखं क्यनेगु थाय् अले तिथिमिति दयाच्चनी ।
- (च) ख्वाःपाः प्याखं केवल मनूतय्गु आस्था, विश्वास व गुथिं यानाः म्वानाच्चंगु मदु ।

४. न्त्यसःया लिसः बियादिसं :

- (क) ख्वाःपाः छुकिया प्रतिरूप खः ?
- (ख) कालभैरव व श्वेतभैरवया ख्वाःपाः छु छु रङ्गया जुइ ?

- (ग) ख्वा:पा: दय्केत छु छु मा: च्वयादिसँ ।
- (घ) पुं (चित्रकारं) छु छु ज्या याइ ?
- (ङ) ख्वा:पा: प्याखंनापं सुयागु सुयागु ब्वति दयाच्चनी ?
- (च) ख्वा:पा: प्याखं छुकिं याना: म्वानाच्चंगु दु ?

५. पाठ ब्वना: क्वय् बियात:गु न्हयस:या लिस: च्वयादिसँ :

- (क) थ्व पाठया छुमां छु ख: ?
- (ख) ख्वा:पा: प्याखं गन गन दु ? च्वयादिसँ ।
- (ग) भैल व देवी प्याखनय् मेपिं सु सु दइ ?
- (घ) ख्वा:पा: गथे याना: दय्की, बुँदागत कथं च्वयादिसँ ।
- (ङ) ख्वा:पा: प्याखंयात गुगु जातिं ल्यंकात:गु दु ?

६. ख्वा:पा: प्याखंया महत्व छु दु, च्वयादिसँ ।

७. पाठया सार बुँदागत रूपं च्वयादिसँ ।

८. भाव विस्तार यानादिसँ :

ख्वा:पा: प्याखं नेवा:तय्गु मौलिक सांस्कृतिक परम्परा ख: । थुगु नवदुर्गा प्याखंनापं कुम्हा, पुं जक मखु बाजंथाइपिं, बाजं पुइपिं दइ ।

न्यनेगु व न्ववाय्गु

१. क्वय् बियात:गु प्वंगु थासय् पाय्छिगु खंग्व: धयादिसँ :

- (क) निष्ठानन्द बज्राचार्य गुरु, व भाषानुवाद ख: ।
- (ख) वय्क: प्रवचन कर्ता व नेवा: हे ख: ।

- (ग) वय्कः ने.सं.९७८ स यैय्या नःबही त्वालय् जन्म जूगु खः ।
- (घ) व सफूया ऐतिहासिक दु ।
- (ङ) थुकथं थीथी बज्राचार्य इतिहासय् त्वःफिके मज्यूगु नां खः ।

२. क्वय् बियातःगु न्ह्यसःया लिसः बियादिसं :

- (क) निष्ठानन्द बज्राचार्य छु धर्म मानेयाइम्ह खः ?
- (ख) वय्कःया जन्म गन जूगु खः ?
- (ग) नेपालय् छापे जूगु न्हापांगु सफूया नां छु खः ?
- (घ) नेपालय् प्रेश आविष्कार यानादीम्ह मनू सु खः ?
- (ङ) निष्ठानन्द बज्राचार्ययात गुकथं म्हसीका बियादी ? धयादिसं ।

भाषिक संरचना व वर्णविन्यास

१. क्वय् बियातःगु कोष्ठकअनुसार वाक्य हिलादिसं :

- (क) व थन वल । (प्रथम पुरुष)
- (ख) वयात समेबजि यः । (बहुवचन)
- (ग) नानिथुकु बजार वन । (अभूत काल)
- (घ) दीपक जात्रा स्वः वन । (आज्ञार्थक)
- (ङ) नारां प्याखं ल्हल । (सम्भावनार्थ)

भाषाप्रकार्य

२. छि स्वयादियागु छगू जात्राबारे खं कनादिसं ।

१. नेपालय् दँच्छिदुने गुलि जात्रा व नखः दु क्यालेण्डर स्वयाः च्वयादिसं ।

२. छगू जात्राबारे च्वसु च्वयादिसं ।

(न्यनेगु व न्ववाय्गु पाठ १६)

निष्ठानन्द बज्राचार्य गुरु, साहित्यकार व भाषानुवाद खः । वय्कः बौद्धमार्गी खः । वय्कः प्रवचन कर्ता व नेवाः न्ह्यलुवाः हे खः । निष्ठानन्दया मां एकुमती व बौ मुक्तानन्द खः । वय्कः ने.सं.९७८ स र्यैय् ओबहालया नःबही त्वाल्य् जन्म जूगु खः । नेपालभाषाय् पिदंगु गद्य ग्रन्थ ‘ललितविस्तर’ महत्वपूर्ण सफू खः । छायाःसा व सफूया ऐतिहासिक सम्बन्ध दु । व ‘ललितविस्तर’ सफू नेपालय् छापे याःगु दकले न्हापांगु सफू खः । उलि जक मखु व प्रेस आविष्कार याःम्ह व्यक्ति नं वय्कः हे खः । थुकथं थीथी प्रतिभाशाली बज्राचार्य इतिहासय् त्वःफिके मज्यूगु नां खः ।

